

Utdanningsforskning i Norge 2011

Ressurser og resultater

Hebe Gunnes
Kristoffer Rørstad
Dag W. Aksnes

Rapport 31/2013

NIFU

Utdanningsforskning i Norge 2011

Ressurser og resultater

Hebe Gunnes
Kristoffer Rørstad
Dag W. Aksnes

Rapport 31/2013

Rapport 31/2013

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Oppdragsgiver I Kunnskapsdepartementet
Adresse Postboks 8119 Dep, N-0032 Oslo

Oppdragsgiver II Norges forskningsråd
Adresse PB 2700 St. Hanshaugen, NO-0130 Oslo

Trykk Link Grafisk

ISBN 978-82-7218-937-1
ISSN 1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Etter avtale med Kunnskapsdepartementet og Norges forskningsråd har NIFU kartlagt ressurser og resultater innenfor utdanningsforskning. Vi ser på omfanget av ressurser til utdanningsforskning i 2011, sammenlignet med tidligere kartlegginger i 2007 og 2009. Kompetanseheving for utdanningsforskere vil også bli belyst. Rapporten kartlegger på den ene siden resultater av ressursinnsatsen på feltet ved å gjennomgå og kategorisere doktorgradsavhandlinger i perioden 2008-2012. På den andre siden inneholder rapporten en bibliometrisk analyse av publiseringsaktiviteten i 2011 og 2012, både for miljøer med utdanningsforskning i 2011 og for personer som deltok i utdanningsforskning i 2009. Vi har dessuten gjennomført en case-studie hvor vi ser nærmere på publiseringen ved tre utvalgte miljøer.

Hebe Gunnes har vært prosjektleder, og har skrevet kapittel 1, 2 og 3. Kristoffer Rørstad og Dag Aksnes har stått for analysene i kapittel 4. Terje Bruen Olsen har bidratt med opplysninger knyttet til doktorgrader avlagt i Norge, og Bjørn Magne Olsen har assistert i arbeidet med å kartlegge doktorgrader avlagt i utlandet av norske utdanningsforskere. Susanne Sundnes, Terje Bruen Olsen og Agnete Vabø har kommentert et tidlig utkast av rapporten.

Oslo, august 2013

Sveinung Skule
Direktør

Susanne L. Sundnes
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	9
1.1 Utdanningsforskning som satsingsområde	9
1.1.1 Forskningsrådets rolle innenfor utdanningsforskning	10
1.2 Nærmere om kartleggingen	11
1.2.1 Definisjon av utdanningsforskning	11
1.2.2 Datainnsamling og – metode	12
1.3 Rapportens oppbygging	13
2 Utdanningsforskning 2011	15
2.1 Utdanningsforskning i totalbildet	15
2.1.1 Regjeringens satsingsområder i FoU-statistikken	16
2.1.2 Utdanningsforskning 2007-2011	16
2.2 Hvor utføres utdanningsforskningen?	17
2.2.1 Institusjonstype	17
2.2.2 Region	19
2.2.3 Fagområde	20
3 Menneskelige ressurser	23
3.1 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning	23
3.1.1 Metode for kartlegging av doktorgradsavhandlinger	23
3.1.2 Avlagte doktorgrader	24
3.1.3 Forskningsområde og forskningsaktivitet i avhandlingene	25
3.1.4 Doktorgrader i regionene	30
3.2 Kjennetegn ved doktorandene	33
3.2.1 Arbeidssted	33
3.2.2 Stilling	34
3.2.3 Utdanningsbakgrunn, kjønn og alder	35
3.2.4 Utdanningsforskere med doktorgrad	37
3.3 Personale ved utdanningsforskningsmiljøene	38
3.3.1 Definisjoner og metode	38
3.3.2 Stillingsstrukturer ved miljøer med utdanningsforskning	39
3.3.3 Stabilitet i utdanningsforskningsmiljøene	42
4 Publisering innen utdanningsforskning	43
4.1 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning	44
4.1.1 Metode og avgrensning	44
4.1.2 Undersøkelsenes sammenlignbarhet	45
4.2 Noen hovedtall	46
4.2.1 Utvikling over tid i universitets- og høyskolesektoren	46
4.2.2 Publisering av 2009-populasjonen av utdanningsforskere	49
4.3 Regionfordeling	53
4.4 Nasjonalt samarbeid	57
4.5 Annen publisering og formidling, tre casestudier	59
4.5.1 Personalsammensetningen ved instituttene	60
4.5.2 Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo	61
4.5.3 Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark	62
4.5.4 NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning	63
Referanser	65
Vedlegg	66
Tabelloversikt	77
Figuroversikt	78

Sammendrag

Denne rapporten presenterer ressursinnsats til og resultater av norsk utdanningsforskning. NIFU har tidligere kartlagt ressurser til utdanningsforskning i 2007 og 2009, og har dessuten gjennomført en bibliometrisk kartlegging av feltet. Rapporten presenterer en oversikt over ressurser til utdanningsforskning i 2011 og ser nærmere på menneskelige ressurser på feltet gjennom å kartlegge doktorgrader på utdanningsområdet avlagt i perioden 2008 til 2012, se på kjennetegn ved doktorandene, samt undersøke stillingsstrukturen ved utdanningsforskningsmiljøene. Avslutningsvis analyseres den vitenskapelige publiseringsaktiviteten innenfor utdanningsforskning. Som en del av publiseringsanalysen har vi sett nærmere på all publiseringsaktivitet ved tre utvalgte miljøer. Rapporten har et spesielt fokus på utdanningsforskning i regionene.

Kunnskapsdepartementet har utarbeidet en strategi for utdanningsforskning for perioden 2008-2013. Resultatene i denne rapporten gir en indikasjon på at flere av hovedmålene i strategien vil innfris. Omfanget av utdanningsforskningen, målt i FoU-utgifter, har økt kraftig i perioden 2007 til 2011, slik at målet om økt satsing allerede kan sies å være oppnådd. Antall publikasjoner på utdanningsforskningsfeltet har også økt, men andelen publikasjoner på nivå 2 er fortsatt litt lav. Her er det delvis måloppnåelse ettersom kvantiteten har økt, mens det fortsatt er rom for å øke kvaliteten. Rekrutteringen til feltet er styrket ved at miljøene er tilført mange stipendiatstillinger, som igjen har resultert i flere avlagte doktorgrader og dermed økt kunnskap. Det har dessuten vært en klar kompetanseheving i utdanningsforskningsmiljøene og blant utdanningsforskerne frem til 2011 ved at det er flere personer i førsteplass, og en større andel har doktorgrad.

Over en milliard til norsk utdanningsforskning i 2011

I 2011 ble det brukt nesten 1,1 mrd. kr til utdanningsforskning. NIFU har kartlagt ressurser til utdanningsforskning i 2007 og 2009, og fant at henholdsvis 548 og 820 mill. kr ble brukt til slik forskning disse årene. Den gjennomsnittlige årlige realveksten i FoU-utgifter til utdanningsforskning mellom 2007 og 2011 var dermed på 14 prosent, noe som er svært høyt.

Mest utdanningsforskning ved universitetene

Universitetene stod for 60 prosent av utdanningsforskningen i 2011, mens 30 prosent ble utført i høyskolene og 10 prosent i instituttsektoren. Universitetet i Oslo var den største enkeltinstitusjonen på feltet. Oslo var den største regionen med nærmere 40 prosent av FoU-utgiftene innenfor utdanningsforskning. Vestlandet var nest største region og Nord-Norge den minste.

Mange doktorgrader med fokus på grunnskoleområdet

Det ble avlagt 262 doktorgrader på utdanningsforskningsfeltet i perioden 2008 til 2012. Volumet lå på mellom 50 og 60 doktorgrader årlig. Nær 30 prosent av doktorgradene ble avlagt ved Universitetet i Oslo, med NTNU som nest største tildelende institusjon.

45 prosent av doktorgradsavhandlingene omhandlet grunnskoleområdet, det vil si barne- og ungdomsskolenivået i utdanningssystemet. Nest største område var høyere utdanning, fulgt av læring i arbeidslivet. Nesten 60 prosent av avhandlingene fokuserte på forskningsaktiviteten undervisning, læring og utvikling. Dette var den største forskningsaktiviteten innenfor alle områdene.

Mange kvinner og høy gjennomsnittsalder blant doktorandene

Det var omtrent dobbelt så mange kvinnelige som mannlige doktorander på utdanningsforskningsfeltet i perioden 2008-2012, 209 kvinner og 104 menn. Gjennomsnittsalderen ved disputas var 46,4 år for kvinnene og 43,5 år for mennene. Dette er høyt sammenlignet med landsgjennomsnittet, som var 38,4 år i 2009.

Økt satsing på utdanningsforskning har ført til vekst i antall stipendiater og postdoktorstillinger

I perioden mellom 2005 og 2011 er utdanningsforskningsmiljøene tilført mer enn 200 stipendiatstillinger. Antall postdoktorer/forskere på prosjekt har økt med 80 personer i perioden. Sett som prosentvis vekst i forhold til tilsvarende stillinger i den totale forskerpopulasjonen, er dette svært høyt.

Kompetanseøkning

Det har vært en klar kompetanseøkning i utdanningsforskningsmiljøene fra 2005 til 2011, ved at antall personer i førsteplassing har økt. Det samme er tilfelle ved miljøene i instituttsektoren, hvor det er en stor vekst i antall forsker II, det vil si forskere med doktorgradskompetanse. Blant utdanningsforskerne har andelen med doktorgrad økt fra 33 prosent i 2009 til 38 prosent i 2011.

Stor vekst i publiseringsvolumet, men lav andel på nivå 2

Totalt sett ble det publisert til sammen 2 085 publikasjonspoeng innenfor utdanningsforskning samlet i 2011 og 2012, hvorav 2005,3 av institusjoner i universitets- og høgskolesektoren (UoH-sektoren) og 79 poeng ved institutter i instituttsektoren. I UoH-sektoren har utdanningsforskningen hatt en bemerkelsesverdig sterk vekst i publiseringsvolumet de siste årene og antallet publikasjonspoeng er mer enn fordoblet i perioden fra 2005 til 2012 (fra 458 til 1070 poeng). Andelen som poengene har utgjort i forhold til totalt antall poeng i sektoren har også økt, fra å utgjøre 5,2 prosent i 2005, via 5,8 prosent ved 2007-kartleggingen til dagens nivå på 7,4 prosent i 2012.

Andelen publikasjoner innen utdanningsforskning på nivå 2 utgjorde bare 10 prosent i UoH-sektoren og er dermed bare halvparten av gjennomsnittet for sektoren. I instituttsektoren derimot utgjorde andelen i nivå 2-tidsskrift 24 prosent.

Regionfordeling av publiseringen

Publiseringen innen utdanningsforskning kommer fra miljøer spredt over hele landet.

Regionfordelingen viser at nesten halvparten av den nasjonale publiseringen innen fagfeltet kommer fra institusjoner på Østlandet.

Nasjonalt samarbeid

Analysen av samforfatterskap viser at det er relativt lite samarbeid mellom de nasjonale institusjonene innen utdanningsforskning, og mindre enn en tiendedel av publikasjonene hadde medforfattere fra andre institusjoner.

Språk

Norsk dominerer som publiseringsspråk innen utdanningsforskning. Om lag 60 prosent av publikasjonene er skrevet på norsk, og i underkant av 40 prosent er skrevet på engelsk. Samme tendens finner vi blant doktorgradsavhandlingene på feltet. Her var 56 prosent av avhandlingene skrevet på norsk, 42 prosent på engelsk og de resterende på enten svensk, dansk, tysk eller fransk.

1 Innledning

Utdanningsforskning har vært et nasjonalt forskningspolitisk satsingsområde i flere regjeringsperioder. Blant annet er det opprettet flere forskningsprogrammer i Forskningsrådet som fokuserer på utdanningsforskning. Disse programmene har primært vært finansiert av Kunnskapsdepartementet. Forskningsrådet finansierer også to nasjonale forskerskoler på feltet, NAFOL og NATED. I tillegg er Kunnskapssenter for utdanning underlagt Forskningsrådet.

Myndighetene har investert betydelige beløp til utdanningsforskning de senere årene. Hva får de igjen for disse investeringene? Denne rapporten vil se nærmere både på «input» til utdanningsforskning i form av FoU-utgifter og forskere, men også på «output» i form av avlagte doktorgrader og publisering. Vi vil dessuten ha et spesielt fokus på den regionale dimensjonen ved å undersøke regionale forskjeller i ressursinnsats og resultater.

1.1 Utdanningsforskning som satsingsområde

Kunnskapsdepartementets overordnede sektoransvar for utdanningsforskning, inkludert forskning om barnehage, slås fast i Strategi for utdanningsforskning 2008-2013. Strategien viser til flere hovedmål, herunder å øke omfanget av norsk utdanningsforskning og styrke kunnskapsbasen på feltet fra barnehage til høyere utdanning, samt heve kvaliteten og den vitenskapelige forankringen i norsk utdanningsforskning, bedre relevansen for anvendt utdanningsforskning, øke omfanget og bedre koordineringen av den anvendte utdanningsforskningen. I tillegg er det et mål å styrke rekrutteringen til utdanningsforskningen (Kunnskapsdepartementet 2009).

Pedagogiske fag er en viktig del av norsk utdanningsforskning. I Norge har pedagogikkfaget vært preget av forskning på reformer og individuelle forhold i opplæringen, didaktikk og klasseromsforskning, mens instituttsektoren har hatt større fokus på videregående opplæring, fagopplæring og høyere utdanning. Fagdidaktikk er særlig godt representert innenfor naturfagene og matematikk, det er også en god del norskdidaktikk og tekstforskning innen humaniora. De siste ti år har noen høgskoler utviklet forskning på velferdsstatens profesjoner; utdanning og praksis. Leseforskning er et annet eksempel på et nytt utdanningsrelatert forskningsfelt i UoH-sektoren (Borgen et. al 2010).

Utdanningsforskning er et satsingsområde både i Norden og internasjonalt. EU og Eurostat har satt i gang et arbeid for å utvikle indikatorer for måling av utdanningsforskning. Eurostat ferdigstilte i oktober 2012 dokumentet «Innovation Strategy for Education and Training: Progress report No. 7». Foreløpig er dette arbeidet kun på planleggingsstadiet, grunnet lav deltakelse i prosjektet.

Utdanningsforskningsfeltet i Norden kjennetegnes av et stort mangfold i disiplinilknytning og perspektiver, i forskningsfokus, forskningsmetodikk og i forhold til publisering og formidling (Borgen et.

al 2010). Samtidig har de nordiske landene flere felles utfordringer knyttet til blant annet frafall. For Norges del påpekes det blant annet at *“satsingen på høyere utdanning og en utbygd samfunnsvitenskapelig instituttsektor foregår i mange forholdsvis små miljøer og har stor bredde”* (Borgen et. al 2010:50). Forfatterne nevner også at utbygging og reformer i norsk høyere utdanning har satt preg på forskningen og muligheten for å bygge opp miljøer med kompetanse på feltet.

1.1.1 Forskningsrådets rolle innenfor utdanningsforskning

Norges forskningsråds posisjon er sentral i utdanningsforskningen, primært gjennom rollen som finansieringskilde for forskningsprosjekter på området, men også som møteplass og for å sette sentrale tema innenfor utdanningsforskningen på dagsorden. Forskningsrådet hadde i 2011 to programmer som primært fokuserte på utdanningsforskning, Utdanning 2020 og PRAKUT. I tillegg finansierte Forskningsrådet to nasjonale forskerskoler innenfor utdanningsvitenskap, NATED som omfatter universitetene og Høgskolen i Oslo og Akershus, og hvor Universitet i Oslo er vertsinstitusjon, og NAFOL, som er et nettverk av lærerutdanningsorganisasjoner hvor forskerskolen er organisert som et prosjekt under PRAKUT. I alt 24 norske høyskoler og universiteter deltar, og NTNU er vertsinstitusjon.

I tillegg finansierte Forskningsrådet prosjekter innenfor utdanningsforskning ved andre programmer, samt tildelte fri prosjektstøtte til prosjekter med utdanningsforskning.

Forskningsrådet evaluerte i 2013 det avsluttede utdanningsforskningsprogrammet PraksisFOU. Samtidig ble det gjort en midtveiseevaluering av Utdanning2020 og en vurdering av PRAKUT. Evalueringsrapporten forelå i april 2013, og et av forslagene fra evalueringspanelet er at PRAKUT og Utdanning 2020 slås sammen. Dette vil bli en realitet fra 01.01.2014, og nytt programstyre er allerede på plass.

Utdanning 2020

Utdanning2020 er et tiårig forskningsprogram om utdanningssektoren, som omfatter alt fra barnehage til doktorgradsutdanning. I programplanen står det at programmet skal *styrke kunnskapsgrunnlaget for politikkutvikling, forvaltning, profesjonsutdanning og profesjonsutøvelse og fremme forskning på et høyt vitenskapelig nivå*. Programmet finansierer forskning om undervisning og læring, styring, ledelse og organisering og utdanning i samspill med arbeids- og samfunnsliv. Flere fag- og forskningsmiljøer skal stimuleres til å forske på problemstillinger knyttet til utdanningssektoren og til grenseflatene mot andre sektorer. Utdanning2020 etterfølger programmet Kunnskap, utdanning og læring – KUL (2003-2007) og er finansiert av Kunnskapsdepartementet. Programmet har en total budsjettramme for perioden på om lag 400 mill. kroner.

Programmet finansierer forskning innenfor følgende fire bredt anlagte temaområder:

- Utdanningens mål, innhold, undervisnings- og arbeidsmåter.
- Vurderingsformer, læringsprosesser og læringsutbytte
- Styring, ledelse og organisering av og i utdanningsinstitusjoner
- Utdanning og samfunn

PRAKUT

PRAKUT-programmet (2010-2014) er et femårig forskningsprogram for praksisrettet utdanningsforskning finansiert av Kunnskapsdepartementet, som etterfølger PraksisFoU. Forskningsprogrammet har en samlet bevilgningsramme på 115 mill. kroner. Programplanen slår fast at programmet skal ta *«sikte på å tilføre ny, forskningsbasert kunnskap på områder som er sentrale for barnehagen, grunnskolen, videregående opplæring og lærerutdanningene»*. Det er en forutsetning at ett eller flere lærerutdanningsmiljøer deltar aktivt i alle prosjekter som søker finansiering i programmet.

Tidligere forskningsprogrammer

Her følger en oppstilling av de største forskningsrådsprogrammene med fokus på utdanningsforskning:

- Praksisrettet FoU for barnehage, grunnopplæring og lærerutdanning, PraksisFoU (2005-2010).
- KUL-programmet (Kunnskap, utdanning og læring) løp fra 2003 til 2007.
- KUPP-programmet (Kunnskapsutvikling i profesjonsutdanning og profesjonsutøving) løp fra 2000-2004. De prioriterte feltene var lærerutdanning og sosial- og helsefaglig utdanning.
- Evalueringen av Reform 97 var organisert som et forskningsprogram i Forskningsrådet. Programmet løp fra 1999 til 2003.
- Andre forskningsrådsprogram med prosjekter innenfor utdanningsforskning: Program for velferd, arbeid og migrasjon – VAM (2009-2018) og Strategiske Høgskoleprosjekter (SHP).

Kunnskapssenter for utdanning

Kunnskapssenter for utdanning, som er organisert som en avdeling under Norges forskningsråd, ble offisielt åpnet 16. mai 2013. Senteret finansieres av Kunnskapsdepartementet og har som oppdrag å «ha oversikt over nasjonal og internasjonal forskning som kan gi innsikt i hva som bidrar til kvalitet i utdanningssystemet. Senteret skal ha en høy internasjonal standard på sitt arbeid og hovedvekten skal ligge på å sammenstille og formidle forskning».¹ Hovedaktiviteten til senteret blir dermed å følge opp utdanningsforskning som foregår i Norge, kartlegge aktiviteten nasjonalt og internasjonalt, og ikke minst sørge for at ny forskning når frem til de som har behov for denne informasjonen.

1.2 Nærmere om kartleggingen

NIFU har gjennomført flere kartlegginger av prioriterte forskningspolitiske områder. I den forbindelse er det etablert et omfattende tallmateriale som belyser disse områdene over tid. Kartleggingene er basert på de ordinære FoU-undersøkelsene, ofte med et tillegg i form av en spørreskjemaundersøkelse rettet spesifikt mot de prioriterte forskningsområdene. I FoU-statistikkens spørreskjema inngår en egen modul knyttet til de prioriterte områdene, hvor Utdanning er et av åtte tematiske områder. I alt 171 enheter oppga at de hadde FoU-aktivitet innenfor det tematiske området Utdanning i 2011. Definisjonen av dette området i spørreskjemaet er gjengitt nedenfor.

Definisjonene av noen av de tematiske områdene har endret seg i takt med innretningen av de politiske prioriteringene, men etter 2005 har definisjonene vært relativt stabile, slik at det etter dette er mulig å lage tidsserier.

Utdanningsforskning ble kartlagt første gang i 2007 og kom med som et prioritert område i FoU-statistikkens spørreskjema i 2009. Vi har dermed tall som viser omfanget av utdanningsforskningen i 2007, 2009 og 2011. Imidlertid er det ikke gjennomført en egen spørreundersøkelse for ressurser til utdanningsforskning i 2011, slik at vi ikke har samme detaljeringsgrad for datamaterialet som i de to forutgående årene.

Kartleggingen av utdanningsforskning omfatter universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren. Den tredje forskningsutførende sektoren, næringslivet, inngår ikke.

1.2.1 Definisjon av utdanningsforskning

Utdanningsforskning er definert som et flerfaglig og tverrfaglig forskningsfelt. Utdanningsforskning kan ikke klassifiseres etter fagområde, ettersom forskningen utøves innen flere fagdisipliner og av ulike profesjoner (Aasen et. al 2007). Tidligere studier av utdanningsforskning i nordiske land har vist at for å gjenspeile utdanningsforskningens endrede formål må den ses som et felt på tvers av disipliner og fagfeltinndelinger (Borgen et al 2010:14). Utdanningsforskning sees derfor som et forskningsfelt, som er mer spesialisert og mer tverrfaglig enn utdanningsdisipliner (Langfeldt 2004:9). Følgende definisjon er lagt til grunn for kartleggingen av utdanningsforskning i Norge i 2009 og 2011:

¹ http://www.forskningsradet.no/prognnett-kunnskapssenter/Om_programmet/1253965374177?lang=no

Utdanningsforskning er et flerfaglig og tverrfaglig forskningsfelt som studerer forhold vedrørende undervisning, læring, ledelse og styring på alle nivå¹ og undervisningssystemer, inklusive læremidler og tekniske hjelpemidler i utdanningstilbudene. Utdanningsforskning kan være rettet mot ulike formål, som sosiale forhold, arbeidsforhold, offentlig forvaltning og allmennvitenskapelig utvikling, i tillegg til utdanningsforhold.

¹Omfatter også barnehager

(Kilde: Kunnskapsdepartementet)

Det finnes også andre definisjoner av utdanningsforskning som benyttes på feltet. Programplanen for Forskningsrådets programsatsing U2020 definerer utdanningsforskning på følgende måte: *Utdanningsforskning ... betegner et forskningsfelt som favner all tematikk som angår utdanning og som retter oppmerksomheten mot utdanningens forutsetninger og mål, organisering og arbeidsmåter, resultater og virkninger. Utdanningsvitenskap, som omfatter pedagogikk, spesialpedagogikk og fagdidaktikk, utgjør et sentralt disiplinområde innenfor utdanningsforskning, men utdanningsforskning omfatter også forskning innenfor samfunnsvitenskapelige disipliner som for eksempel økonomi, statsvitenskap, jus, sosiologi og humanistisk forskning som for eksempel historie, filosofi og idéhistorie.* Kunnskapsbehov i sektoren fordrer i økende grad tverrfaglige tilnærminger (Norges forskningsråd 2008).

Utdanningsforskning kan overlape med andre tematiske områder som FoU-statistikken omfatter, kanskje spesielt velferd. Definisjonen av området Velferd innleder med *“Forskning som tar sikte på å øke forståelsen av sammenhengen mellom velferdsordningene, utdanningssystemet og arbeidslivets funksjonsmåte.”* Det er likevel kun snakk om en liten grad av overlapp. Av 171 enheter som hadde utdanningsforskning i 2011, oppga 71 at de også hadde velferdsforskning dette året. Omfanget av overlappet er imidlertid ikke mulig å måle.

I denne rapporten bruker vi «forskning» og «FoU» som synonyme begreper, selv om det ikke er helt korrekt. Utdanningsforskning omfatter derfor alle de tre forskningsartene som inngår i FoU-begrepet: grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid.

1.2.2 Datainnsamling og – metode

Ettersom denne rapporten er bygd opp av flere moduler hvor det er brukt ulike metoder for å gruppere og kategorisere datamaterialet, vil hvert kapittel ha en egen metodedel. Vi vil likevel innledningsvis kort redegjøre for hovedtrekkene i metodene som er benyttet.

Innsatsen innenfor utdanningsforskning måles i ressurser til forskning og utviklingsarbeid (FoU), det vil si FoU-utgifter og FoU-personale. Undersøkelsen kartlegger omfanget av FoU-utgifter som er brukt til utdanningsforskning, sett i forhold til både totale FoU-ressurser ved universiteter, høyskoler og enheter i instituttsektoren, samt i forhold til de forrige kartleggingene i 2007 og 2009. Dette innebærer at vi undersøker andel utdanningsforskning av total FoU-virksomhet, samt kartlegger omfanget av utdanningsforskning etter fagområde og region.

Rapportering av FoU er utfordrende. Det vil ofte være vanskelig å gi eksakte svar på hvor stor del av virksomheten som skal klassifiseres som FoU. Grensedragning mot beslektede aktiviteter, som ikke skal regnes som FoU, kan også være vanskelig. Miljøer med særlig bred faglig aktivitet vil kunne finne det spesielt utfordrende å fordele aktiviteten på forskningsområder, som er mange i antall og der det også finnes overlappende soner. Det er derfor viktig å presisere at resultatene i slike undersøkelser alltid vil være beheftet med usikkerhet, siden rapporteringen nødvendigvis må inneholde et innslag av skjønn. Dette forholdet gjelder også ved rapportering av FoU-statistiske data generelt. Usikkerheten i resultatene vil øke når data presenteres på detaljert nivå og i tilfeller der tallgrunnlaget bygger på svar fra få enheter.

Vi har identifisert doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 og klassifisert disse på forskningsområde og forskningsaktivitet (se kap. 3.1). Gjennomgangen bygger på en tilsvarende kartlegging for perioden 2008 til våren 2011 (Gunnes 2011). Kartleggingen er i den foreliggende rapporten utvidet, både i forhold til tidsrom og omfang. Vi tar utgangspunkt i doktorgrader avlagt av utdanningsforskere i Norge eller utlandet i perioden, og ser nærmere på doktorgrader som har tema relatert til utdanningsforskning. Materialet er dessuten supplert med opplysninger om doktorgrader på feltet avlagt i Norge av personer som ikke har vært registrert som utdanningsforskere i de to foregående kartleggingene. Disse har vi kommet frem til blant annet ved å gjøre søk i Bibsys, se nærmere beskrivelse av metoden i kapittel 3.

I forbindelse med kartleggingen i 2009 ble det samlet inn oversikt over forskere som deltok i utdanningsforskning dette året (Gunnes og Vabø 2011:20). Ettersom en slik kartlegging ikke er gjennomført i 2011, ser vi i stedet på kompetanseutviklingen i utdanningsforskingsmiljøene fra 2005 til 2011. Vi ser også på kompetanseutvikling for utdanningsforskerne fra 2009 til 2011, basert på opplysninger i NIFUs Forskerpersonalregister². Vi har undersøkt hvor mange av dem som fremdeles var tilsatt ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner i 2011, samt hvor mange som hadde doktorgrad i 2009 og 2011.

Siste del av rapporten inneholder en publiseringsanalyse, som blant annet tar opp publiseringsprofil, publiseringsspråk og publiseringssamarbeid. Vi har også gjort en case-studie av tre utvalgte enheter: Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) og Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark for å se nærmere på i hvilke media (vitenskapelige og ikke-vitenskapelige) utdanningsforskere ved disse enhetene publiserer i.

1.3 Rapportens oppbygging

Innledningsvis i denne rapporten har vi sett nærmere på utdanningsforskningen i Norge og trukket noen linjer til internasjonal forskning på feltet. Vi har også redegjort for noen av Forskningsrådets sentrale satsinger på feltet. Definisjoner og noen overordnede betraktninger knyttet til metode er også inkludert her.

Kapittel 2 ser på utdanningsforskning som satsingsområde i Norge i forhold til andre forskningspolitiske satsingsområder. Vi ser også på hvilke institusjonstyper og fagområder denne forskningen er knyttet til, samt hvordan utdanningsforskningen fordeler seg geografisk i Norge.

I kapittel 3 ser vi på menneskelige ressurser innenfor utdanningsforskning, først ved å kartlegge avlagte doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2012. I tillegg til å kartlegge antallet, ser vi på hvor doktorgradene er avlagt og hva som har vært fokus i avhandlingene. Vi presenterer også kjennetegn ved doktorandene, herunder kjønn, alder og utdanningsbakgrunn der dette er tilgjengelig. Dernest undersøker vi doktorgradsandelene blant utdanningsforskerne i 2009 og 2011, før vi ser på endringer i stillingsstrukturen ved utdanningsforskingsmiljøene i perioden 2005-2011.

Kapittel 4 inneholder en analyse av publisering innenfor utdanningsforskning, først over publisering innen feltet pedagogikk og utdanning totalt, dernest presenteres en publiseringsprofil for utdanningsforskerne. En case-studie av tre utvalgte forskningsmiljøer presenteres også i dette kapittelet.

---

² Forskerpersonalregisteret er en individbasert database som inneholder opplysninger om forskere/faglig personale som deltok i FoU ved universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter og institusjoner med FoU i instituttsektoren, samt leger og forskerpersonale som deltok i FoU ved helseforetakene. Registeret inneholder opplysninger om kjønn, alder, stilling, arbeidssted (institusjon/lærested/fakultet/klinikk/ avdeling/institutt), høyeste akademiske grad og doktorgrad. Stillingskoder benyttes til å identifisere forskere. Opplysninger om forskerpersonalet samles inn per 1. oktober og innhentes direkte fra de forskningsutførende enhetenes sentrale administrasjoner. Forskerpersonalregisteret inngår i den nasjonale FoU-statistikken og brukes blant annet til beregning av utførte FoU-årsverk i UoH-sektoren, som igjen danner grunnlag for beregning av FoU-lønn til personale lønnet over lærestedenes basisbevilgninger.

Som vedlegg til rapporten (vedlegg 1) følger en beskrivelse av metoden for de ordinære FoU-statistiske undersøkelsene som denne kartleggingen bygger på. Her ligger også en oversikt over miljøene som oppga at de hadde utdanningsforskning i 2011 (vedlegg 2). Grunnlagstabeller for sentrale figurer er samlet i vedlegg 3.

2 Utdanningsforskning 2011

I dette kapitlet ser vi utdanningsforskning i forhold til Norges totale FoU-innsats i 2011. Ressursinnsatsen innenfor utdanningsforskning måles kun i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren, slik at FoU-virksomheten i næringslivet³, som utgjorde vel 20 milliarder kroner i 2011, ikke er inkludert. Vi viser også hvordan forskningen på dette området står i forhold til de andre prioriterte FoU-områdene vi har statistikk for og utviklingen i ressursinnsatsen innenfor utdanningsforskning fra 2007 til 2011. Videre ser vi på hvor utdanningsforskningen utføres, både i forhold til institusjonstype, fagområde og region.

2.1 Utdanningsforskning i totalbildet

Norges totale driftsutgifter til FoU i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren utgjorde litt over 24 milliarder kroner i 2011, se tabell 2.1. I tillegg til driftsutgiftene kommer kapitalutgifter til FoU; det vil si investeringer i bygg, anlegg og vitenskapelig utstyr, som i 2011 beløp seg til nesten 1,3 milliarder kroner. I de videre framstillingene i denne rapporten ser vi bort fra kapitalutgifter til FoU og fokuserer på FoU-utgifter til drift, det vil si lønn, inklusive sosiale utgifter, og andre driftsutgifter.

Tabell 2.1 Totale driftsutgifter til FoU, herav driftsutgifter til utdanningsforskning. Mill. kr og andel i prosent.

	Universiteter	Høgskoler	Instituttsektoren	Totalt
Totale driftsutgifter til FoU	11 218	2 170	10 657	24 045
Driftsutgifter til utdanningsforskning	657	318	121	1 096
<i>Andel utdanningsforskning av total FoU (%)</i>	<i>5,9</i>	<i>14,6</i>	<i>1,1</i>	<i>4,6</i>

Kilde: NIFU

Av de vel 24 milliarder til FoU ved universiteter, høgskoler og forskningsinstitutter gikk i underkant av 1,1 milliarder til utdanningsforskning i 2011. Dette tilsvarer 4,6 prosent av totale driftsutgifter til FoU i de to sektorene samlet. Sett i forhold til totale driftsutgifter til FoU ved de tre institusjonstypene, utgjorde utdanningsforskningen nesten 15 prosent ved høgskolene, 6 prosent ved universitetene og knappe 1 prosent i instituttsektoren. En nærmere presentasjon av utdanningsforskningen ved de tre institusjonstypene følger i kapittel 2.2.

³ Næringslivet har lite utdanningsforskning, og FoU-undersøkelsens spørreskjema i denne sektoren inkluderer ikke spørsmål om utdanningsforskning.

Universitetene hadde mest utdanningsforskning av de tre institusjonstypene, og stod for 60 prosent av den totale utdanningsforskningen målt i FoU-utgifter. Høgskolene stod for 30 prosent, mens instituttsektoren stod for 10 prosent.

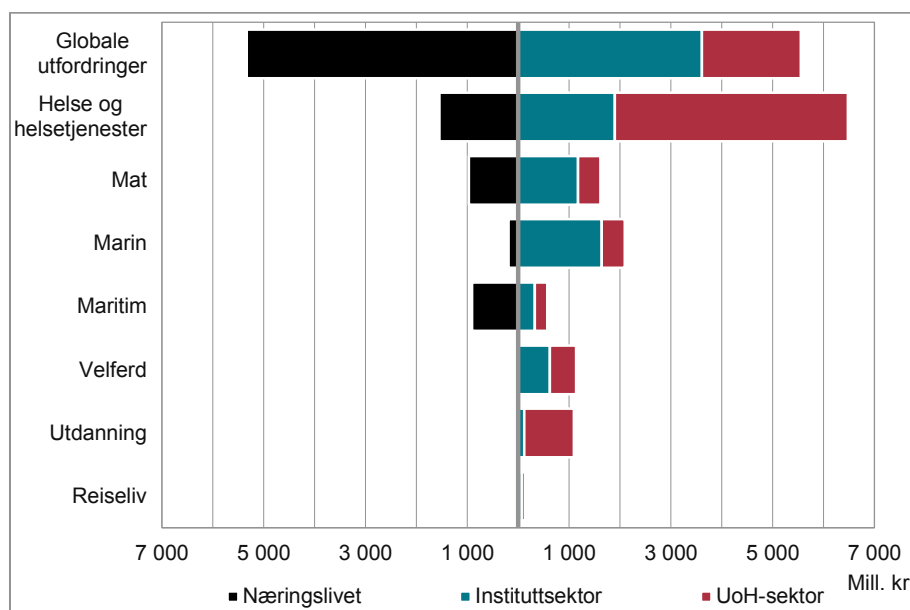
Utdanningsforskning utføres i hovedsak i offentlig sektor og finansieres for det meste av offentlige midler. I 2009 finansierte offentlige midler over 90 prosent av utdanningsforskningen. Imidlertid er det ikke gjennomført en egen kartlegging for FoU-utgifter til utdanningsforskning i 2011, slik at vi ikke har oversikt over finansieringen dette året.

2.1.1 Regjeringens satsingsområder i FoU-statistikken

Utdanningsforskning er et av flere prioriterte forskningsfelt i Norge. Det tematiske området Utdanning er med vel 1,1 milliarder kroner et av de mindre områdene, om lag like stort som velferd. Figur 2.1 viser driftsutgifter til FoU i 2011 for viktige tematiske forskningsfelt i Norge. Næringslivet har ikke blitt spurt om å tallfeste innsatsen innenfor velferd, utdanning og reiseliv, og for disse tre tematiske områdene finnes det kun tall for innsatsen i universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren.

Utdanning var det tredje største området i universitets- og høgskolesektoren i 2011, mens det var det nest minste i instituttsektoren. Universitets- og høgskolesektoren hadde størst satsing innenfor helse og helsetjenester, noe som blant annet skyldes at alle FoU-utgifter ved universitetssykehusene er klassifisert her. Globale utfordringer var størst i instituttsektoren, og var også det største området i de tre forskningsutførende sektorene.

Figur 2.1 Driftsutgifter til prioriterte tematiske forskningsområder i Norge 2011 etter sektor for utførelse. Mill. kr.

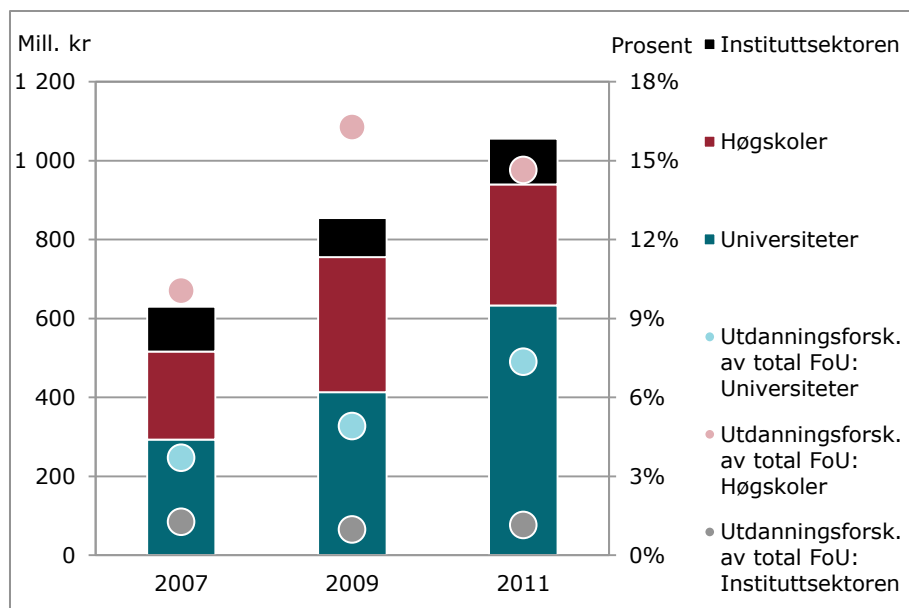
Kilde: NIFU, SSB: FoU-statistikk

2.1.2 Utdanningsforskning 2007-2011

Som tidligere omtalt var spørsmål om omfanget av utdanningsforskning inkludert i de ordinære FoU-undersøkelsene for 2007 og 2009, se kapittel 1.2. Miljøene ble bedt om å oppgi en andel av total FoU som falt innenfor utdanningsforskning. Figur 2.2 viser at det har vært en betydelig økning i omfanget av utdanningsforskning i fireårsperioden 2007-2011. Mens totale driftsutgifter til FoU for universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren samlet har hatt en gjennomsnittlig årlig realvekst på litt over 2 prosent, har tilsvarende vekst for utgifter til utdanningsforskning vært nesten 14 prosent per år. Dette

illustreres også ved at andelen utdanningsforskning av total FoU har økt fra 3,0 til 4,6 prosent i perioden.

Figur 2.2 Driftsutgifter til utdanningsforskning 2007 – 2011 etter institusjonstype¹ og andel utdanningsforskning av total FoU. Mill. kr, faste 2010-priser og prosent.

¹Universitetssykehusene er ikke inkludert i figuren, tallene gjelder kun universitetene.

Kilde: NIFU

Figur 2.2 viser at det først og fremst er ved universitetene det har vært stor vekst i utgifter til utdanningsforskning. Høgskolene hadde vekst i utdanningsforskning mellom 2007 og 2009, deretter var det en nedgang fra 2009 til 2011. Mens utgifter til utdanningsforskning utgjorde hele 16 prosent av FoU-utgiftene ved høgskolene i 2009, var andelen sunket til 14 prosent i 2011. Tilsvarende har andelen utdanningsforskning økt fra 3,7 prosent av FoU-utgiftene ved universitetene i 2007, til 7,3 prosent i 2011. I instituttsektoren har utgiftene til utdanningsforskning ligget stabilt rundt 1 prosent.

Det har vært flere organisatoriske endringer⁴ ved enhetene i perioden 2007 til 2011, som i ulik grad vil ha konsekvenser for utviklingen i FoU-innsatsen på utdanningsforskningsfeltet. I alt 28 miljøer som oppga at de hadde utdanningsforskning i 2009, var ikke med i utvalget i 2011. De fleste av disse, 17 miljøer, hadde mindre enn 20 prosent utdanningsforskning i 2009, og det er nærliggende å anta at de ikke lenger hadde slik forskning i 2011. De øvrige var i hovedsak berørt av ulike omorganiseringer.

2.2 Hvor utføres utdanningsforskningen?

I dette kapitlet ser vi nærmere på hvilken institusjonstype utdanningsforskningen utføres ved, samt hvilke fagområder utdanningsforskningen utføres innenfor. I tillegg vil vi undersøke om det er regionale forskjeller.

2.2.1 Institusjonstype

I 2011 var det åtte universiteter i Norge, og alle disse rapporterte at de hadde utdanningsforskning. Sju av de vitenskapelige høgskolene, 19 statlige høgskoler og fire av de øvrige høgskolene oppga at de hadde utdanningsforskning i 2011. I instituttsektoren oppga 27 miljøer at de hadde utdanningsforskning dette året.

⁴ Universitetet i Agder er registrert som universitet i FoU-statistikksammenheng først i 2008 og er dermed inkludert som høgskole i 2007. Tilsvarende har Universitetet i Nordland endret status fra høgskole til universitet i 2011, samtidig som Høgskolen i Tromsø ble slått sammen med Universitetet i Tromsø i 2009.

Universitetet i Oslo (UiO) var det største lærestedet innenfor utdanningsforskning i 2011 med 252 millioner kroner, se tabell 2.2. Instituttene ved det Utdanningsvitenskapelige fakultet stod til sammen for om lag 145 mill. kr, mens miljøer ved det Humanistiske fakultet og det Matematisk-naturvitenskapelige fakultet utførte utdanningsforskning for henholdsvis 50 og 45 mill. kr. Nest største lærested var Universitetet i Bergen med 90 millioner, fulgt av Universitetet i Agder med 77 mill. kr. Omfanget av utdanningsforskning lå rundt 70 mill. kr både ved Universitetet i Stavanger, Universitetet i Tromsø og NTNU.

Tabell 2.2 Driftsutgifter til utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren i 2011 etter lærested og lærestedsgruppe. Totale driftsutgifter til FoU ved instituttene som har utdanningsforskning og andel utdanningsforskning av total FoU. Mill. kr, prosent og antall institutter/avdelinger.

FoU-utgifter	Univ. i Oslo	Univ. i Bergen	NTNU	Univ. i Tromsø	Univ. i Stavanger	Univ. i Agder	Øvrige univ. ¹	Høgskoler ²	Instituttsektoren	Totalt
Driftsutgifter til FoU ved utdanningsforskingsmiljøene	593	470	165	432	115	198	105	910	2 707	5 697
Driftsutgifter til utdanningsforskning	252	90	68	72	75	77	23	318	121	1 096
% utdanningsforskning av total FoU	42	19	41	17	65	39	22	35	4	19
Antall inst./avd. med utdanningsforskning	13	13	16	13	7	4	6	72	27	171

¹Omfatter UMB og Universitetet i Nordland.

²Omfatter 19 av 21 statlige høgskoler, i tillegg til Norges handelshøgskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Det teologiske menighetsfakultet, Norges idrettshøgskole, NLA høgskolen, Norges musikkhøgskole, Misjonshøgskolen, Høgskolen i Molde, Diakonhjemmet høgskole, Dronning Mauds Minne Høgskole og Forsvarets høgskole.

Kilde: NIFU

Høgskolene utførte utdanningsforskning for til sammen 318 mill. kr i 2011, og av dette ble 270 mill. kr brukt ved statlige høgskoler. Høgskolen i Oslo og Akershus var den største høgskolen i utdanningsforskningssammenheng, med 68 mill. kr. Den nest største statlige høgskolen var Høgskolen i Bergen og Høgskolen i Vestfold, begge med en innsats på rundt 25 mill. kr. I instituttsektoren skiller NIFU seg ut som den største aktøren i 2011, og stod for om lag 30 prosent av utdanningsforskningen i sektoren i 2011.

Tabell 2.2 viser hvor stor andel utdanningsforskningen utgjorde av total FoU ved «utdanningsforskingsmiljøene», det vil si enheter som oppga at de hadde utdanningsforskning i 2011. Her skiller Universitetet i Stavanger seg ut. Ved til sammen syv institutter med utdanningsforskning, utgjorde utdanningsforskningen nesten to tredjedeler av FoU-innsatsen. Universitetet i Stavanger hadde i 2011 to senter som var viktige aktører innenfor utdanningsforskingsfeltet, Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning og Senter for atferdsforskning, og store deler av Humanistisk fakultet ved Universitetet i Stavanger er basert på lærerutdanningen. Universitetet i Oslo, NTNU og Universitetet i Agder hadde alle en andel utdanningsforskning av total FoU på rundt 40 prosent i utdanningsforskingsmiljøene, noe som er relativt høyt. Til sammenligning utgjorde utdanningsforskningen kun 4 prosent av FoU-utgiftene ved miljøene i instituttsektoren.

Instituttsektoren er den minste aktøren på utdanningsforskningsområdet av de tre institusjonstypene. Samlet rapporterte forskningsinstituttene i denne sektoren om utgifter på 121 millioner kroner brukt på utdanningsforskning i 2011. De nasjonale samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene stod for 74 mill. kr, om lag 60 prosent av utdanningsforskningen i sektoren. Sentrale aktører her var NIFU, NTNU Samfunnsforskning, Fafo og NOVA. Regionale forskningsinstitutter, som NORUT Tromsø,

Nordlandsforskning og Telemarksforskning – Notodden, stod for 15 prosent av utdanningsforskningen i sektoren. Blant øvrige miljøer med utdanningsforskning av et visst omfang kan vi nevne SINTEF, Senter for økonomisk forskning, Statistisk sentralbyrås forskningsavdeling og NIBR.

For en fullstendig liste over enheter med utdanningsforskning, se vedlegg 2.

Ser vi mer detaljert på enhetene som har utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren, viser tabell 2.3 at 15 av 171 utdanningsforskningsmiljøer hadde 100 prosent av sin forskning rettet mot utdanning. For 23 enheter utgjorde utdanningsforskningen mellom 70 og 99 prosent av forskningsvirksomheten, for 14 miljøer mellom 40 og 69 prosent, mens 67 institutter/avdelinger hadde mellom 10 og 39 prosent utdanningsforskning. 52 miljøer hadde små innslag av utdanningsforskning i sin totale forskningsportefølje; under 10 prosent.

Tabell 2.3 Antall enheter med utdanningsforskning i 2011 etter omfang og institusjonstype.

Konsentrasjon	Universiteter	Høgskoler	Instituttsektoren	Totalt	Utdanningsforskning Mill. kr	Andel av total utd. forskning
Under 10 %	21	12	19	52	100	9 %
10 - 39 %	28	35	4	67	225	21 %
40 - 69 %	5	7	2	14	143	13 %
70 - 99%	12	9	2	23	410	37 %
100%	6	9	-	15	219	20 %
Totalt	72	72	27	171	1 096	100 %

Kilde: NIFU

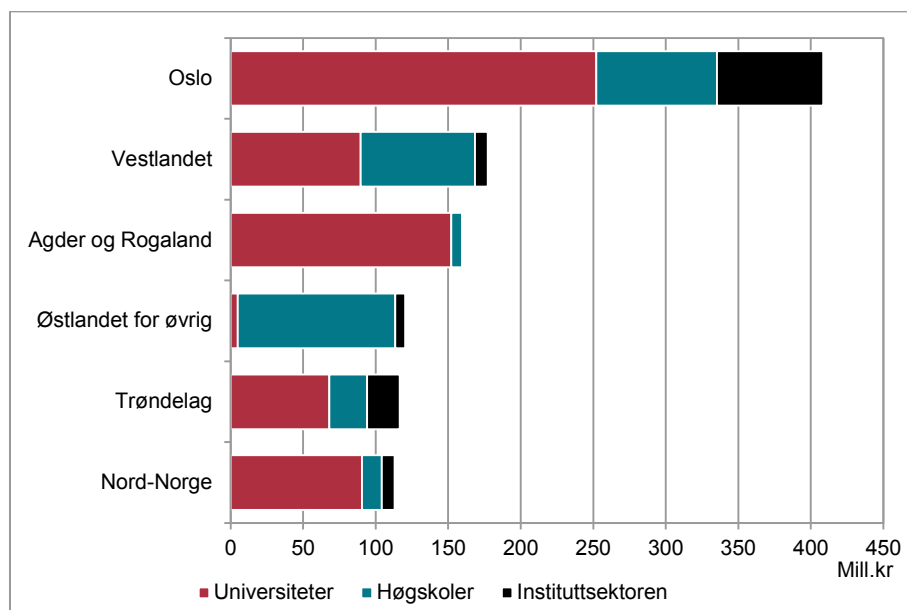
De fleste miljøene med 100 prosent utdanningsforskning var lærerutdanningsmiljøer ved en høgskole, i tillegg til seks pedagogiske institutter ved et universitet. Ved universitetene var det flest miljøer som oppga mellom 10 og 39 prosent utdanningsforskning, det samme gjaldt ved høgskolene. I instituttsektoren utgjorde utdanningsforskning derimot mindre enn ti prosent av de totale FoU-utgiftene ved over to tredjedeler av miljøene med utdanningsforskning.

2.2.2 Region

Oslo skiller seg ut som den mest sentrale regionen innenfor utdanningsforskning, i underkant av 40 prosent ble utført her i 2011. Dette er ikke overraskende, ettersom landets største universitet, Universitetet i Oslo, og landets største høgskole, Høgskolen i Oslo og Akershus, ligger her. På andre plass følger Vestlandet med 16 prosent, tett fulgt av Agder og Rogaland med 15 prosent. Største utdanningsforskningsinstitusjon på Vestlandet var Universitetet i Bergen, men også NLA høgskolen, Høgskolen i Bergen og Høgskolen i Sogn og Fjordane hadde en betydelig innsats. De tre minste regionene var omtrent like store, hvor Nord-Norge var den aller minste regionen med ti prosent av utdanningsforskningen.

Regioninndelingen som brukes i denne rapporten baserer seg på inndelingen som benyttes i FoU-statistikksammenheng, hvor landets fylker er delt inn i de seks regionene Oslo, Østlandet for øvrig (Akershus, Østfold, Vestfold, Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark), Agder og Rogaland, Vestlandet (Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal), Trøndelag og Nord-Norge. Svalbard er inkludert i Nord-Norge.

Figur 2.3 Utdanningsforskning i 2011 etter region.

Kilde: NIFU

Vi ser at de regionene som har store universiteter, har en stor andel av utdanningsforskningen ved disse institusjonene. Dette er spesielt tydelig for Agder og Rogaland. Nær 40 prosent av utdanningsforskningen ved universitetene foregikk i Oslo, mens Agder og Rogaland samlet stod for en fjerdedel.

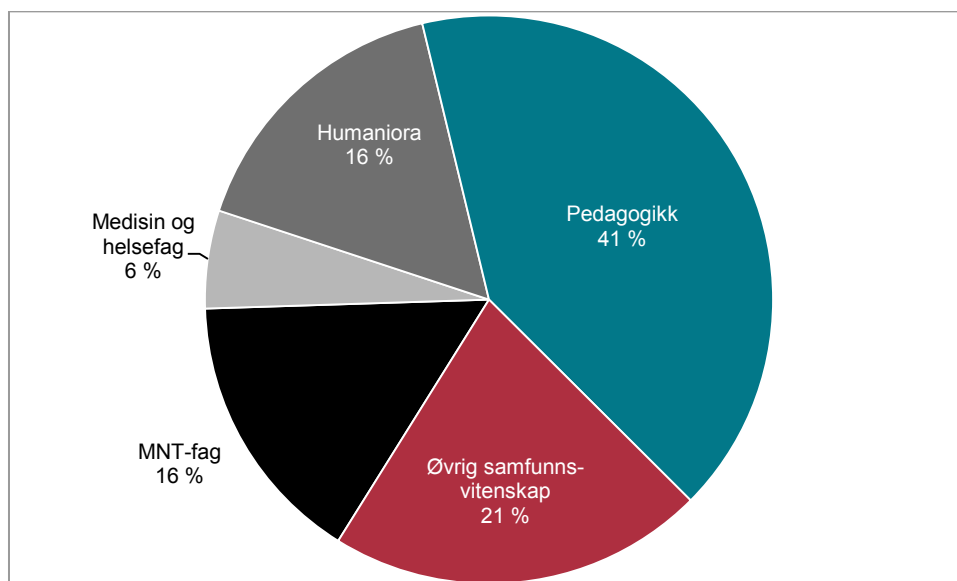
Høgskolene er viktige aktører innenfor utdanningsforskningen på Østlandet utenom Oslo, Vestlandet og i Oslo. Om lag en tredjedel av utdanningsforskningen i høgskolene foregikk på Østlandet utenom Oslo, mens Vestlandet og Oslo begge stod for om lag en fjerdedel.

I instituttsektoren er utdanningsforskningen sentralisert i Oslo, hvor nesten to tredjedeler av denne forskningen foregår. Det er også her de største nasjonale samfunnsvitenskapelige instituttene holder til. Nest største region i instituttsektoren var Trøndelag med om lag en femtedel av utdanningsforskningen i sektoren. De øvrige regionene hadde kun små innslag av utdanningsforskning i instituttsektoren.

2.2.3 Fagområde

Pedagogiske institutter og lærerutdanningsmiljøer ved universiteter og høgskoler er de mest sentrale enhetene innenfor utdanningsforskning. I 2011 ble over 40 prosent av utdanningsforskningen utført ved enheter med hoveddelen av sin FoU-virksomhet innenfor pedagogiske fag, se figur 2.4. Øvrige samfunnsvitenskapelige fag stod for 20 prosent av utdanningsforskningen. Her var tverrfaglige samfunnsvitenskapelige miljøer, sammen med økonomi, statsvitenskap og psykologi, de største gruppene. MNT-fagene, det vil si matematikk, naturvitenskap og teknologi, og humaniora var begge like store i utdanningsforskningssammenheng, 16 prosent. Både innenfor humaniora og MNT-fagene dreier en betydelig del av utdanningsforskningen seg om fagdidaktikk.

Figur 2.4 Utdanningsforskning i 2011 etter fagfelt.

Kilde: NIFU

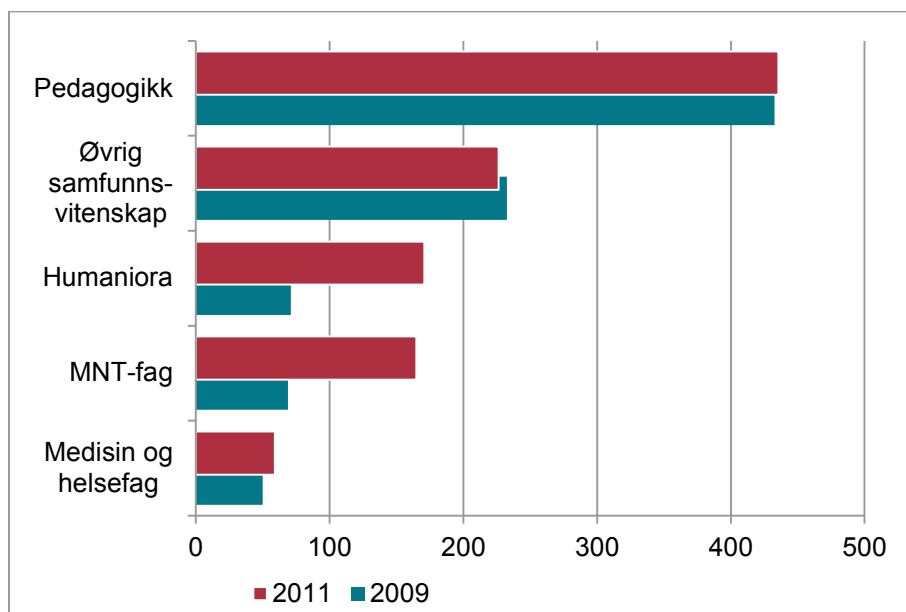
Fordelingen på fagområde varierer etter institusjonstype. Ved universitetene stod samfunnsvitenskapelige miljøer, inkludert pedagogikk, for om lag 55 prosent av utdanningsforskningen, mens humaniora stod for nesten en femtedel, teknologi for 12 prosent og matematikk og naturvitenskap for 9 prosent. En stor del av innsatsen innenfor de to sistnevnte fagområdene dreier seg om fagdidaktikk, som i denne sammenhengen er klassifisert innenfor instituttets fagområde.

Ved høgskolene ble nesten 70 prosent av utdanningsforskningen utført ved samfunnsvitenskapelige miljøer. Også ved høgskolene var humaniora nest største fagområde (15 prosent), mens helsefag var tredje størst (11 prosent). At helsefagene ved høgskolene har en såpass høy andel utdanningsforskning, har sammenheng med at det ble bygget opp forskningsmiljøer med forskning om profesjonsutdanningene som et ledd i Forskningsrådets KUPP-program (2000-2004).

I instituttsektoren klassifiseres miljøene etter fagområde, slik at det ikke er mulig å skille enhetene etter fagfelt. Om lag 85 prosent av utdanningsforskningen i instituttsektoren foregikk ved et samfunnsvitenskapelig fagmiljø.

Figur 2.5 viser realutviklingen i satsingen på utdanningsforskning fra 2009 til 2011 innenfor de største fagfeltene. Mens innsatsen innenfor de pedagogiske miljøene viser tilnærmet nullvekst, har det vært en liten nedgang ved miljøer innenfor øvrig samfunnsvitenskap. Samtidig har satsingen økt merkbart innenfor humaniora og MNT-fagene. Mange av de nye enhetene som rapporterte om utdanningsforskning i 2011, har hovedtyngden av sin FoU-aktivitet innenfor disse fagområdene.

Figur 2.5 Utdanningsforskning i 2009 og 2011 etter fagområde. Faste 2010-priser.

Kilde: NIFU

3 Menneskelige ressurser

Dette kapitlet tar for seg menneskelige ressurser på utdanningsforskningsfeltet. Først vil vi se nærmere på doktorgrader avlagt innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012. Deretter presenteres kjennetegn ved doktorandene, før vi ser nærmere på det totale personalet innenfor utdanningsforskning og undersøker hvorvidt stillingsstrukturen ved utdanningsforskningsmiljøene har endret seg i perioden 2005 til 2011 som en følge av den økte satsingen på feltet.

3.1 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning

Innledningsvis vil vi redegjøre for metoden som er benyttet i utvelgelsen og kartleggingen av avhandlingene. Videre presenterer vi oversikter over antall doktorgrader avlagt på utdanningsforskningsfeltet og klassifiserer disse på henholdsvis forskningsområder og forskningsaktiviteter.

3.1.1 Metode for kartlegging av doktorgradsavhandlinger

NIFU gjennomførte i 2011 en kartlegging og kategorisering av doktorgrader avlagt av utdanningsforskere i perioden 2008 til våren 2011 (Gunnæs 2011). Et viktig siktemål med undersøkelsen var å kartlegge hva som finnes av ny kunnskap og på hvilke områder det trengs mer forskning. Vi undersøkte også ved hvilke institusjoner og innenfor hvilke fag avhandlingene var avlagt og så nærmere på bakgrunnen til nylig kreerte doktorander.

I denne kartleggingen har vi tatt utgangspunkt i personer som var registrert som utdanningsforskere i 2009 og undersøkt hvor mange av disse som hadde disputert ved et norsk lærested i perioden. Mange av utdanningsforskerne brukte mesteparten av sin FoU-tid på utdanningsforskning, mens andre kun brukte en liten del. Ettersom tidsperioden denne analysen dekker også har med doktorgrader som er avlagt før registreringstidspunktet for opplysninger om deltakelse i utdanningsforskning (1. oktober 2009), har noen av utdanningsforskerne blitt involvert i utdanningsforskning først etter at de har disputert. Dette innebærer at ikke alle avhandlingene kunne klassifiseres som utdanningsforskning.

Samlet har vi identifisert 262 doktorgradsavhandlinger på utdanningsforskningsfeltet avlagt i perioden 2008-2012. Disse er deretter klassifisert etter forskningsområde og forskningsaktivitet⁵, etter beste skjønn.

Vi har tatt utgangspunkt i populasjonen av utdanningsforskere i 2009 og kartlagt doktorgrader avlagt av utdanningsforskere i Norge og utlandet i perioden 2008-2012. Dernest har vi klassifisert avhandlingene etter hvorvidt de faller innenfor definisjonen av utdanningsforskning eller ikke. I tillegg

---

⁵ Se kapittel 3.1.3 for definisjoner og kategorier.

har vi inkludert alle doktorgrader avlagt innenfor fagfeltet pedagogikk, samt alle doktorgrader avlagt ved utvalgte enheter⁶ i perioden.

I tillegg har vi brukt avansert søk i Bibsys, hvor vi har søkt på søkeordene *didaktikk*, *didactics*, *education*, *school*, *schools*, *skole*, *skoler*, *teaching*, *utdanning* og *undervisning*, både i emnefelt og tittel i doktorgradsavhandlinger publisert i perioden 2008 til 2012. Databasen omfatter primært norske avhandlinger, men også noen svenske, finske og danske, samt enkelte avhandlinger avlagt av nordmenn ved utenlandske læresteder. Det kan synes som at alle doktorgradsavhandlinger som finnes ved norske biblioteker, uavhengig av hvor disputasen fant sted, er inkludert i databasen

Fem personer som avla doktorgrad med utdanningsforskningstema ved et norsk lærested, hadde ikke vært tilknyttet norske institusjoner under arbeidet med doktorgraden (internasjonale samarbeidsprosjekter m.v.). Ettersom disputasen fant sted ved et norsk lærested, er disse inkludert i utvalget.

Det fremgikk ikke alltid av tittelen hva avhandlingen handlet om, slik at mer informasjon om avhandlingen var nødvendig for å kunne avgjøre om dette dreide seg om utdanningsforskning eller ikke, samt for å kunne klassifisere avhandlingene etter forskningsområde og forskningsaktivitet. Her har vi primært benyttet lærestedenes databaser på nett, samt ulike søkemotorer, for å finne nødvendig informasjon. Noen avhandlinger er tilgjengelige i pdf-form, og vi har lest innledningen i flere av disse. Alle avhandlinger som inneholder et element av utdanningsforskning, også avhandlinger der utdanning er tatt med som en uavhengig variabel i problemstillingen uten å være primærfokus, der data er samlet inn ved en utdanningsinstitusjon⁷ eller i en læringskontekst, er inkludert.

Det understrekes at klassifiseringene av doktorgradene er gjort av NIFU etter beste skjønn basert på tilgjengelig informasjon, slik at det knytter seg noe usikkerhet til fremstillingene.

3.1.2 Avlagte doktorgrader

Av 262 doktorgradsavhandlinger på utdanningsforskningsfeltet avlagt i perioden 2008 til 2012, var 163 avlagt av forskere registrert som utdanningsforskere i 2009. Antall avlagte doktorgrader per år i perioden varierer mellom 50 og 60, med flest disputaser i 2012.

Universitetet i Oslo hadde flest doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden (84), fulgt av NTNU (49), Universitetet i Bergen (33) og Universitetet i Tromsø (27), se figur 3.1. Ved Universitetet i Oslo er majoriteten av doktorgradene innenfor utdanningsforskning ikke overraskende avlagt ved Utdanningsvitenskapelig fakultet. Tilsvarende dominerer Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse ved NTNU, Psykologisk fakultet ved Universitetet i Bergen og Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning ved Universitetet i Tromsø. Der en utdanningsforsker har avlagt sin doktorgrad ved utenlandsk lærested, er dette kategorisert som utlandet.⁸

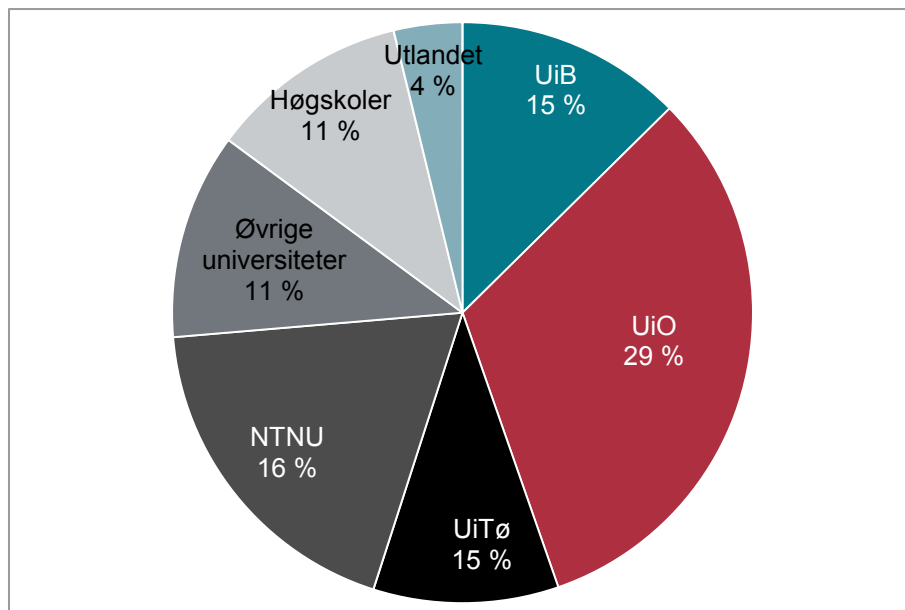
---

⁶ Gjelder alle miljøer ved Utdanningsvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Oslo, Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Bergen, Institutt for lærerutdanning og pedagogikk ved Universitetet i Tromsø, Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap, Pedagogisk institutt og Program for lærerutdanning ved NTNU, Institutt for allmennlærerutdanning og spesialpedagogikk og Institutt for førskolelærerutdanning ved Universitetet i Stavanger, Fakultet for humaniora og pedagogikk ved Universitetet i Agder, Institutt for matematiske realfag og teknologi ved UMB, Institutt for lærerutdanning, kunst og kulturfag ved Universitetet i Nordland og Seksjon for kroppssøving og pedagogikk ved Norges idrettshøgskole, i tillegg til lærerutdanningene ved de statlige høgskolene, NLA høgskolen og Dronning Mauds minne høgskole.

⁷ Dette omfatter også SFO.

⁸ Antallet doktorgrader innenfor utdanningsforskning avlagt av norske forskere i utlandet kan være høyere enn det vi har fanget opp ved hjelp av de metoder vi har benyttet i denne gjennomgangen, blant annet har vi ikke benyttet søkeord på svensk, dansk eller tysk.

Figur 3.1 Oversikt over institusjoner¹ hvor det er avlagt doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 – 2012. N=262

¹ Øvrige universiteter omfatter Universitetet i Stavanger (16), Universitetet i Agder (11), UMB (3) og Universitetet i Nordland (1). Kategorien «Andre» inkluderer Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Det teologiske menighetsfakultet, Handelshøgskolen BI, Høgskolen i Bergen, Høgskolen i Oslo og Akershus, Norges Handelshøyskole, Norges idrettshøgskole og Norges musikkhøgskole.

Kilde: NIFU

Pedagogiske fag er blant de sentrale fagmiljøene innenfor norsk utdanningsforskning. Dette faget har en tradisjon for at en stor del av forskningsresultatene formidles på norsk og dermed kun når et nordisk publikum. Dette påpekes i evalueringen av pedagogisk forskning (Forskningsrådet 2004), der evalueringskomiteen mente at pedagogikkforskningen kan ha beveget seg for langt i en nytteorientert, norskspråklig og brukerstyrt retning. Utdanningsforskningen i Norge er i stor grad rettet mot det norske utdanningssystemet, det vil si barnehager, skoler og andre utdanningsinstitusjoner, samt skoleeiere, politiske myndigheter og styresmakter i Norge. Samtidig har en stor del av forskningen internasjonal relevans.

En gjennomgang av avhandlingstitlene viste at 142 av de 262 avhandlingene innenfor utdanningsforskning, eller litt over halvparten, var skrevet på norsk. 116 var skrevet på engelsk og fire på andre språk, herunder tysk og fransk. Dette innebærer at en stor andel av avhandlingene er skrevet primært for norske og nordiske lesere og ikke vil nå et internasjonalt publikum.⁹

3.1.3 Forskningsområde og forskningsaktivitet i avhandlingene

Fordeling på forskningsområde og forskningsaktivitet er definert av Kunnskapsdepartementet i forbindelse med kartleggingene av utdanningsforskning i 2007 og 2009, og er der benyttet til å fordele FoU-utgiftene i en matrise som kobler forskningsområder og forskningsaktiviteter. Hensikten er å identifisere områder hvor det forskes mye, og områder der det trengs mer forskning.

Forskningsområder baserer seg på Kunnskapsdepartementets interne inndeling i områder.

I 2009 ble respondentene bedt om å fordele FoU-innsatsen på sju områder: Barnehage, Grunnskole,

⁹ Imidlertid vil mange av disse avhandlingene presenteres i artikkelform på engelsk. Vi har ikke oversikt over hvor mange dette gjelder.

Videregående opplæring, Høyere utdanning, Forskerutdanning og Læring i arbeidslivet. I tillegg kunne kategorien *Andre* benyttes i spørreskjemaet.

Forskningsaktivitet dreier seg om fokus for forskningen. Forskjellige temaer innenfor utdanningsforskningen var i spørreskjemaet gruppert i fire aktiviteter: Politikk og styringsområder, Økonomi, organisasjon og ledelse, Undervisning, læring og utvikling og Forholdet mellom utdanningssystem, arbeidsliv og hjem. Også her kunne kategorien *Andre* benyttes.

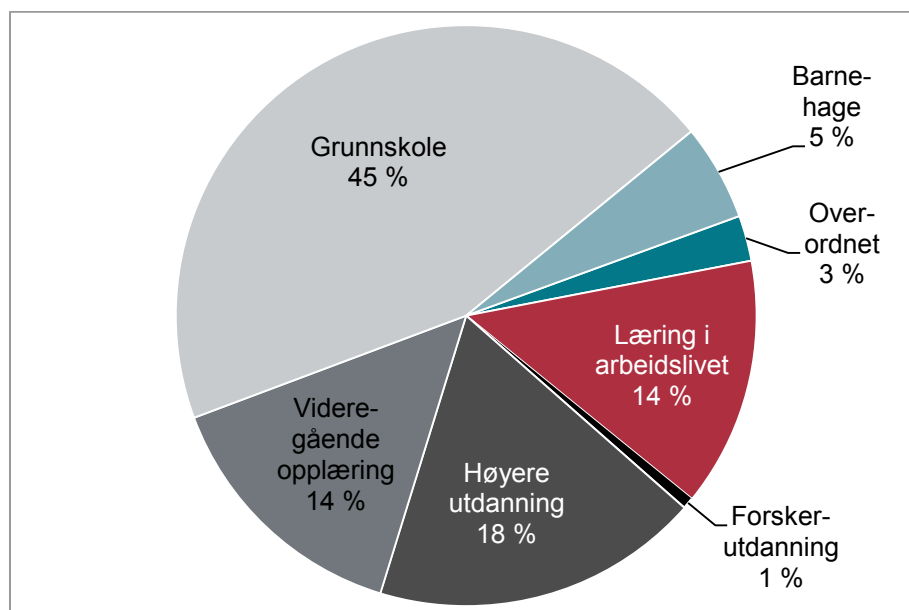
Ettersom det ikke er gjennomført en egen spørreundersøkelse innenfor utdanningsforskning i 2011, har vi ikke fordeling av FoU-utgifter på disse kategoriene dette året. Inndelingene er imidlertid benyttet ved kartleggingen av avlagte doktorgrader.

Forskningsområde

Klassifiseringen av avhandlingene på forskningsområde. Flere avhandlinger kan klassifiseres på flere områder. Eksempelvis sammenlignet en avhandling lærere i grunnskolen og barnehagepedagoger, en annen så på overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole. Begge disse avhandlingene er klassifisert innenfor to forskningsområder. Ettersom samme avhandling dermed kan telle flere ganger, presenterer vi kun prosentvise oversikter i dette kapittelet.

I tillegg til at noen avhandlinger kan klassifiseres innenfor flere forskningsområder, var det for andre vanskelig å tilordne et område overhodet. For eksempel relateres flere til «det norske utdanningssystemet» som sådan, uten å konkretisere om det primært dreier seg om grunnskole, videregående skole eller høyere utdanning. Disse har vi valgt å klassifisere som *Overordnet* i figurene nedenfor. Der det dreide seg om studier av lærebøker, har avhandlingen blitt klassifisert på forskningsområde etter hvilket nivå bøkene benyttes på. Studier av profesjonsutdanninger er klassifisert som høyere utdanning, mens studier knyttet til profesjoner er klassifisert som læring i arbeidslivet. Et eksempel på dette er avhandlingen som undersøkte hvordan legene former sin rolle, både i løpet av studiet og i løpet av turnusperioden, det vil si i sitt første møte med arbeidslivet, som er klassifisert innenfor både høyere utdanning og læring i arbeidslivet.

Figur 3.2 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 etter forskningsområde. Prosent.

Kilde: NIFU

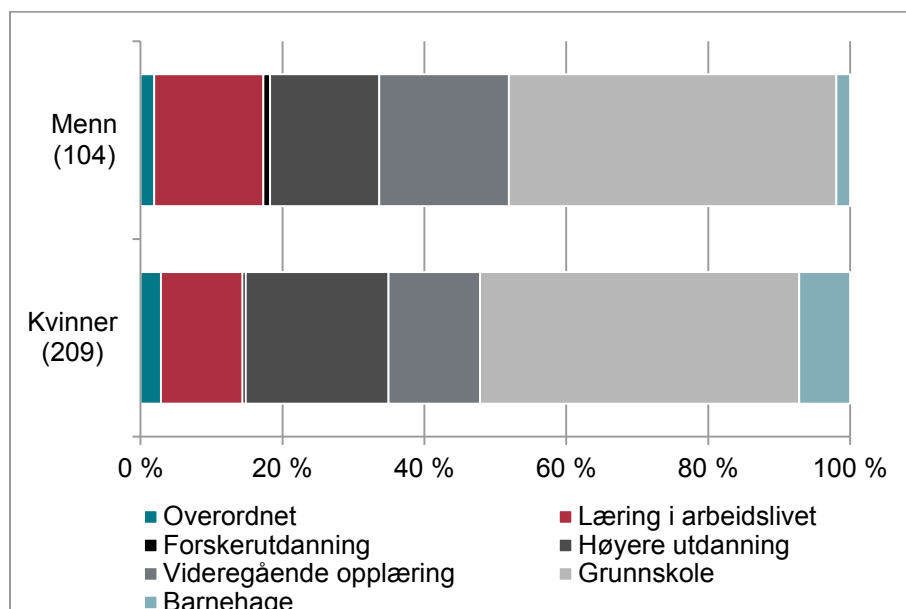
Figur 3.2 viser at *grunnskolen*, det vil si barne- og ungdomstrinnet, var det største utdanningsforskningsområdet i doktorgradsavhandlingene. Nesten halvparten av avhandlingene dreide seg om dette området. Nest største område var *høyere utdanning* (18 prosent), fulgt av *videregående opplæring* og *læring i arbeidslivet* (begge 14 prosent).

Kun 5 prosent av avhandlingene omhandlet *barnehageområdet*. Der barnehage var det tredje største området ved kartleggingen av FoU-utgifter i 2009, var dette det nest minste området blant doktorgradsavhandlingene i perioden 2008-2012. Barnehage er relativt nytt som satsingsområde. Ettersom det tar minimum 3 år å fullføre en doktorgrad, vil mange av barnehageforskerne som er i gang med en doktorgrad, først disputere om noen år.

Studiet av området *forskeropplæring* var nesten fraværende blant doktorgradsavhandlingene, kun to avhandlinger tok for seg dette området, og da i sammenheng med andre områder (henholdsvis høyere utdanning og læring i arbeidslivet).

Er det forskjeller på kvinner og menn i forhold til hvilke forskningsområder de velger i doktorgradsavhandlingene sine? Figur 3.3 viser at det kun er små forskjeller mellom kjønnene.

Figur 3.3 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2012 etter forskningsområde og kjønn. Prosent.

Kilde: NIFU

For både kvinner og menn var *grunnskole* det største forskningsområdet. Der *høyere utdanning* var det nest største området for kvinnene, var *videregående utdanning* det nest største for mennene. En litt større andel av kvinnene enn mennene skrev sin avhandling på *barnehageområdet*, tilsvarende var andelen menn som skrev om *læring i arbeidslivet*, høyere enn for kvinnene. Merk her at antall kvinner er omtrent dobbelt så høyt som antall menn, slik at det er mange færre menn innenfor disse kategoriene.

Forskningsaktivitet

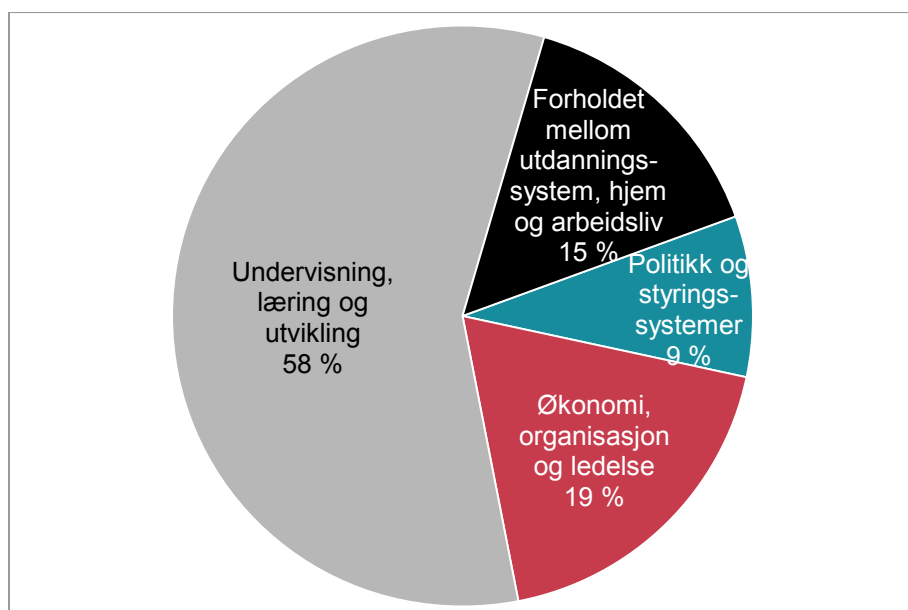
Også for forskningsaktivitetene var det utfordrende å klassifisere avhandlingene. Vi opplevde inndelingen i fire forskningsaktiviteter som relativt grov, der sammenstillingen av flere tema i en kategori var til dels problematisk. Fokus for avhandlingene kunne som oftest ikke klassifiseres som både økonomi, organisasjon og ledelse, de handlet primært om én av de tre. Klassifiseringen er basert på at hovedfokus for studien kan relateres til minst en av faktorene i hver kategori. Som for forskningsområde kan en avhandling være klassifisert innenfor flere forskningsaktiviteter. Et eksempel

på dette er avhandlingen som undersøkte sammenhengen mellom politikk og skoleledelse. Dette innebærer at det også for forskningsaktivitet kun er mulig å vise prosentvise fremstillinger, ettersom noen avhandlinger teller flere ganger.

Begrepet «utvikling» i kategorien *undervisning, læring og utvikling* er et vidt begrep. Ettersom kartleggingen ikke inneholder noen entydig definisjon av enkeltbegreper, endte vi med å klassifisere mye av forskningsaktiviteten som var problematisk i denne kategorien. *Undervisning, læring og utvikling* blir dermed å anse som en samlekategori.

Undervisning, læring og utvikling var ikke overraskende den største forskningsaktiviteten som er fokus i doktorgradsavhandlingene avlagt i perioden 2008-2012, se figur 3.4. *Økonomi, organisasjon og ledelse* var nest størst med 19 prosent, tett fulgt av *Forholdet mellom utdanningssystem, hjem og arbeidsliv* (15 prosent). *Politikk og styringssystemer* var den minste forskningsaktiviteten.

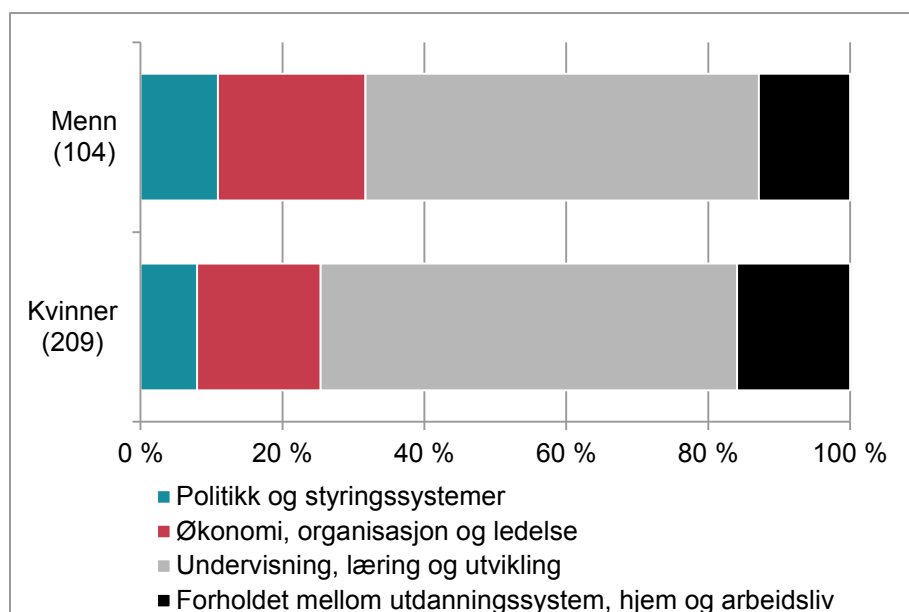
Figur 3.4 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 etter forskningsaktivitet. Prosent.

Kilde: NIFU

For forskningsaktivitetene var det mindre forskjell mellom kvinner og menn enn for forskningsområdene, se figur 3.5. Begge kjønn fokuserte primært på *undervisning, læring og utvikling*. En noe større andel av mennene skrev avhandlinger relatert til *politikk og styringssystemer* og *økonomi, organisasjon og ledelse* enn tilfellet var for kvinnene, mens en noe større andel kvinner så på *forholdet mellom utdanningssystem, hjem og arbeidsliv*.

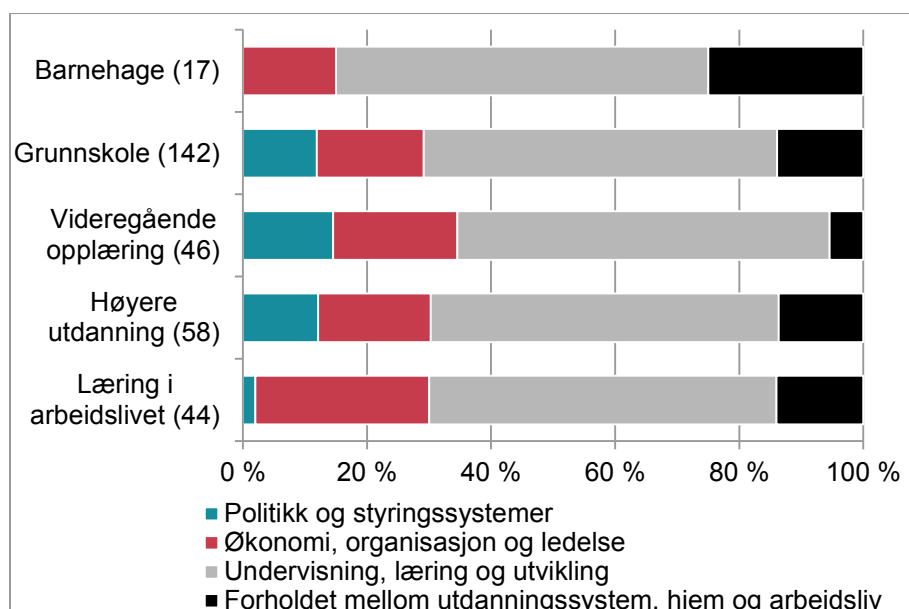
Figur 3.5 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2012 etter forskningsaktivitet og kjønn.

Kilde: NIFU

Sammenhengen mellom forskningsområder og forskningsaktiviteter, se figur 3.6, gir en pekepinn på hvorvidt det finnes kombinasjoner av områder og aktiviteter hvor det mangler kunnskap og om andre kombinasjoner er overrepresentert. Det var så få avhandlinger om forskerutdanning at vi har utelatt disse fra figuren.

Figur 3.6 Forholdet mellom forskningsområde og forskningsaktivitet for doktorgradsavhandlinger innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012. Prosent.

Kilde: NIFU

Vi finner at *undervisning, læring og utvikling* var den viktigste forskningsaktiviteten innenfor alle forskningsområdene. Samtidig hadde ingen av avhandlingene sitt primære fokus på *politikk og styringssystemer* på barnehageområdet, og det var svært få som så på denne aktiviteten innenfor

læring i arbeidslivet. Dette er områder som kartleggingen av ressurser til utdanningsforskning i 2009 (Gunnæs og Vabø 2011) også påpeker at det finnes lite forskning om.

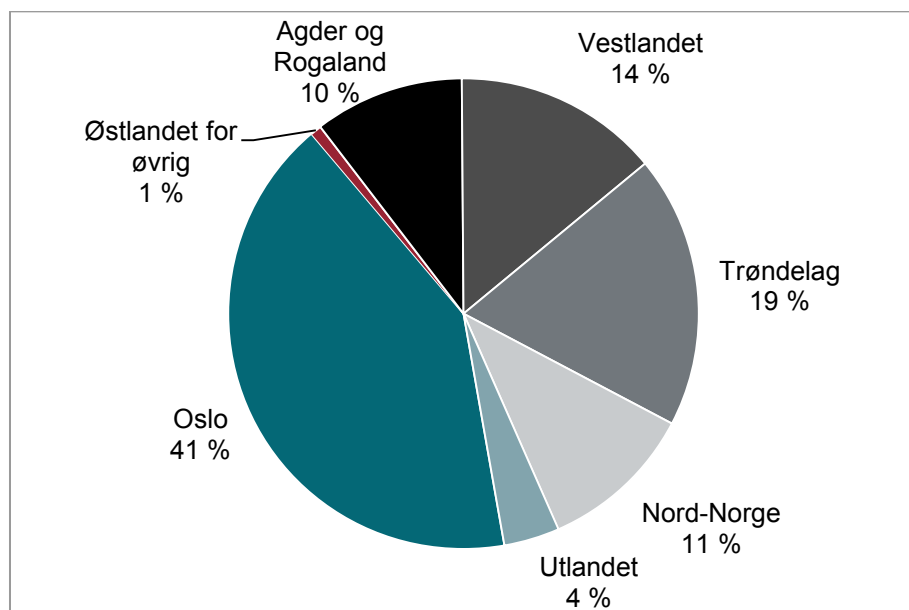
3.1.4 Doktorgrader i regionene

Som vist i kapittel 2, varierer utdanningsforskningen mellom regionene. Variasjonen har først og fremst sammenheng mellom hvilke institusjoner utdanningsforskningsmiljøene tilhører, der innsatsen i 2011 var størst ved universitetene og minst ved miljøer i instituttsektoren. En regionalfordeling av avlagte doktorgrader kan gjøres på flere måter, enten med utgangspunkt i disputaslærested, eller i doktorandens arbeidssted.

Figur 3.7 viser hvordan doktorgradene fordeler seg på region når vi tar utgangspunkt i lærested for disputas. Ikke overraskende er 41 prosent av doktorgradene avlagt i Oslo. Universitetet i Oslo har kreert flest doktorander på utdanningsforskningsfeltet i perioden 2008-2012, og flere høyskoler som holder til i hovedstaden har tildelt doktorgrader på feltet – Norges idrettshøgskole, Høgskolen i Oslo og Akershus, Arkitektur- og designhøgskolen, Det teologiske menighetsfakultet, Handelshøyskolen BI og Norges musikkhøgskole. Nest største region var Trøndelag, med NTNU som eneste tildelende institusjon. På Vestlandet, som var tredje største region, ble doktorgrader innenfor utdanningsforskning tildelt av Universitetet i Bergen og Norges Handelshøyskole. Minste region var Østlandet for øvrig, hvor UMB var eneste tildelende institusjon.

Av de 262 doktorgradsavhandlingene ble 4 prosent avlagt i utlandet, henholdsvis i Danmark, Sverige, Finland og Storbritannia.

Figur 3.7 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for disputasinstitusjon.

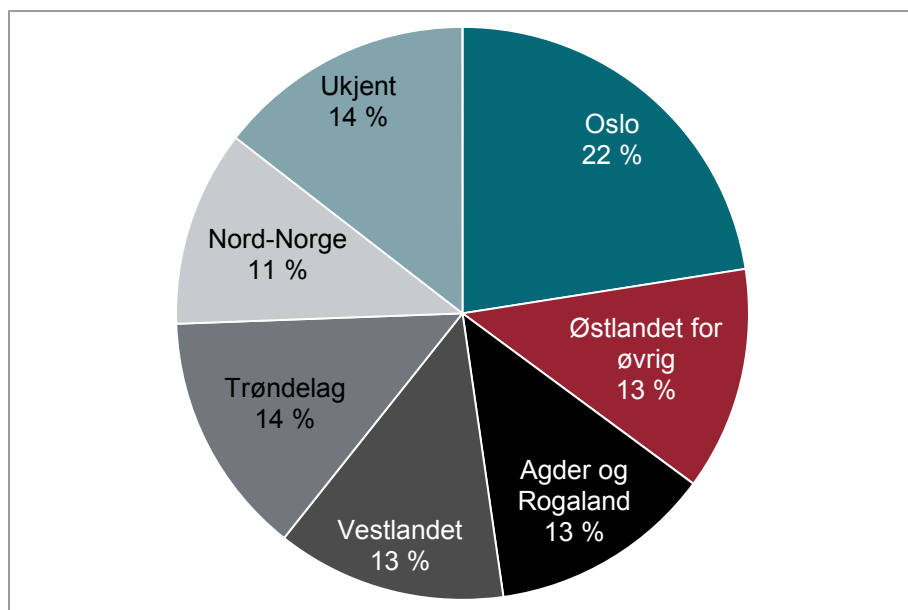

Kilde: NIFU

En annen regionfordeling kan gjøres med utgangspunkt i doktorandenes arbeidssted i 2009, se figur 3.8. For de som disputerte i 2008 og 2009 kan dette medføre noe avvik, ettersom de kan ha flyttet på seg etter disputasen. Men som vi vil se nærmere på i kapittel 3.3.3, er mobiliteten blant utdanningsforskerne relativt liten.

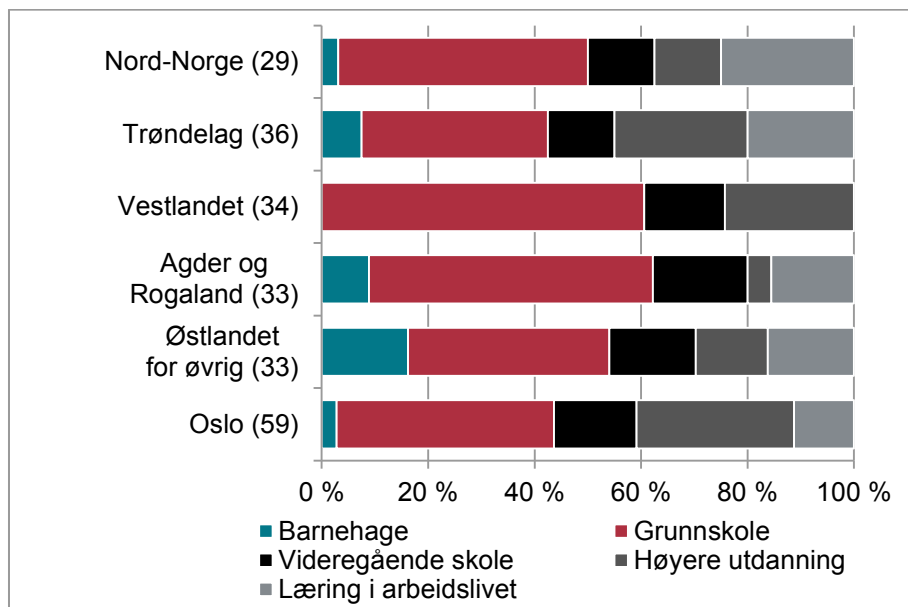
Figur 3.8 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009.

Kilde: NIFU

Med utgangspunkt i arbeidssted, finner vi at om lag en fjerdedel av doktorandene var tilsatt ved en institusjon i Oslo i 2009, som var den største regionen. Det var kun marginale forskjeller i antall doktorander tilsatt i de øvrige regionene, med Trøndelag som den største og Nord-Norge som den minste. I tillegg kommer en gruppe på 14 prosent som ikke var tilsatt ved en forsknings- eller utdanningsinstitusjon per 1. oktober 2009.¹⁰

Figur 3.9 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009 og forskningsområde.

Kilde: NIFU

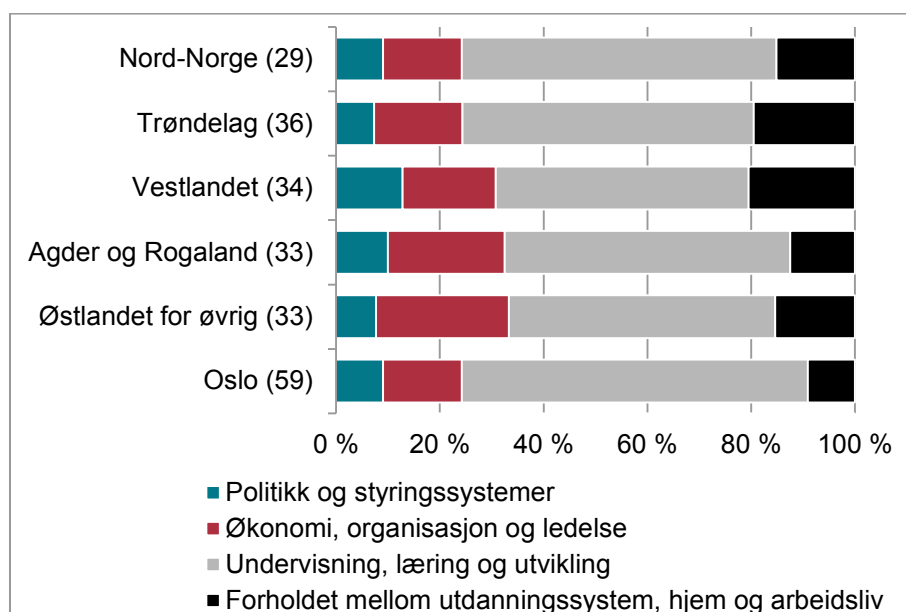
¹⁰ Alle disse, med unntak av 5 personer, hadde et tilsetningsforhold ved en utdannings- og forskningsinstitusjon forut for 2009.

De forskjellige utdanningsforskningsinstitusjonene har en noe ulik tilnærming til feltet. Dette gjenspeiler seg også i avhandlingenes fordeling på forskningsområder og forskningsaktiviteter, se figur 3.9 og 3.10. Vi har i begge figurene sett bort fra avhandlinger der forfatterne ikke var tilsatt ved en utdannings- eller forskningsinstitusjon i 2009.

Grunnskole var det største forskningsområdet i doktorgradsavhandlingene i alle regionene, men hadde en sterkere stilling på Vestlandet, i Agder og Rogaland og i Nord-Norge enn i de øvrige regionene. Samtidig var andelen avhandlinger på barnehageområdet størst blant doktorander ansatt ved institusjoner på Østlandet utenom Oslo. Høyere utdanning sto sterkest i Hovedstaden, samt på Vestlandet og i Trøndelag, mens læring i arbeidslivet var størst i Nord-Norge. Ingen av avhandlingene fra doktorander tilknyttet miljøer på Vestlandet i 2009 omhandlet barnehageområdet eller læring i arbeidslivet.

Ser vi nærmere på forskningsaktiviteter som omtales i doktorgradsavhandlingene i et regionalt perspektiv, finner vi små forskjeller. Undervisning, læring og utvikling var størst i alle regionene, men hadde størst betydning i Hovedstaden og Nord-Norge. Politikk og styringssystemer hadde størst andel av doktorgrader avlagt på Vestlandet, tilsvarende var økonomi, organisasjon og ledelse mest forsket på av doktorander ansatt på Østlandet for øvrig og i Agder og Rogaland. Forholdet mellom utdanningssystem, hjem og arbeidsliv stod for størst andel av avhandlingene på Vestlandet og i Trøndelag.

Figur 3.10 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009 og forskningsaktivitet.

Kilde: NIFU

Regionene ser ikke ut til å ha noen klare profiler, verken i forhold til forskningsområde eller forskningsaktivitet, når det gjelder tema i avlagte doktorgradsavhandlinger. Det ser mer ut til å være et relativt konsistent mønster som gjelder generelt for utdanningsforskningen i Norge, med mindre regionale variasjoner. Her kan det imidlertid være et behov for å gå nærmere inn i forskningsresultatene for å se på spesialisering i regionene.

3.2 Kjennetegn ved doktorandene

I dette kapittelet presenterer vi noen kjennetegn ved doktorandene som disputerte med en doktorgradsavhandling innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012. Vi vil først se på doktorandenes arbeidssted i 2009 og 2011, dernest på doktorandenes utdanningsbakgrunn, alder og kjønn.

3.2.1 Arbeidssted

Nesten halvparten av de 262 doktorandene, 45 prosent, var tilsatt ved et universitet, mens 35 prosent arbeidet ved en høyskole. 4 prosent hadde arbeidssted ved et miljø i instituttsektoren. Opplysninger om arbeidssted i 2009 mangler for 16 prosent av doktorandene. Tabell 3.1 viser forholdet mellom arbeidssted i 2009 (rader) og institusjonen hvor doktorgraden ble avlagt (kolonner). Nesten halvparten av doktorandene var tilsatt ved et universitet i 2009, samtidig foregikk 85 prosent av disputasene ved et universitet.

Ser vi nærmere på doktorandene som var tilsatt ved en høyskole, finner vi at om lag en fjerdedel disputerte ved en høyskole. Universitetet i Oslo, fulgt av Universitetet i Bergen og NTNU, hadde flest doktorgradskandidater med tilsetningsforhold ved en høyskole. Doktorandene i instituttsektoren disputerte ved Universitetet i Oslo, NTNU eller Universitetet i Bergen, ved det lærestedet som var nærmest lokasjonen til forskningsinstituttet hvor de var tilsatt.

Tabell 3.1 Forholdet mellom arbeidssted i 2009 og sted for avlagt doktorgrad innenfor utdanningsforskning 2008-2012.

Arbeidssted 2009	Institusjon for avlagt dr.grad								
	UiB	UiO	UiTø	NTNU	UiS	UiA	Andre ⁴	Utlandet	Sum
Universitetet i Bergen	7		1				1		9
Universitetet i Oslo		29							29
Universitetet i Tromsø			13				1		14
NTNU				22		1			23
Universitetet i Stavanger		2		1	12			2	17
Øvrige universiteter ¹	1	3	5	5	1	6	4		25
Vitenskapelige høysk. m.fl. ²	1	1		2	1		8	1	14
Statlige høyskoler ³	14	20	7	12	1	2	17	4	77
Instituttsektoren	2	6		3					11
Ikke tilsatt ved noen av disse	9	22	1	4	1	2	2	2	43
Totalt	34	83	27	49	16	11	33	9	262

¹ Omfatter UMB, Universitetet i Agder og Universitetet i Nordland.

² Omfatter Norges Handelshøyskole, Norges idrettshøyskole, Det teologiske Menighetsfakultet, NLA høyskolen, Handelshøyskolen BI, Diakonhjemmets høyskole, Forsvarets høyskole og Dronning Maud minnes høyskole for førskolelærerutdanning.

³ Omfatter Høyskolene i Buskerud, Bergen, Finnmark, Harstad, Hedmark, Lillehammer, Narvik, Nesna, Nord-Trøndelag, Oslo og Akershus, Sogn og Fjordane, Stord/Haugesund, Sør-Trøndelag, Telemark, Vestfold, Volda og Østfold.

⁴ Omfatter UMB, Arkitektur og designhøyskolen, Norges Handelshøyskole, Handelshøyskolen BI, Det teologiske Menighetsfakultet, Høyskolen i Bergen, Høyskolen i Oslo og Akershus, Norges idrettshøyskole og Norges musikkhøyskole.

Kilde: NIFU

Vi har tatt med ni avhandlinger fra utenlandske læresteder hvor doktorandene har vært tilknyttet norske forsknings- og undervisningsinstitusjoner. Av disse var flest tilknyttet en høyskole, og to var ved Universitetet i Stavanger. For to av disse mangler opplysninger om ansettelsessted i 2009, men

de har tidligere vært tilknyttet et universitet eller en høyskole. Opplysninger om ansettelsessted i 2009 mangler for totalt 43 av doktorandene. Av disse har 5 aldri vært ansatt ved et norsk lærested.

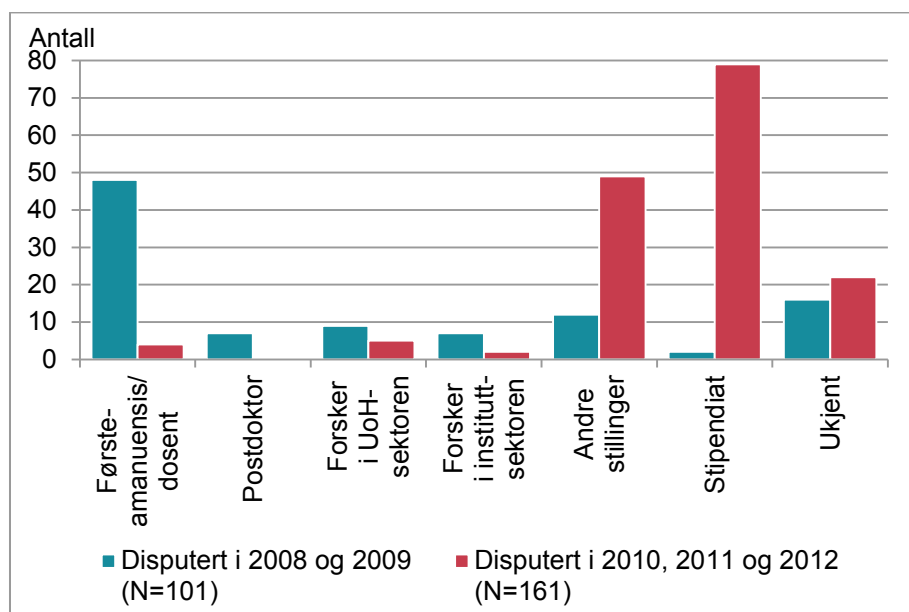
3.2.2 Stilling

Av de 262 doktorandene som disputerte på utdanningsforskningsfeltet mellom 2008 og 2012, var 52 registrert som førsteamanuenser i 2009 mens 81 var registrert som stipendiater. Vi vil i dette delkapittelet skille mellom de som disputerte i 2008 og 2009, og de som disputerte i perioden 2010 til 2012, ettersom stillingsstrukturen i 2009 vil være avhengig av om de hadde doktorgrad på dette tidspunktet eller ikke.

Blant de 101 som disputerte i 2008 og 2009, var om lag halvparten registrert som førsteamanuenser. Sju var tilsatt som forsker i instituttsektoren, to i stipendiatstilling, sju som postdoktor og 21 ulike stillinger i UoH-sektoren, se figur 3.11. Vi mangler opplysninger om stilling i 2009 for 16 av disse doktorandene.

For de som disputerte i perioden 2010 til 2012, var halvparten tilsatt som stipendiater i 2009. 50 var tilsatt i lektorstillinger ved universiteter og høyskoler. Dette dreier seg primært om lektorer som har tatt doktorgrad som en del av sin FoU-tid, eller stipendiater som er ferdige med stipendiatperioden og har hatt andre stillinger ved institusjonen frem til disputasen.

Figur 3.11 Doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008 - 2012 etter stilling i 2009 og år for disputas.

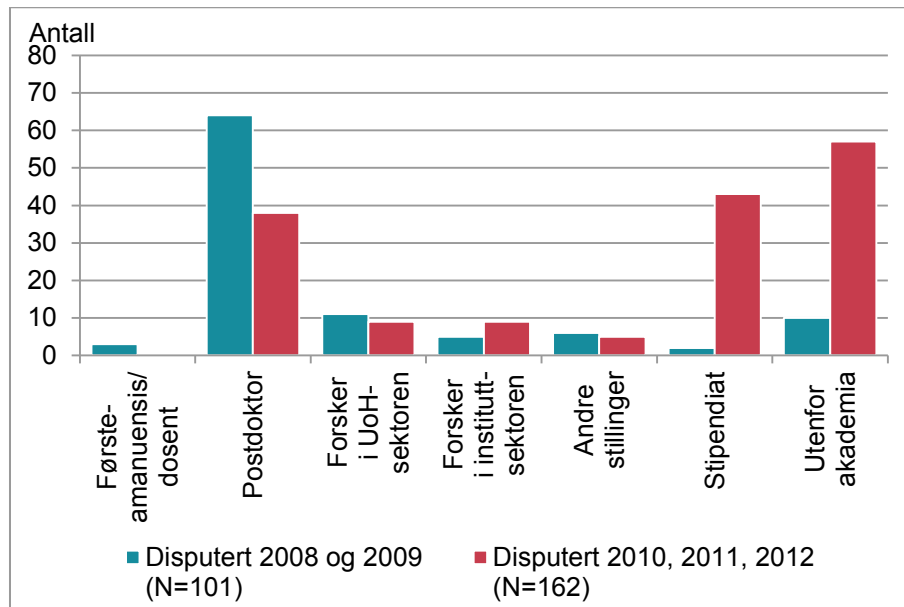
Kilde: NIFU

To år senere hadde noen få av doktorandene som disputerte i 2008 eller 2009 oppnådd stilling som professor, mens andelen i førsteamanuensisstilling har økt til to tredjedeler, se figur 3.12. Andelen i postdoktorstilling hadde også økt litt. Det er dessuten interessant at andelen som vi mangler stillingsopplysninger om har gått ned, noe som innebærer at flere av doktorandene som ikke var registrert i 2009, var tilsatt ved en forsknings- og undervisningsinstitusjon i 2011.

Blant doktorandene som disputerte i perioden 2010-2012 hadde ingen oppnådd professorstilling i 2011, mens en fjerdedel var tilsatt som førsteamanuensis. Seks prosent var postdoktorer. Andelen postdoktorer var lavere blant de som disputerte i siste halvdel av registreringsperioden enn de som disputerte i første halvdel. Vi manglet stillingsopplysninger for 14 prosent av doktorandene i denne gruppen for 2009, og i 2011 hadde andelen med manglende stillingsopplysninger økt til 20 prosent.

Dette innebærer at flere av doktorandene har arbeidet andre steder enn ved utdannings- og forskningsinstitusjonene mens de har ferdigstilt doktorgraden. Dette kan også bety at doktorandene ikke har fått jobb ved utdannings- og forskningsinstitusjonene etter ferdigstilling av doktorgraden. Her er det behov for å se nærmere på absorpsjonskapasiteten i utdanningsforskingsmiljøene.

Figur 3.12 Doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008 - 2012 etter stilling i 2011 og år for disputas.

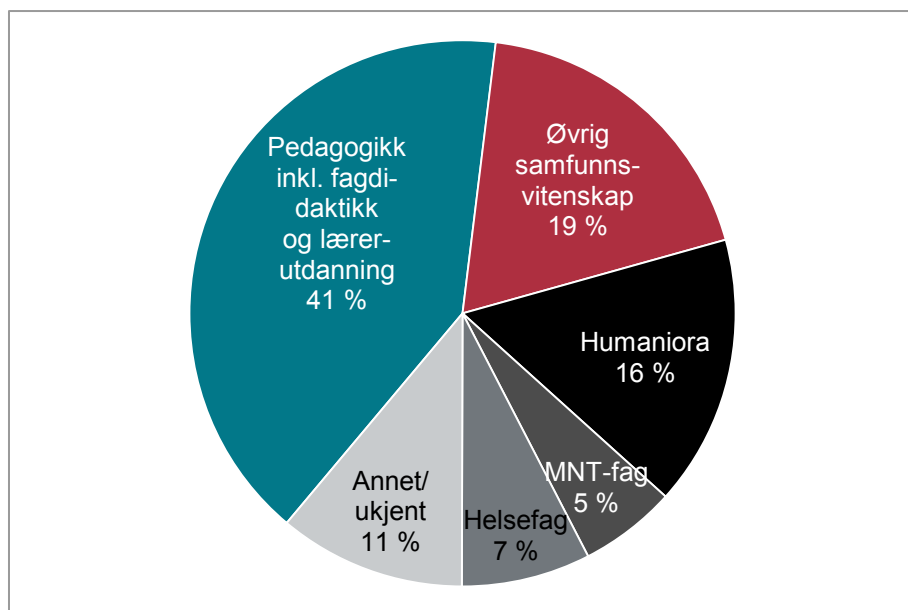
Kilde: NIFU

3.2.3 Utdanningsbakgrunn, kjønn og alder

Forskerpersonalregisteret inneholder opplysninger om stilling og arbeidssted, men også om høyeste avlagte utdanning på masternivå. I tillegg har registeret individopplysninger i form av kjønn og alder. Vi vil videre presentere noen kjennetegn ved doktorandene på utdanningsforskingsfeltet mellom 2008 og 2012, basert på disse variablene.

Av 262 doktorgradskandidater, hadde 41 prosent pedagogisk utdanning, se figur 3.13, inklusive lærerutdanning og utdanning innenfor fagdidaktikk fra matematiske og naturvitenskapelige fag. Øvrige samfunnsvitere utgjorde 19 prosent av utvalget, mens humanistene utgjorde 16 prosent. Det var få kandidater med bakgrunn fra helsefagene, og enda færre fra MNT-fagene. Vi mangler opplysninger om utdanning på master- og hovedfagsnivå for 11 prosent av doktorandene.

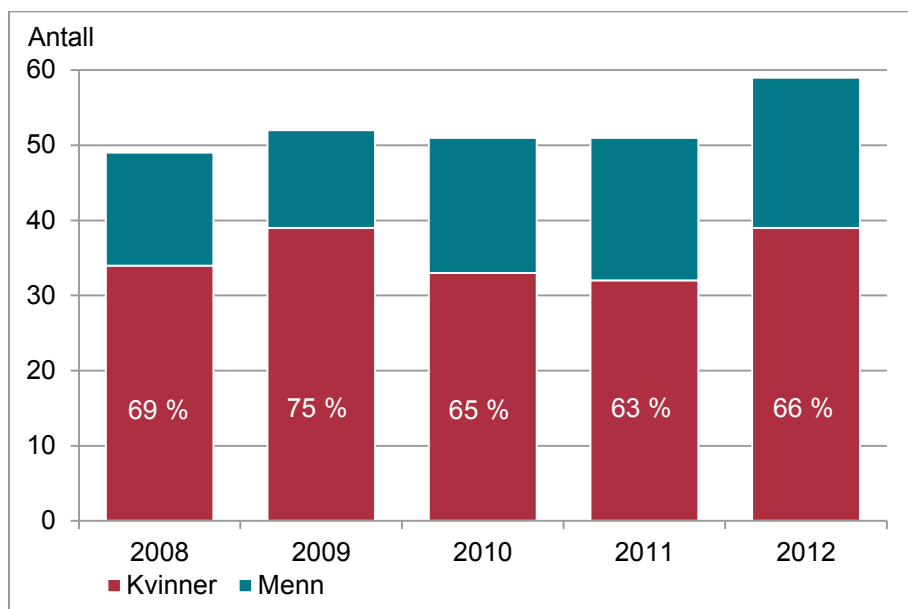
Figur 3.13 Utdanningsbakgrunn for doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008-2012. Prosent. N=262.

Kilde: NIFU

177 av 262 doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 ble avlagt av kvinner. Det tilsvarer en kvinneandel på nesten 68 prosent. Kvinneandelen varierer imidlertid fra år til år, se figur 3.14, med høyeste kvinneandel i 2009, 75 prosent.

Figur 3.14 Utdanningsforskere som har avlagt doktorgrad i perioden 2008 til 2011 etter år for avlagt doktorgrad og kjønn. Kvinneandel i prosent.

Kilde: NIFU

Blant de 163 doktorandene i utvalget som var registrert som utdanningsforskere i 2009, var 121 kvinner. Det tilsvarer en kvinneandel på tre fjerdedeler. Ved å inkludere et større utvalg av doktorander enn kun de som ble rapportert inn som utdanningsforskere i 2009 har vi fanget opp flere mannlige doktorander på utdanningsforskningsfeltet. At vi fanger opp flere menn med den utvidede metoden

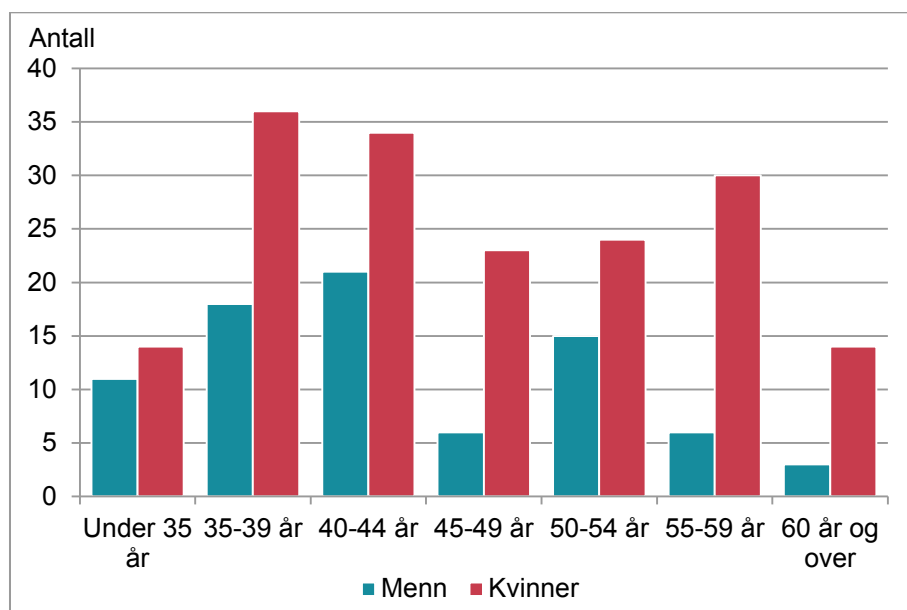
kan også indikere at flere mannlige utdanningsforskere er tilsatt ved miljøer med liten andel utdanningsforskning og med færre utdanningsforskere.

Mens halvparten av mennene skrev doktorgradsavhandlingen sin på engelsk, gjaldt dette 40 prosent av kvinnene.

Gjennomsnittsalder ved disputas for doktorandene i utvalget var 45,5 år. Kvinnene var noe eldre enn mennene, 46,4 mot 43,5 år. Til sammenligning var gjennomsnittsalderen for doktorander i Norge 38,4 år i 2009. Kvinnene i den totale populasjonen av doktorander var litt eldre enn mennene, 39,0 år mot 37,9. Doktorandene på utdanningsforskningsfeltet var dermed merkbart eldre enn den gjennomsnittlige norske doktorgradskandidat.

Figur 3.15 viser hvordan doktorgradskandidatene fordeler seg på aldersgrupper. Vi mangler opplysninger om alder for 7 personer, slik at totalt antall doktorander i figuren er 255. Flest kvinnelige doktorander finner vi i aldersgruppene 35-39 år, 40-44 år og 55-59 år. Flest menn var mellom 40-44 år og 35-39 år. Evalueringen av pedagogisk forskning viste at doktorandene innenfor pedagogikk gjennomsnittlig var litt eldre enn i den totale populasjonen av doktorander, ettersom de gjerne har jobbet noen år som lærere eller førskolelærere før de startet sin akademiske karriere.

Figur 3.15 Aldersfordeling av doktorgradskandidater innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter kjønn og aldersgruppe.

Kilde: NIFU

Hver femte doktorand innenfor utdanningsforskning var 55 år eller eldre. Det innebærer at de kan ha mindre enn 10 år igjen av sin yrkesaktive karriere etter at de har disputert, noe som er kort tid i forhold til for eksempel å oppnå professorkompetanse.

3.2.4 Utdanningsforskere med doktorgrad

I 2009 registrerte NIFU 2 074 utdanningsforskere, hvorav 270 var stipendiater. Holder vi stipendiatene utenfor, hadde 33 prosent av utdanningsforskerne doktorgrad i 2009 (Gunnesh og Vabø 2011). Ved utdanningsforskningsmiljøene ved universitetene var doktorgradsandelen 46 prosent, mens den var 44 prosent ved universitetssektormiljøene og 24 prosent i høgskolene. Som vi har vist i dette kapitlet, er det avlagt mange doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2009-2011. Blant utdanningsforskerne som fremdeles var tilsatt ved en forsknings- og utdanningsinstitusjon to år senere, hadde doktorgradsandelen steget til 38 prosent, se tabell 3.2.

Tabell 3.2 Doktorgradskompetanse blant utdanningsforskerne i 2011.

	Universiteter	Høgskoler	Institutt- sektoren	Totalt
Utdanningsforskere med doktorgrad avlagt før 2007	200	180	36	416
Utdanningsforskere som har avlagt doktorgrad mellom 2007-2011	98	98	17	213
Utdanningsforskere med utenlandsk doktorgrad uten angitt år	20	25	2	47
Totalt	318	303	55	676
Andel med doktorgrad 2011	53 %	28 %	47 %	38 %

Kilde: NIFU

Andelen av utdanningsforskerne med doktorgrad var høyest ved universitetene. Her hadde litt i overkant av halvparten doktorgrad i 2011. Det er også ved universitetene at andelen av utdanningsforskerne med doktorgrad har økt mest i perioden, fra 46 til 53 prosent. Ved forskningsinstituttene hadde 44 prosent av utdanningsforskerne doktorgrad i 2009, to år senere hadde andelen steget til 47 prosent. Også ved høgskolene har det vært vekst i andelen utdanningsforskere med doktorgrad, fra 24 til 28 prosent.

Vi ser dermed at det har vært en betydelig kompetanseheving blant utdanningsforskerne fra 2009 til 2011, med en vekst i doktorgradsandelen på 5 prosentpoeng.

Av 676 utdanningsforskere med doktorgrad i 2011, var 36 ikke lenger tilsatt ved en forsknings- og utdanningsinstitusjon. Halvparten av disse var 62 år eller eldre i 2009, og kan ha gått av med pensjon.

3.3 Personale ved utdanningsforskningsmiljøene

Dette kapittelet baserer seg på personer innrapportert som utdanningsforskere i 2009, og ser på stillingsstrukturen ved miljøene hvor disse var tilsatt i 2005 og 2011, for å se om enhetene har fått økt kompetanse gjennom flere tilsatte i professor-, førstestillinger og postdoktorstillinger i perioden. Analysen bygger på en tilsvarende gjennomgang utført for Forskningsrådet i forbindelse med evalueringen av PraksisFOU (Gunnes 2013).

3.3.1 Definisjoner og metode

Kapittelet tar utgangspunkt i de 145 miljøene som rapporterte om utdanningsforskning i 2009, samt personer som ble rapportert inn som utdanningsforskere fra disse miljøene (for gjennomgang av metoden, se Gunnes og Vabø 2011:20). Vi har gruppert enhetene etter omfang av utdanningsforskning. Grunnlaget for dette er en antagelse om at de som hadde mye utdanningsforskning har fått tilført mer midler gjennom satsingene, og vil ha en høyere kompetansevekst i form av flere ansatte i førstestilling og postdoktorstilling, enn de som har hatt en mindre satsing på feltet.

Miljøer med stor andel utdanningsforskning er de som hadde minimum 50 prosent i 2009, mens miljøer med middels andel utdanningsforskning hadde mellom 20-49 prosent. Der utdanningsforskningen kun utgjorde en liten andel av total FoU-innsats, det vil si 10 prosent eller mindre, anser vi at satsingen på utdanningsforskning ikke har hatt vesentlig betydning for enhetens kompetanseutvikling, og disse miljøene holdes dermed utenfor.

Universiteter og høgskoler benytter de samme stillingsbetegnelsene, men stillingsstrukturen varierer mellom institusjonstypene. Ved høgskolene er det mange ansatte i lektorstillinger knyttet til profesjonsutdanningene. Universitetsenhetene har gjennomgående flere doktorgradsstipendiater enn høgskolemiljøene, noe som er naturlig ettersom få av høgskolene har rettigheter til å tildele

doktorgrader. Her er det også flere tilsatte i professor- og førstestilling. Ved forskningsinstituttene benytter vi i denne fremstillingen stillingene forsker, postdoktor og doktorgradsstipendiat.

Forskningsinstituttene og UoH-institusjonene har forskjellig innretning på sin aktivitet. Der universitetene og høgskolene har tre primæroppgaver; undervisning, forskning og formidling, dreier aktiviteten i instituttsektoren seg om forskning og formidling. Noen institusjoner har også forvaltningsoppgaver. Dette gjenspeiles i stillingsstrukturene. Forskningsinstituttene har ikke noen samordnet stillingsstruktur på samme måte som institusjonene i UoH-sektoren. Sektoren består av mange heterogene forskningsinstitusjoner og andre institusjoner med FoU, med egne stillingssystemer og -ordninger.

3.3.2 Stillingsstrukturer ved miljøer med utdanningsforskning

Nesten 2 100 forskere/faglig personale ved 145 enheter deltok i utdanningsforskning i 2009¹¹. Av disse var 10 prosent professor/forsker 1, mens stipendiatene utgjorde 13 prosent av populasjonen. Totalt 33 prosent av utdanningsforskerne hadde doktorgrad dette året. Samlet har det vært en stor vekst i personalet ved utdanningsforskningsmiljøene fra 3 900 tilsatte i forskerstilling/faglig stilling i 2005 til 4 500 i 2011. Den prosentvis største økningen finner vi for stipendiater og postdoktorer/forskere tilsatt i prosjekter.

Innenfor alle fagområder har mange førsteamanuenser fått opprykk gjennom professor-opprykkordningen, tilsvarende har universitets- og høgskolelektorer fått opprykk til førstelektor gjennom lignende ordninger, og det har blitt flere høgskolelektorer fordi mange av høgskolelærerne har avlagt hovedfag/mastergrad. Antall doktorgradsstipendiater i Norge har økt fra 3 800 til 5 200 mellom 2005 og 2011 i tråd med nasjonale satsninger. Som en følge av økt antall stipendiatstillinger avlegges det flere doktorgrader, og publiseringsaktiviteten er økende. Forskningsrådets utdanningsforskningsprogrammer finansierer flere doktorgradsstipendiater, slik at økt formalkompetanse blant forskerne/det faglige personalet i noen tilfeller kan relateres direkte til satsingene på feltet. I 2009 var 270 av de registrerte utdanningsforskerne i stipendiatstilling.

Universitetene

I 2009 ble det registrert 755 utdanningsforskere ved universitetsmiljøer på feltet. Ser vi nærmere på disse enhetene, finner vi at de totalt hadde i underkant av 1 200 ansatte i 2005, og at antallet hadde økt til over 1 400 i 2011. Dette tilsvarer en vekst i antall ansatte på 7 prosent.

Vi ser at miljøene med en stor andel utdanningsforskning hadde et større innslag av personale i øvrig fast vitenskapelige/faglig stilling, det vil si dosenter, amanuenser, førstelektorer, universitetslektorer og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene, enn miljøene med middels andel utdanningsforskning, se figur 3.16. Andelen sank imidlertid fra 45 prosent i 2005 til 38 prosent i 2011, samtidig som andelen stipendiater økte fra 14 til 19 prosent, og andelen førsteamanuenser økte fra 17 til 20 prosent.

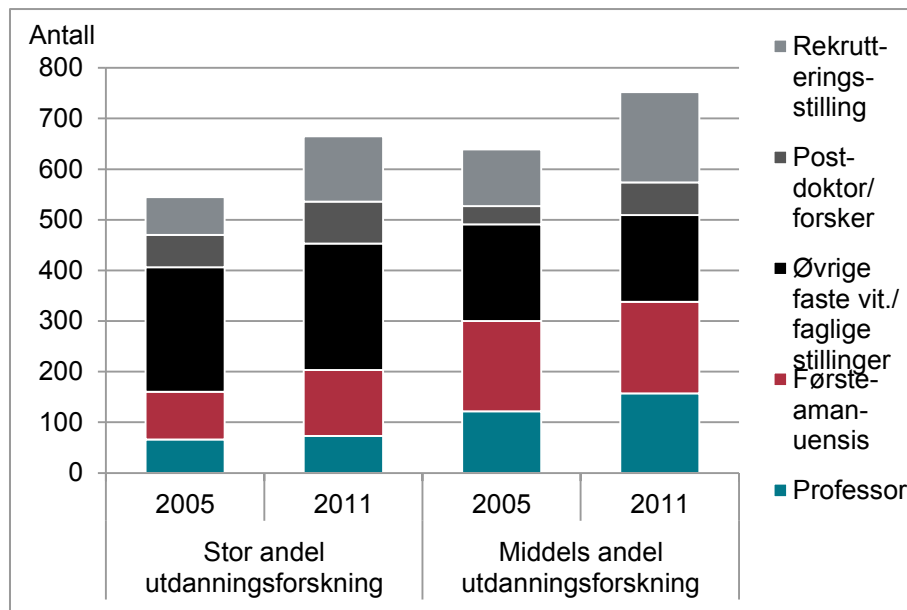
Ved miljøene med middels andel utdanningsforskning økte andelen professorer fra 18 til 21 prosent, mens andelen doktorgradsstipendiater økte fra 18 til 24. Andelen førsteamanuenser var stabil på 36 prosent, mens andelen i øvrig fast vitenskapelig/faglig stilling gikk ned fra 39 til 34 prosent.

Spesielt for antall personer i rekrutteringsstilling har det vært en sterk vekst ved universitetsmiljøene innenfor utdanningsforskning, mer enn 100 nye stipendiatstillinger er tilført mellom 2005 og 2011. Prosentvis vekst for nye rekrutteringsstillinger tilsvarer 64 prosent. Sammenlignet med økningen i stipendiater ved universitetene generelt, som var på om lag 25 prosent, er dette høyt. Også antall postdoktorer/forskere har økt merkbart i perioden.

---

¹¹ Antall miljøer som rapporterte om utdanningsforskning hadde økt til 171 i 2011. Imidlertid foreligger det ikke oversikt over hvem som deltok i utdanningsforskning dette året, slik at vi her bruker miljøene fra 2009-kartleggingen til å undersøke kompetanseøkning.

Figur 3.16 Forskere/faglig personale ved universitetsmiljøer¹ med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling².

¹ Universitetet i Agder er klassifisert som universitet, mens Universitetet i Nordland er klassifisert som høyskole

² Rekrutteringsstilling omfatter stipendiat og vitenskapelig assistent, mens øvrige faste vit./faglige stillinger omfatter dosent, faglig leder, amanuensis, førstelektor, universitetslektor og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU

For det faste vitenskapelige/faglige personalet ser vi at antall personer i førstestilling har økt i begge grupper, og andelen personer i førstestilling har økt i forhold til øvrige faste vitenskapelige/faglige stillinger. Dette innebærer at det i disse miljøene har funnet sted merkbar kompetanseøkning blant det faste personalet, i tillegg til at de har fått tilført mange nye midlertidige stillinger i form av stipendiater, postdoktorer og forskerstillinger. Kompetansen ved disse miljøene er klart styrket mellom 2005 og 2011.

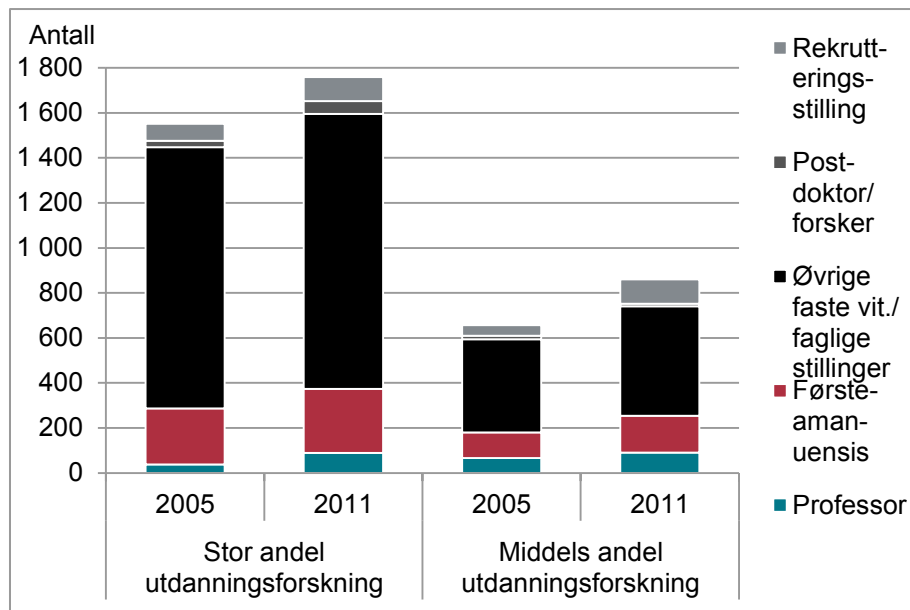
Høgskolene

I 2009 ble det registrert 1 200 utdanningsforskere ved høgskolemiljøer på feltet. Av disse var om lag 1 100 tilsatt ved miljøer som oppga at utdanningsforskning utgjorde minimum 20 prosent av FoU-aktiviteten.

Høgskolemiljøene har en større andel ansatte i øvrig fast vitenskapelig/faglig stilling, enn hva tilfellet er ved universitetene, se figur 3.17. I 2011 utgjorde dette personalet, hvor høgskolelektorene er den største gruppen, to tredjedeler av det totale personalet ved høgskolemiljøene med utdanningsforskning.

Antall professorer har økt i miljøer med både stor og middels andel utdanningsforskning. Ved høgskolemiljøene med en stor andel utdanningsforskning har antall professorer blitt doblet mellom 2005 og 2011, noe som har medført at andelen professorer av det totale vitenskapelige/faglige personalet har økt med tre prosentpoeng.

Figur 3.17 Forskere/faglig personale ved høyskolemiljøer¹ med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling².

¹Universitetet i Agder er klassifisert som universitet, mens Universitetet i Nordland er klassifisert som høyskole.

² Rekrutteringsstilling omfatter stipendiat og vitenskapelig assistent, mens øvrige faste vit./faglige stillinger omfatter dosent, faglig leder, amanuensis, førstelektor, universitetslektor og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU

Antall stipendiater var mye lavere ved høyskolemiljøene enn ved universitetene både i 2005 og 2011. I 2005 utgjorde stipendiatene 5 prosent av personalet ved høyskolemiljøene med stor andel utdanningsforskning, og i 2011 var andelen steget til 6 prosent. Ved miljøene med middels andel utdanningsforskning hadde andelen stipendiater steget fra 7 til 13 prosentpoeng. Samlet var det 80 flere stipendiater ved utdanningsforskningsmiljøene ved høyskolene i 2005 enn i 2011.

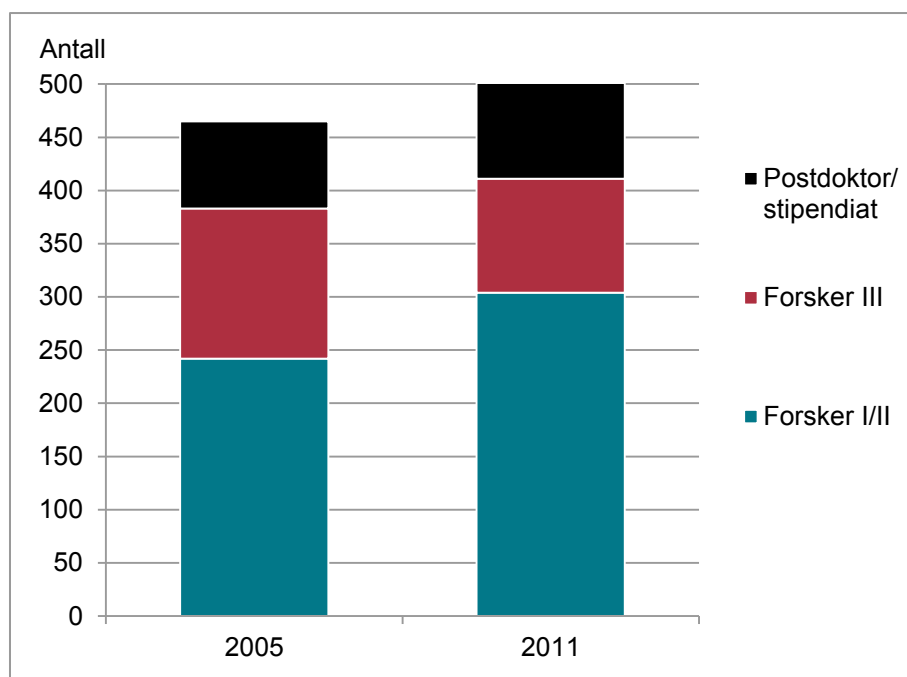
Høyskolemiljøer med utdanningsforskning har hatt en tydelig kompetanseøkning med flere professorer og førsteamanuenser, samt mange nye stipendiatstillinger. Den prosentvise veksten er større her enn for universitetsmiljøene. Dette har for øvrig sammenheng med den økte satsingen på forskning, samt kompetanseheving for personalet ved høyskolene, som har vært en langsiktig satsning ved flere høyskoler.

Instituttsektoren

Litt over halvparten av de 21 miljøene i instituttsektoren oppga at utdanningsforskningen utgjorde mindre enn 15 prosent av total FoU-aktivitet, og kun åtte miljøer hadde middels eller stor andel utdanningsforskning i 2009. Disse åtte miljøene hadde 465 ansatte i 2005, og antallet hadde økt til 500 i 2011, se figur 3.18.

Det har vært en tydelig kompetanseheving ved utdanningsforskningsmiljøene i instituttsektoren mellom 2005 og 2011, noe vi kan se ved at antall forsker I/II har økt merkbart i perioden, mens antall forsker III har gått ned. Antall stipendiater/postdoktorer var for øvrig omtrent det samme begge år.

Figur 3.18 Forskere ved instituttsektormiljøer med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling¹.

¹Forsker I har professorkompetanse og forsker II har doktorgradskompetanse

Kilde: NIFU

3.3.3 Stabilitet i utdanningsforskingsmiljøene

Forskerpersonalet ved utdanningsforskingsmiljøene flytter i liten grad på seg. Av 2 074 utdanningsforskere i 2009, var 86 prosent tilsatt ved samme lærested to år senere. 4 prosent arbeidet ved en annen institusjon enn to år tidligere. Dette indikerer en høy grad av stabilitet blant personalet på forskningsfeltet, selv om tidsperioden her kun er to år.

Om lag 10 prosent hadde forlatt akademia og var ikke registrert i stillinger tilknyttet en utdannings- eller forskningsinstitusjon i 2011. Det er ulike grunner til at forskere ikke er registrert i begge årganger. Noen kan ha permisjon, dessuten var 16 prosent av utdanningsforskerne 62 år eller eldre i 2009, og en del av disse vil ha gått av med pensjon. Andre forlater akademia til fordel for andre jobber.

Om lag 15 prosent av forskere ved i utdanningsforskingsmiljøene instituttsektoren har byttet arbeidssted mellom 2009 og 2011, de fleste som flyttet på seg var i 2011 tilsatt ved et universitet eller en høyskole. Det var dessuten færre utdanningsforskere ved høyskolene som skiftet arbeidssted enn hva tilfellet var ved universitetene. Dette har blant annet sammenheng med personalets alder, men også med stipendiatenes muligheter til å få ansettelse etter endt stipendperiode. Hvorvidt stipendiatene kommer fra en stilling som høyskolelektor før de fikk stipend kan også ha betydning, ettersom de vil ha et fast tilsetningsforhold til høyskolen. Blant utdanningsforskingsstipendiatene ved høyskolene i 2009 var om lag en fjerdedel tilsatt som høyskolelektorer i 2005. Tilsvarende gjaldt om lag 10 prosent av stipendiatene ved universitetene. Lektorstillingene er gjerne knyttet til profesjonsutdanningene og mange har jobbet i flere år, gjerne som lærere, før de begynner å undervise. Ved høyskolene går karrierestigen for mange tilknyttet profesjonsutdanningene fra høyskolelærer til høyskolelektor, deretter via stipendiatstilling til førsteamanuensis og etter hvert professor. Karrierelogikken i dette systemet blir «treig», noe som fører til høy alder blant forskerpersonalet på feltet. Dette ble påpekt i den forrige kartleggingen, samt i evalueringen av pedagogiske fag (Forskningsrådet 2004).

4 Publisering innen utdanningsforskning

Publiseringsdata er mye benyttet som resultatindikatorer på forskning. Grunnlaget for bruk av slike såkalte "bibliometriske indikatorer" er at ny kunnskap – som er det prinsipielle mål med all grunnforskning og anvendt forskning – blir formidlet til det vitenskapelige samfunn gjennom publikasjoner. Vitenskapelig publisering kan dermed brukes som et indirekte mål for kunnskapsproduksjon. Vitenskapelig publisering er i analysen avgrenset til publikasjoner i godkjente publiseringskanaler som gir uttelling i den resultatbaserte omfordelingen (RBO) i finansieringssystemet for norske forskningsinstitusjoner. Annen type publisering slik som rapporter, inngår ikke. Slik publisering er også viktig innen utdanningsforskning, særlig for enheter i instituttsektoren. Videre omfattes ikke populærvitenskapelig formidling, dvs. informasjon om forskning som er rettet mot allmennheten, av analysene.

I dette kapitlet presenteres i alt tre sett av indikatorer over det vitenskapelige publiseringsvolumet innenfor utdanningsforskning samlet for 2011 og 2012. Det første er det totale volumet av vitenskapelig publisering produsert av alle forskerne ved alle institusjonene i institutt- og universitets- og høyskolesektoren. Den andre delmengden består av den vitenskapelige produksjonen av instituttenhetene som den forrige kartleggingen av utdanningsforskning i 2009 (NIFU-rapport 13/2011 «*Ressursinnsatsen innenfor utdanningsforskning 2009*») var basert på, supplert med instituttenhetene som har vært med i den FoU-statistiske undersøkelsen for 2011. Den tredje, og minste, delmengden består av den vitenskapelige produksjonen til forskere og andre vitenskapelige tilsatte som i den forrige kartleggingen ble innrapportert at de hadde utført utdanningsforskning i 2009.

I tillegg til analysene av den vitenskapelige publiseringen, er det gjennomført en case-studie hvor også øvrig publisering er inkludert, f.eks. konferansebidrag og formidlingsvirksomhet. Hensikten med denne undersøkelsen er å få et bilde av den samlede produksjonen ved instituttene og den relative betydningen av vitenskapelig publisering versus formidling og populærvitenskapelig publisering. Det er stor variasjon mellom miljøene når det gjelder profil og andelen av aktiviteten som er knyttet til forskning. Institutter med relativt lite forskning og vitenskapelig publisering, kan likevel ha betydelig faglig aktivitet innenfor området, som blant annet kan komme til uttrykk gjennom formidling. Formidling inngår imidlertid ikke som resultatindikator i finansieringssystemene, og registrering av formidlingsbidrag er ikke satt i system slik som registreringen av den vitenskapelige publiseringen (selv om det også er mulig å registrere slike bidrag i CRISStin). Det er derfor ikke mulig å gi en komplett oversikt, og tre institutter er valgt ut i case-studien; ett universitetsinstitutt, ett høyskoleinstitutt og ett forskningsinstitutt. Disse er Institutt for pedagogikk (tidligere Pedagogisk forskningsinstitutt) ved Universitetet i Oslo, Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark og NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Publiserings- og formidlingsdata for 2011 og 2012 for instituttene er innhentet fra CRISStin. Vi har fått bekreftet gjennom henvendelser til instituttene at alle bidrag, både vitenskapelige og ikke-vitenskapelige for de to årene, er registrert i

databasen. Den kan således brukes til å få en oversikt over den totale publiseringen ved instituttene. På samme måte som for den vitenskapelige publiseringen, omfatter analysen bare bidrag innen utdanningsforskning.

4.1 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning

4.1.1 Metode og avgrensning

Mens bibliometriske studier tradisjonelt har vært basert på Web of Science databasen (ISI, nå eid av Thomson Reuters), har det nasjonale systemet for forskningsdokumentasjon i Norge (CRISTin) muliggjort analyser av hele den vitenskapelige publiseringen, ikke bare artikler publisert i tidsskrifter indeksert av Thomson Reuters. Bare en liten andel av publiseringen innen utdanningsforskning er publisert i indekserte tidsskrifter i Web of Science, og denne databasen er ikke benyttet i undersøkelsen. CRISTin-databasen er nå utviklet til et felles nasjonalt system for registrering av publiseringsdata. Per i dag er det over 160 institusjoner som bruker CRISTin, og alle miljøene med utdanningsforskning benytter nå denne databasen til registrering av publikasjoner.

Det er bare publikasjoner i godkjente publiseringskanaler som inngår i analysen og som har gitt uttelling i det resultatbaserte finansieringssystemet.¹² Et kriterium for at en publikasjon skal gi uttelling for et institutt, er at det aktuelle instituttet er oppført som forfatteradresse på publikasjonene. Tabellen under viser hvilke typer publikasjoner som inngår i analysen. Prinsippene og metodegrunnlaget bak systemet redegjøres ikke nærmere for her, og det henvises i stedet til foreliggende dokumentasjon (Vekt på forskning).¹³

Tabell 4.1 Publikasjonskategorier.

Kategorier	Kategorier og avgrensning i analysen
a) Bøker, monografier, utgitt på forlag	<i>Monografier</i> med utgiver som er klassifisert som vitenskapelig av UHR (Universitets- og høgskolerådet)
b) Artikler i antologier på forlag (bokkapitler)	<i>Bokartikler</i> . Artikler i antologier med utgiver som er klassifisert som vitenskapelig av UHR
c) Artikler i vitenskapelige tidsskrift	<i>Tidsskriftartikler</i> . Artikler og review-artikler (dvs. lengre sammenfatninger av forskningsstatus på et felt) i tidsskrift/serier som er klassifisert som vitenskapelig av UHR

Som publiseringsindikator har vi i undersøkelsen primært benyttet publiseringspoeng. I tillegg inngår noen tall basert på forfatterandeler. Sistnevnte indikator er et uttrykk for andelen av en publikasjon som er kreditert et institutt (basert på fraksjonen av forfatteradresser oppgitt i publikasjonen). Publiseringspoeng er et vektet publikasjonstall hvor vektingen er basert på publikasjonsform og kvalitetsnivå. Det skilles mellom tre publikasjonstyper: vitenskapelige tidsskrifter, artikler i antologier og bøker. Publiseringskanalene er nivådelt hvor «nivå 2» utgjør de mest prestisjefylte publiseringskanalene. I gjennomsnitt utgjør dette nivået om lag 20 prosent av publikasjonene innen et fag og gir ekstra uttelling i poengsystemet. Tabellen nedenfor viser poengfordelingen per publikasjonstype og nivå:

Tabell 4.2 Antall publikasjonspoeng per publikasjonstype og nivå

Publikasjonstype	Nivå 1	Nivå 2
Artikler i vitenskapelige tidsskrift:	1	3
Artikler i antologier:	0,7	1
Bøker, monografier:	5	8

¹² <http://dbh.nsd.uib.no/kanaler/>

¹³ http://www.uhr.no/documents/Vekt_p_forskning_sluttrapport.pdf

Poengberegningssystemet er identisk for UoH-sektoren og instituttsektoren (begrenset til institutter som omfattes av Retningslinjene for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter), med unntak av at instituttene har fått ekstra poenguttelling (25 prosent) når publikasjonene involverer eksternt samarbeid. Sistnevnte faktor gjør at publikasjonspoengene i UoH-sektoren og instituttsektoren ikke er direkte sammenlignbare. I rapporten er også de to sektorene i hovedsak analysert separat.

Hovedfokuset i analysen er den vitenskapelige publiseringen i toårsperioden 2011 og 2012. For UoH-sektoren er det i enkelte analyser også tatt med tall helt tilbake til 2005. Det vises til NIFUs forrige kartlegginger av utdanningsforskning for supplerende informasjon om publiseringen i tidligere år.¹⁴ Det er først i 2011 og 2012 det finnes komplette publiseringsdata i CRISTin for alle relevante institutter i både UoH-sektoren og instituttsektoren. Det kan imidlertid være tilfeldige årlige variasjoner i publiseringstallene innen utdanningsforskning for de ulike instituttene. Derfor er tallene for 2011 og 2012 slått sammen i de fleste analysene. Siden det er en forsinkelse fra forskningen utføres til den foreligger publisert, normalt ett til to år, vil publiseringstallene primært reflektere resultater av forskningen utført i 2009-2010.

For å identifisere publikasjoner innen utdanningsforskning, har vi som i de tidligere kartleggingene, basert oss på UHRs fagklassifisering av publiseringskanaler hvor det er en egen kategori for Pedagogikk og utdanning. Denne kategorien samsvarer i stor grad med hvordan utdanningsforskning er definert i undersøkelsen. Klassifiseringen omfatter imidlertid bare tidsskrifter. Øvrig vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning, antologiartikler samt monografier utgitt på forlag, er avgrenset og identifisert ved å søke etter nøkkelord på publikasjonenes titler. Her er sentrale nøkkelord som *utdanning, læring, skole, education, learning og school* benyttet. Denne metoden gir således grunnlag for analyse av den samlede vitenskapelige publiseringen innenfor fagfeltet.

Som for den FoU-statistiske undersøkelsen, er avgrensingen av utdanningsforskning basert på skjønn. Det er ingen entydig grense mellom utdanningsforskning og annen type forskning. Dette utgjør således en kilde til usikkerhet som må tas med i betraktningen når resultatene fortolkes. Videre er identifiseringen av publikasjoner ikke verifisert av miljøene. I tillegg til at en slik prosess ville være svært tidkrevende, ville resultatene da bli influert av miljøenes ulike fortolkninger av begrepet. Nå er alle publikasjoner vurdert etter samme kriterier og operasjonalisering av utdanningsforskningsbegrepet. Det er en fordel i forhold til sammenlignbarhet og konsistens.

4.1.2 Undersøkelsesnes sammenlignbarhet

Den FoU-statistiske undersøkelsen og publiseringsundersøkelsen gir et noe ulikt bilde av utdanningsforskningen. Sammenlignet med ressursinnsatsfordelingen til utdanningsforskning, står universitets- og høyskolesektoren for en høyere andel når det gjelder den vitenskapelige publiseringen, mens instituttsektoren har lavere andel (se nedenfor).

Det er imidlertid viktig å understreke at de to undersøkelsene ikke er direkte sammenlignbare, men måler ulike aspekter ved norsk utdanningsforskning. Bare en delmengde av utdanningsforskningen vil resultere i vitenskapelige publikasjoner. Særlig i instituttsektoren drives mye forskning knyttet til politikkkutforming, samfunnsforvaltning og oppdragsforskning. Slik forskning publiseres gjerne som rapporter og ikke som vitenskapelige publikasjoner. Derfor har instituttsektoren generelt et publiseringsmønster med et lavere innslag av vitenskapelig publisering enn universitets- og høyskolesektoren. Det er således ikke overraskende at sektorenes andeler av den vitenskapelige publiseringen avviker en del fra ressursinnsatsfordelingen.

---

¹⁴ Norsk utdanningsforskning har vært analysert bibliometrisk i tre tidligere NIFU-rapporter. Det er noen variasjoner mellom de tre undersøkelsene når det gjelder metodikk og det henvises ikke til tall fra disse rapportene her. Det viser seg også at tallene presentert i NIFU-rapport 16/2009 «*Ressursinnsatsen innenfor utdanningsforskning 2007*» er misvisende og feilaktig på en del punkter. Bl.a. omfatter publiseringstallene for utdanningsforskning bare tidsskriftpublisering, men fremstilles som total publisering. Beregningen av utdanningsforskningens andel av total publisering blir dermed feil. Beregningen av nivå-2 andeler og fordelingen på tidsskrift, antologi og bøker er gjort med utgangspunkt publiseringspoeng, i stedet for forfatterandeler, og er derfor heller ikke korrekt.

På institusjonsnivå er det også en del forskjeller. I universitets- og høgskolesektoren har Universitetet i Oslo klart størst FoU-innsats og også flest vitenskapelige publikasjoner. Størrelsesforholdet mellom lærestedene varierer imidlertid. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er nest størst i form av publiseringsvolum, men når det gjelder ressursinnsats, har flere andre institusjoner høyere tall. Denne og tilsvarende forskjeller kan tolkes som at det er forskjeller mellom lærestedene i hvilken grad forskningsinnsatsen resulterer i vitenskapelige publikasjoner. Samtidig kan misforholdene også skyldes at noen institusjoner har til grunn en bredere fortolkning av begrepet utdanningsforskning og inkludert forskning som andre læresteder ikke har klassifisert som utdanningsforskning.

4.2 Noen hovedtall

Totalt sett ble det publisert til sammen 2 085 publikasjonspoeng innenfor utdanningsforskning samlet i 2011 og 2012, hvorav 2005 poeng av institusjoner i UoH-sektoren og 79 poeng ved institutter i instituttsektoren. Som beskrevet ovenfor, gis det i instituttsektoren ekstra poenguttelling for eksternt samforfatterskap, noe som ikke er tilfellet i UoH-sektoren. Publikasjonspoengene er derfor ikke direkte sammenlignbare. Tallene viser likevel at det aller meste av den vitenskapelige publiseringen innen utdanningsforskning finner sted i UoH-sektoren, og instituttsektoren står bare for en beskjeden andel.

4.2.1 Utvikling over tid i universitets- og høgskolesektoren

I UoH-sektoren har utdanningsforskningen hatt en bemerkelsesverdig sterk vekst i publiseringsvolumet de siste årene og antallet publikasjonspoeng er mer enn fordoblet i perioden fra 2005 til 2012 (fra 458 til 1070 poeng). I 2012 utgjorde utdanningsforskningen 7,4 prosent av totalt antall publikasjonspoeng i sektoren. Til sammenligning utgjorde utdanningsforskningen 1,6 prosentpoeng mindre ved kartleggingen i 2007, mens andelen bare var 5,2 prosent i 2005 (se figur 4.1 og tabell 4.3). I perioden har det vært en markant økning i publiseringsvolumet nasjonalt, men utdanningsforskningen har altså hatt en enda sterkere relativ vekst.

Tabell 4.3 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning i Universitets- og høgskolesektoren etter lærestedstype i 2005-2011, publikasjonspoeng.

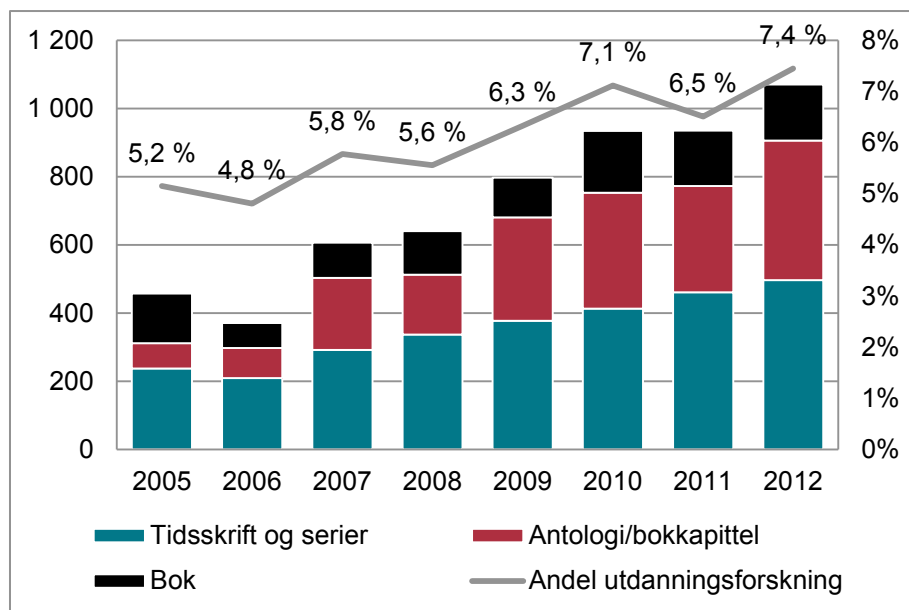
Lærestedstype	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Universiteter	319,9	278,1	376,4	392,8	398,4	481,7	567,0	544,6
Vitenskapelige høyskoler	4,3	10,5	14,6	14,6	13,1	26,8	8,9	32,0
Statlige høyskoler	118,7	70,5	184,8	195,5	330,6	358,7	298,0	447,8
Private høyskoler	14,6	12,0	30,5	37,1	54,7	67,0	61,1	45,8
Totalt	457,6	371,2	606,2	640,1	796,8	934,1	935,1	1 070,1

Kilde: CRISStin/NIFU

Figur 4.1 viser publiseringen i universitets- og høgskolesektoren i perioden 2005-2012 etter publikasjonstype og andelen utdanningsforskning av totalt antall publikasjoner. Publiseringen i tidsskrift, serier og antologier har steget nokså jevnt hele perioden, mens bøker (monografier) har hatt en mer varierende vekst. Særlig har antallet artikler i antologier steget mye i løpet av perioden, fra 74 publikasjonspoeng i 2005 til 409 publikasjonspoeng i 2012.

Figur 4.1 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning i UoH-sektoren i 2005 til 2012 etter publikasjonsform og andelen av total publisering.

Kilde: CRISin/NIFU

Andelen som utdanningsforskningen utgjør ved de ulike lærestedstypene varierer, fra i underkant av fire prosent ved de vitenskapelige høgskolene og opp til nesten fem ved universitetene (se tabell 4.4). Ved de statlige høgskolene utgjør andelen mer enn 20 prosent, og den er aller høyest ved de private høgskolene, som blant annet består av Dronning Mauds Minne Høgskole, NLA Høgskolen og Diakonhjemmets høgskole, nesten 37 prosent.

Tabell 4.4 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning og totalt, i UoH- og Instituttsektoren i 2011 og 2012 samlet, etter lærestedstype, nivå og publikasjonsform.

Lærestedstype	Publikasjonspoeng			Publ. nivå (%) ¹		Publikasjonsform (%) ¹		
	Totalt	Utd.- forskning	Andel (%)	Nivå 1	Nivå 2	Tids-skrift	Anto-logi	Bok
UoH-sektoren totalt	29 562,5	2 005,3	6,8	90	10	40	57	4
Universiteter	23 650,7	1 111,6	4,7	87	13	42	54	4
Statlige høgskoler	3 637,3	745,9	20,5	94	6	35	62	3
Vitenskapelige høgskoler	1 063,4	40,9	3,8	84	16	65	29	7
Private høgskoler	291,2	106,9	36,7	88	12	46	49	5
Instituttsektoren	5 201,5	79,4	1,5	76	24	63	35	3
Utdanningsforskingsmiljøene	7 970	1 705,7	22	90	10	40	57	4
Universiteter	4 991	950,8	19	87	13	41	55	4
Høgskoler	2 131	684,3	32	94	6	35	62	3
Instituttsektoren	848,2	70,6	8	73	27	61	36	3

¹Andelen per publikasjonsnivå og publikasjonsform er basert på tall over forfatterandeler.

Kilde: CRISin/NIFU

Tabell 4.4 viser også hvordan publiseringen innen utdanningsforskning fordelte seg etter publikasjonsnivå. I tråd med hvordan den nasjonale publiseringsstatistikken utarbeides i DBH, er andelen beregnet ut fra forfatterandeler. Dette skyldes at antall publikasjonspoeng allerede er vektet etter kvalitetsnivå. Andelen av publikasjonene som var publisert i nivå 2-kanaler utgjorde 10 prosent i UoH-sektoren og 24 prosent ved instituttsektoren. Blant universiteter og høgskoler varierte andelen fra 6 prosent ved de statlige høgskolene, 13 for universitetene og 16 prosent for de vitenskapelige høgskolene. Tallene viser at resultatene av norsk utdanningsforskning i relativt liten grad publiseres i

de mest prestisjefylte publiseringskanalene, og andelen på nivå 2 ligger betydelig lavere enn det som er gjennomsnittet for alle fag. I 2012 var 23 prosent av den samlede publiseringen ved universitetene på nivå 2. Tilsvarende tall for de vitenskapelige og statlige høyskolene var hhv 26 og 12 prosent. For instituttsektoren derimot, ligger publiseringer for utdanningsforskningen på nivå 2 litt over gjennomsnittet i sektoren som i 2012 utgjorde 22 prosent.

Datamaterialet viser også at i UoH-sektoren har andelen nivå 2 publisering innen utdanningsforskning ligget lavt i hele perioden 2006-2012 (8-12 prosent), mens den i 2005 utgjorde 15 prosent. Dersom en begrenser beregningen til kun å omfatte tidsskriftsartikler, blir imidlertid tallene for UoH-sektoren høyere. For sektoren samlet ble 18 prosent av den vitenskapelige tidsskriftspubliseringen innen utdanningsforskning publisert i nivå 2 kanaler i 2012.

Når det gjelder publiseringsformer innen utdanningsforskning, utgjorde 40 prosent av publikasjonene artikler i tidsskrift og serier, 57 prosent var antologier/bokkapitler og fire prosent monografier¹⁵ for universitets- og høyskolesektoren samlet. Til sammenlikning utgjorde tidsskriftartikler 71 prosent, antologier 27 prosent og bøker to prosent av den totale vitenskapelige publiseringen i sektoren. Publiseringen innen utdanningsforskning skiller seg dermed ut fra den samlede publiseringen ved at mer enn halvparten av publikasjonene er antologier og bokkapitler. Hovedårsaken til dette er at det innen samfunnsvitenskapelige fag publiseres mer i bøker enn det gjøres i de fleste andre fagområder.

Tabell 4.4 viser også tall for «utdanningsforskningsmiljøene». Dette er enhetene som inngikk i den forrige ressurskartleggingen av utdanningsforskning i 2009, supplert med instituttenhetene som har vært med i undersøkelsen for 2011. Tabellen viser at 1 706 av totalt 2 005 publikasjonspoeng (85 prosent) var produsert ved disse enhetene. Det er altså en viss publisering innen utdanningsforskning også ved enheter som ikke rapporterer å ha utdanningsforskning og således heller ikke inngår i ressurskartleggingen. Blant disse finner vi en lang rekke institutter ved ulike lærested i universitets- og høyskolesektoren i tillegg til andre institusjoner som ikke rapporterer til de ordinære FoU-statistiske undersøkelsene. For øvrig er publiseringsprofilen for utdanningsforskningsmiljøene når det gjelder nivå og publiseringskanal, nesten identisk med totalverdiene, noe som er forventet, gitt at disse bidrar til en så høy andel. Andelen publikasjonene innen utdanningsforskning utgjør av total publisering, er imidlertid betydelig høyere når den bare beregnes for disse enhetene.

I instituttsektoren er utdanningsforskning et relativt lite fagfelt. De til sammen 17 samfunnsvitenskapelige forskningsinstituttene stod for totalt 79,4 publikasjonspoeng i de to årene 2011 og 2012. Det største instituttet i dette fagfeltet er NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning – med 35,7 publikasjonspoeng i 2011 og 2012 (tabell 5.5). Av instituttets samlede publikasjonspoeng, utgjorde dette 44 prosent. Andre forskningsinstitutter med publisering innen dette feltet var blant andre NTNU Samfunnsforskning med 11 publikasjonspoeng, Østlandsforskning med 7,2 poeng, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring med 6 poeng og Uni Research med 4,0 poeng, for å nevne de fem største. For de 17 instituttene utgjorde publiseringen innenfor utdanningsforskning til sammen 6 prosent av instituttens samlede publikasjonspoeng i 2011 og 2012.

---

¹⁵ Målt i publiseringspoeng blir imidlertid monografiandelen høyere siden slike publikasjoner gir 5 eller 8 poeng.

Tabell 4.5 Vitenskapelig publisering i instituttsektoren innenfor utdanningsforskning og totalt i 2011 og 2012, etter publiseringnivå og –form.

Institutt	Publikasjonspoeng			Publ. nivå (%) ¹		Publiseringsform (%) ¹		
	Utdanningsforskning	Totalt	Andel utdforsk	Nivå 1	Nivå 2	Artikler	Antologi	Bok
NIFU Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning	35,7	80,9	44	69	31	66	34	-
NTNU Samfunnsforskning AS	11	59,2	19	100	-	38	46	17
Østlandsforskning AS	7,2	34,2	21	40	60	60	40	-
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring	6,0	140,9	4	77	33	69	31	-
Uni Research	4,9	350,0	1	83	17	66	34	-
Forskningsstiftelsen Fafo	3,8	120,1	3	100	-	50	50	-
Institutt for samfunnsforskning	2,5	108,8	2	-	100	100	-	-
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress	1,7	17,6	10	100	-	50	50	-
Agderforskning	1,4	33,6	4	57	43	100	-	-
8 institutter med kun en publisasjon hver	5,3	415,7	1	100	-	64	36	-
Totalsum	79,4	1360,8	6 %	75	25	63	35	3

¹Andelene per publiseringnivå og publisasjonsform er basert på tall over forfatterandeler.

Kilde: CRIStin/NIFU

4.2.2 Publisering av 2009-populasjonen av utdanningsforskerne

Av de 2 074 forskerne som i 2009 ble kategorisert som utdanningsforskere, var 814 aktive og publisierende forskere i 2011 og 2012. De om lag 800 forskerne produserte til sammen 1 272 publikasjonspoeng innen utdanningsforskning, som gir et gjennomsnitt på 1,6 publikasjonspoeng per person. Av totalt antall publikasjonspoeng innen utdanningsforskning, utgjorde poengene produsert av disse forskerne 61 prosent. Det er rimelig å forvente at disse forskerne stod for en betydelig andel av det totale publikasjonsvolumet, men samtidig ser vi at nesten 40 prosent av poengene ble publisert av andre forskere enn disse. Dette skyldes både at nye forskere tilsatt etter 2009 publiserte i denne perioden, samt andre forskere som ikke var innrapportert som utdanningsforskere i 2009 publiserte innenfor fagfeltet. Videre, i den opprinnelige populasjonen på 2 074 forskere inngår mange personer som er ansatt i (primært) undervisningsstillinger, slik som høyskolelektor. Det store flertallet av disse publiserer ikke vitenskapelig. Det bør også legges til at bare utdanningspublikasjoner er med i kartleggingen. Noen av personene i den opprinnelige populasjonen kan ha publisert vitenskapelig, men da i andre fagfelt. Når det gjelder publiseringnivå og –form, skiller ikke utdanningsforskerne seg fra den totale publiseringen i fagfeltet.

Tabell 4.6 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning av utdanningsforskere i 2011 og 2012 i UoH- og instituttsektoren etter publiseringsnivå og – form.

Lærestedstype	Ant.	Poeng utd. forskn.	Poeng per person	Publ. nivå ¹		Publikasjonsform ¹		
				Nivå1	Nivå2	Tidsskrift og serier	Antologi	Bok
Universiteter	382	676,4	1,8	87	13	41	56	3
Høgskoler	397	542,4	1,4	93	7	35	62	3
Instituttsektoren	35	53,1	1,5	74	26	60	36	4
Totalt	814	1 271,9	1,6	89	11	39	59	3

¹Andelene per publikasjonsnivå og publikasjonsform er basert på tall over forfatterandeler.

Kilde: CRISin/NIFU

Tabell 4.7 viser totalt antall publikasjonspoeng etter lærested for 2011 og 2012 samlet etter synkende antall. Oversikten viser at de største miljøene innen dette fagfeltet er ved Universitetet i Oslo som har til sammen 440 publikasjonspoeng. Deretter følger NTNU med ca 200 poeng. Før øvrige universiteter dukker opp på listen, kommer Høgskolen i Oslo og Akershus inn som den tredje største institusjonen innenfor utdanningsforskning med til sammen 154 publikasjonspoeng. Universitetene i Bergen og Agder følger deretter med henholdsvis 115 og 109 publikasjonspoeng. Til sammen står disse fem lærestedene for halvparten av publikasjonene i sektoren.

Tabell 4.7 Publikasjonspoeng innen utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren etter lærested, samlet for 2011 og 2012.

Institusjon	Poeng	Andel av totale poeng
Universitetet i Oslo	440,3	22,0 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	199,0	9,9 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	154,0	7,7 %
Universitetet i Bergen	115,3	5,7 %
Universitetet i Agder	109,5	5,5 %
Universitetet i Stavanger	104,3	5,2 %
Høgskolen i Vestfold	80,8	4,0 %
Universitetet i Tromsø	76,6	3,8 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	75,7	3,8 %
Høgskolen i Østfold	65,7	3,3 %
Høgskolen i Hedmark	65,5	3,3 %
Høgskolen i Bergen	63,7	3,2 %
NLA Høgskolen	46,7	2,3 %
Universitetet i Nordland	41,1	2,0 %
Dronning Mauds Minne Høgskole	39,6	2,0 %
Høgskolen i Volda	33,8	1,7 %
Høgskolen i Lillehammer	33,8	1,7 %
Høgskolen i Finnmark	26,9	1,3 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	26,2	1,3 %
Høgskolen i Telemark	22,9	1,1 %
Høgskolen i Buskerud	22,9	1,1 %
Universitetet for miljø- og biovitenskap	21,4	1,1 %
Høgskolen i Sogn og Fjordane	16,9	0,8 %
Høgskolen i Lillehammer	16,0	0,8 %
Handelshøyskolen BI	15,8	0,8 %
Høgskolen i Harstad	11,0	0,5 %
Norges idrettshøgskole	9,5	0,5 %
Høgskolen Stord/Haugesund	8,7	0,4 %
Diakonhjemmet høgskole	7,9	0,4 %

Institusjon	Poeng	Andel av totale poeng
Det teologiske menighetsfakultet	7,4	0,4 %
Rudolf Steinerhøgskolen	6,8	0,3 %
Høgskolen i Nesna	6,7	0,3 %
Høgskolen i Narvik	4,6	0,2 %
Universitetet i Tromsø	4,2	0,2 %
Høgskolen i Gjøvik	3,8	0,2 %
Samisk høgskole	3,4	0,2 %
Høgskolen i Molde	3,2	0,2 %
Norges handelshøgskole	3,2	0,2 %
Høgskolen i Ålesund	3,0	0,2 %
Norges Informasjonsteknologiske Høgskole	1,6	0,1 %
Campus Kristiania - Markedshøgskolen	1,5	0,1 %
Ansgar Teologiske Høgskole	1,0	0,0 %
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	0,9	0,0 %
Misjonshøgskolen	0,7	0,0 %
Norges Dansehøgskole	0,7	0,0 %
Lovisenberg diakonale høgskole	0,5	0,0 %
Westerdals Høgskole	0,5	0,0 %
Norges musikkhøgskole	0,2	0,0 %
Totalt	2 005,3	100 %

Kilde: CRISin/NIFU

Ser vi nærmere på instituttenhetene som inngår i utdanningsforskningen (tabell 4.8), finnes de tre største miljøene innenfor utdanningsforskning i Norge ved Det Utdanningsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo. Institutt for pedagogikk, tidligere Pedagogisk forskningsinstitutt, topper listen med 124 poeng, fulgt av Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling med 116 poeng og Institutt for spesialpedagogikk med 87 publikasjonspoeng. Etter disse miljøene i Oslo følger enheter ved Høgskolene i Vestfold, Bergen og Hedmark, med henholdsvis 87, 78 og 61 poeng. I oversikten vises 40 enheter og 200 uspesifiserte enheter som til sammen har 555 publikasjonspoeng.

Andelen som utdanningsforskningen utgjør ved enhetene, varierer fra 3,6 til 100 prosent, med et gjennomsnitt på 10,9 prosent for alle enhetene. For de største og viktigste instituttenhetene utgjør utdanningsforskningens andeler i størrelsesorden 70-85 prosent av instituttenes totale publisering.

Tabell 4.8 Publikasjonspoeng innen utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren etter enhet og totalt antall poeng per enhet samt andel utdanningsforskning, samlet for 2011 og 2012.

Lærested	Institutt/enhet	Utd. forsk	Totale poeng	Andel utd.forsk . %
Universitetet i Oslo	Institutt for pedagogikk	123,9	176,7	70,1
Universitetet i Oslo	Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling	115,5	157,7	73,3
Universitetet i Oslo	Institutt for spesialpedagogikk	86,9	113,8	76,3
Høgskolen i Vestfold	Fakultet for humaniora og utdanningsvitenskap	78,0	105,9	73,6
Høgskolen i Bergen	Avdeling for lærerutdanning	60,6	106,6	56,9
Høgskolen i Hedmark	Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap	60,3	121,3	49,8
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Program for lærerutdanning	56,6	71,3	79,3
Universitetet i Tromsø	Institutt for lærerutdanning og pedagogikk	55,7	102,2	54,5
Universitetet i Bergen	Det psykologiske fakultet	55,1	139,9	39,4
Universitetet i Agder	Institutt for pedagogikk	54,0	61,9	87,1
Høgskolen i Sør-Trøndelag	Avdeling for lærer- og tolkeutdanning	47,9	82,4	58,1
Høgskolen i Østfold	Avdeling for lærerutdanning	44,9	66,9	67,2
NLA Høgskolen	Uspesifisert enhet	44,6	92,9	48,0
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Pedagogisk institutt	42,3	65,5	64,5
Høgskolen i Oslo og Akershus	Institutt for grunnskole- og faglærerutdanning	32,8	38,7	84,9
Dronning Mauds Minne Høgskole	Uspesifisert enhet	28,6	71,0	40,2
Universitetet i Stavanger	Senter for atferdsforskning	28,5	68,3	41,7
Høgskolen i Lillehammer	Avdeling for pedagogikk og sosialfag	26,7	53,1	50,3
Høgskolen i Oslo og Akershus	Institutt for førskolelærerutdanning	25,8	29,4	88,0
Universitetet i Agder	Institutt for matematiske fag	24,6	68,9	35,6
Universitetet i Stavanger	Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning	24,2	33,2	72,9
Høgskolen i Oslo og Akershus	Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning	23,3	78,8	29,6
Universitetet i Nordland	Profesjonshøgskolen	23,1	66,5	34,8
Universitetet i Stavanger	Institutt for førskolelærerutdanning	21,1	44,2	47,8
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Voksne i livslang læring (VILL)	20,5	29,4	69,6
Universitetet i Oslo	Intermedia under UV-fakultetet	18,8	40,4	46,5
Universitetet for miljø- og biovitenskap	Institutt for matematiske realfag og teknologi – IMT	18,3	103,7	17,6
Høgskolen i Lillehammer	Avdeling for samfunnsvitenskap	17,4	42,7	40,7
Høgskolen i Sør-Trøndelag	Avdeling for teknologi	16,8	35,9	46,8
Universitetet i Stavanger	Institutt for grunnskolelærerutd., idrett og spesialpedagogikk	16,7	41,9	39,7
Høgskolen i Østfold	Avdeling for økonomi, språk og samfunnsfag	16,1	79,4	20,2
Høgskolen i Volda	Avdeling for humanistiske fag og lærerutdanning	15,7	93,6	16,7
Universitetet i Oslo	Institutt for statsvitenskap	13,8	161,7	8,6

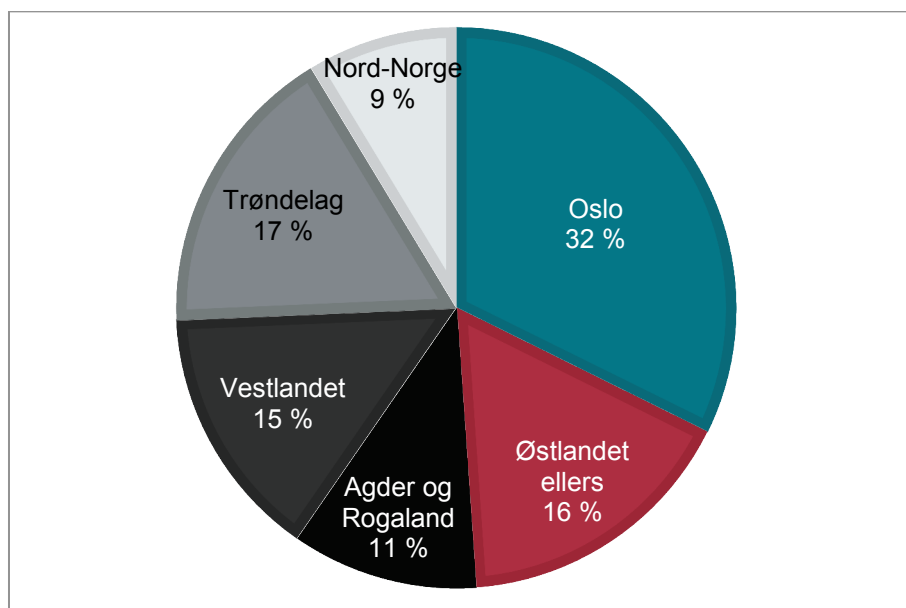
Lærested	Institutenhet	Utd. forsk	Totale poeng	Andel utdforsk. %
Høgskolen i Finnmark	Institutt for pedagogiske og humanistiske fag	13,5	19,4	69,4
Universitetet i Bergen	Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap	13,2	63,6	20,7
Universitetet i Nordland	Handelshøgskolen i Bodø	12,9	81,4	15,8
Høgskolen i Oslo og Akershus	Avdeling for forskning og bibliotek	12,4	12,4	99,9
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Norsk senter for barneforskning	11,4	38,8	29,2
Universitetet i Bergen	Institutt for fremmedspråk	11,2	147,6	7,6
Høgskolen i Nord-Trøndelag	Avdeling for lærerutdanning	11,1	39,5	28,2
Dronning Mauds Minne Høgskole	Dronning Mauds Minne Høgskole (uspesifisert underenhet)	11,1	71,0	15,6
Høgskolen i Harstad	Institutt for helse- og sosialfag	11,0	30,9	35,6
200 andre instituttenheter		555,2	15 214,2	3,6
Totalt		2 005,3	18 364,6	10,9

Kilde: CRISTin/NIFU

4.3 Regionfordeling

Utdanningsforskningen er spredt på miljøer over hele landet. Selv om hovedtyngden av forskningen foregår ved de store universitetene, er det også en viss forskningsaktivitet i form av publisering ved de fleste statlige høgskolene som har lærerutdanning. Regionfordelingen viser at hovedtyngden av den nasjonale publiseringen innen fagfeltet kommer fra miljøer på Østlandet. Institusjoner og forskningsinstitutter i Oslo stod for nær en tredjedel av publiseringen, hvor Universitetet i Oslo og Høgskolen i Oslo og Akershus var de største (jf. tabell 4.7). Videre ble 16 prosent av publikasjonspoengene produsert av institusjoner i den øvrige østlandsregionen, av blant andre de statlige høgskolene i Oslofjordområdet. Regionen Agder og Rogaland hadde til sammen en andel på 11 prosent, hovedsakelig gjennom bidrag fra universitetene i Agder og Stavanger. Vestlandsregionen (nord for Rogaland) og Trøndelag var om lag like store med andeler på henholdsvis 15 og 17 prosent. Hovedtyngden av forskningen foregikk også her ved de to universitetene i regionene, men også den private NLA Høgskolen og de statlige høgskolene, hadde publisering innen fagfeltet. Nord-Norges andel av publiseringspoengene utgjorde 9 prosent. Hovedtyngden av forskningen foregikk ved universitetene i Tromsø og Nordland, men også de statlige høgskolene i Finnmark, Harstad, Nesna og Narvik var representert.

Figur 4.2 Publikasjonspoeng etter region i 2011 og 2012.

Kilde: CRISin/NIFU

Når det gjelder fordeling etter publikasjonsnivå, finner vi forskjeller mellom regionene. Den høyeste andelen nivå 2 finner vi i Oslo og på Vestlandet med 13 prosent. Agder og Rogaland følger deretter med en andel på 10 prosent, mens Trøndelag og Østlandet for øvrig har andeler på åtte prosent på nivå 2. Institusjonene i Nord-Norge hadde den laveste andelen i nivå 2-kanaler med 4 prosent.

Regionene med høyest andel publisering i nivå 2-kanaler, har også den høyeste andelen publiseringer i tidsskrifter. Institusjonene i Oslo og på Vestlandet publiserte 43 prosent i tidsskrift, mens det totalt for alle regioner var 40 prosent. Totalt sett publiseres det mest i antologier og bokkapitler med en andel på 57 prosent og aller høyest er den i Trøndelag med 64 prosent.

Tabell 4.9 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning etter region, nivå og publikasjonsform.

Region	Publikasjonspoeng	Publikasjonsnivå (%) ¹		Publikasjonsform (%) ¹		
		Nivå 1	Nivå 2	Tidsskrift	Antologi	Bok
Oslo	647,7	87	13	43	54	3
Østlandet ellers	332,7	92	8	39	57	4
Agder og Rogaland	215,5	90	10	41	54	5
Vestlandet	294,5	87	13	43	52	4
Trøndelag	340,5	92	8	33	64	3
Nord-Norge	174,4	96	4	38	59	3
Totalt	2005,3	90	10	40	57	4

¹Andelene per publikasjonsnivå og publikasjonsform er basert på tall over forfatterandeler.

Kilde: CRISin/NIFU

Tabell 4.10 viser de 40 mest frekvente vitenskapelige publiseringkanaler for tidsskriftartikler innen utdanningsforskning for UoH- og instituttsektoren i 2011 og 2012 etter forfatterandeler. De tre mest frekvente tidsskriftene er *Norsk pedagogisk tidsskrift*, *UNIPED* (Tromsø) og nivå 2-tidsskriftet *Scandinavian Journal of Educational Research* som nummer tre. Blant de ti første tidsskriftene i oversikten er to engelskspråklige, mens de resterende er norske.

Tabell 4.10 Mest frekvente vitenskapelige tidsskrifter innen utdanningsforskning i UoH- og instituttsektoren i 2011 og 2012 etter forfatterandeler.

Tidsskrift	Forfatterandeler
<i>Norsk pedagogisk tidsskrift</i>	60,2
<i>UNIPED (Tromsø)</i>	48,7
<i>Scandinavian Journal of Educational Research</i>	37,4
<i>Spesialpedagogikk</i>	30,3
<i>Barn</i>	21,5
<i>Fontene forskning</i>	21,3
<i>Nordisk Barnehageforskning</i>	21,0
<i>Nordic Studies in Education</i>	19,5
<i>Nordisk Barnehageforskning</i>	19,0
<i>Nordic Journal of Digital Literacy</i>	17,5
<i>Tidsskriftet FoU i praksis</i>	16,0
<i>Acta Didactica Norge - tidsskrift for fagdidaktisk forsknings- og utviklingsarbeid i Norge</i>	15,5
<i>Prismet</i>	14,5
<i>Techne series : Research in sloyd education and crafts science. A</i>	12,3
<i>Education Inquiry</i>	11,5
<i>Seminar.net : Media, technology and lifelong learning</i>	10,8
<i>BUKS - Tidsskrift for børne- & ungdomskultur</i>	10,0
<i>Prismet bok</i>	10,0
<i>Tangenten: tidsskrift for matematikk i grunnskolen</i>	9,7
<i>Digital kompetanse - Nordic journal of digital literacy</i>	8,5
<i>Norsk tidsskrift for logopedi</i>	7,3
<i>Policy Futures in Education</i>	7,2
<i>Higher Education</i>	7,2
<i>Teaching and Teacher Education : An International Journal of Research and Studies</i>	6,1
<i>L1-Educational Studies in Language and Literature</i>	6,0
<i>Studies in Philosophy and Education</i>	6,0
<i>NorDiNa : Nordic Studies in Science Education</i>	5,7
<i>International Journal of Inclusive Education</i>	5,7
<i>Nordisk matematikdidaktikk</i>	5,5
<i>Syllabus. Série lettres et sciences humaines</i>	5,5
<i>The Mathematics Enthusiast</i>	5,2
<i>Educational Philosophy and Theory</i>	5,0
<i>International Journal of Special Education</i>	5,0
<i>Social Psychology of Education</i>	4,8
<i>Tertiary Education and Management</i>	4,8
<i>Journal of Education and Work</i>	4,7
<i>Problems of Education in the 21st Century</i>	4,3
<i>European Early Childhood Education Research Journal</i>	4,0
<i>Journal of Philosophy of Education</i>	4,0
<i>Journal of Teacher Education and Teachers' Work</i>	4,0
185 øvrige tidsskrifter	239,3
Totalt	708,0

Kilde: CRISTin/NIFU

De 40 mest frekvente vitenskapelige forlag for publiserte antologier og bøker innenfor utdanningsforskning i 2011-2012, er vist i tabell 4.11. Øverst på denne oversikten finner vi Tapir Akademiske Forlag, Universitetsforlaget, Fagbokforlaget, Gyldendal Akademiske og Cappelen Damm Akademisk. Om lag halvparten av antologiene og monografiene er publisert av disse fem norsk forlagene.

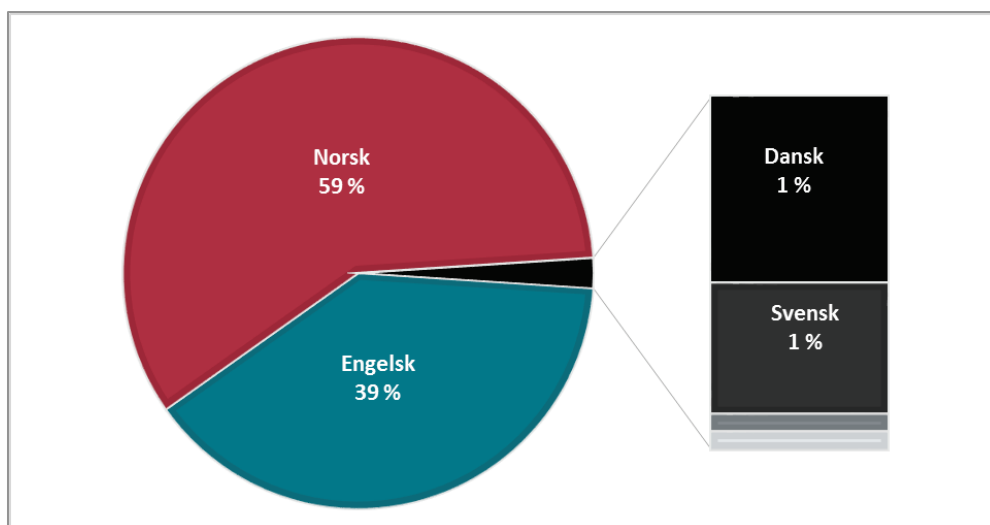
Tabell 4.11 Mest frekvente forlag innen utdanningsforskning i UoH- og instituttsektoren i 2011 og 2012 etter forfatterandeler.

Forlag	Forfatterandeler
Tapir Akademisk Forlag	152,4
Universitetsforlaget	118,6
Fagbokforlaget	117,4
Gyldendal Akademisk	74,1
Cappelen Damm Akademisk	54,0
Cappelen Damm AS	44,2
Akademisk Forlag	40,5
Dreyer Forlag A/S	26,0
International Association for Technology, Education and Development	24,9
Sense Publishers	23,2
Unipub forlag	21,0
Novus Forlag	20,8
Routledge	20,6
Oplandske Bokforlag	19,3
Waxmann Verlag	14,0
University of Iceland Press	13,9
Caspar Forlag	13,3
Det Norske Samlaget	13,0
Springer	11,5
Abstrakt forlag	11,2
Portal forlag	10,8
Høyskoleforlaget	9,8
Peter Lang Publishing Group	9,5
European Society for Research in Mathematics Education	9,3
Springer Science+Business Media B.V.	9,0
Cambridge Scholars Publishing	8,0
The Design Society	8,0
IADIS Press	8,0
Orkana Forlag	7,9
IEEE conference proceedings	6,9
ATEE - Association for Teacher Education in Europe	6,0
LIT Verlag	6,0
Murmansk State Pedagogical University	6,0
InTech	5,4
Palgrave Macmillan	5,3
Cambridge University Press	5,1
Association for the Advancement of Computing in Education	4,3
Dansk Psykologisk Forlag	4,0
Emerald Group Publishing Limited	4,0
Liber	4,0
82 andre forlag	114,1
Sum	1 085,0

Kilde: CRISin/NIFU

Som oversiktene i tabellene over indikerer, publiseres mesteparten innenfor utdanningsforskning på norsk. Av alle publikasjonene i 2012 var norsk det dominerende språket og utgjorde nesten 60 prosent av alle publikasjonene. Deretter følger engelsk med en andel på 39 prosent av publikasjonene. Publikasjoner på dansk og svensk utgjør i underkant av en prosent hver, mens franske, russiske, spanske og tyske publikasjoner utgjør mindre enn en kvart prosent til sammen.

Figur 4.3 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning i UoH- og Instituttsektoren i 2012 etter språk, forfatterandeler.

Kilde: CRISin/NIFU

Andelen norskspråklig publisering er noe høyere innen utdanningsvitenskap enn den er for samfunnsvitenskapene totalt. En analyse utført av Gunnar Sivertsen viste f.eks. at i 2010 var 50 prosent av de norske samfunnsvitenskapelige publikasjonene i UoH-sektoren på norsk.¹⁶ Samtidig varierte andelen betydelig mellom de ulike disiplinene innen samfunnsvitenskap.

4.4 Nasjonalt samarbeid

Basert på data over forfatternes institusjonstilknytning er det mulig å analysere samarbeidsstrukturer innen utdanningsforskningen. Når forskere fra ulike institutter/ institusjoner sammen skriver en publikasjon, kan det antas at forskningen har involvert samarbeid. Data over samforfatterskap kan dermed brukes som indikator for forskningssamarbeid. Vi har her analysert samforfatterskap mellom enhetene som har publikasjoner innen utdanningsområdet. Data over medforfattere i utlandet er ikke tilgjengelig. Analysen er basert på tall over *antall* publikasjoner fra 2012.

Av totalt 1053 unike utdanningspublikasjoner i 2012, hadde 95 (9 prosent) publikasjoner forfattere fra mer enn én institusjon. Den store majoriteten av publikasjonene involverer således ikke eksternt nasjonalt samarbeid. Det er imidlertid store forskjeller mellom institusjonene i graden av nasjonalt samarbeid. Dette er vist i tabell 4.12. Ved institusjonen med klart flest publikasjoner, Universitetet i Oslo, involverte 29 av 222 publikasjoner eksternt samforfatterskap (13 prosent). Nest største institusjon, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, hadde en samarbeidsandel på 25 prosent. Av institusjonene vist i tabellen, hadde Høgskolen i Bergen lavest andel med 7 prosent og Universitetet i Bergen høyest andel med 36 prosent. Merk at andelen for de fleste institusjonene ligger over den nasjonale totalen (9 prosent). Dette skyldes at de samforfattede publikasjonene vil telles flere ganger når de fordeles på institusjonsnivå.

¹⁶ Gunnar Sivertsen. Trugar «teljekantsystemet» norsk som forskningsspråk. Foredrag 5/11 2011. <http://www.sprakradet.no/upload/Spr%C3%A5kdagen%202011/Sivertsen%20Spr%C3%A5kdagen%2015%20november%202011%20%28korrekturlest%29.pdf>

Tabell 4.12 Nasjonalt samarbeid innen utdanningsforskning. Antall publikasjoner totalt, med nasjonalt samarbeid og andel med nasjonalt samarbeid per institusjon¹, 2012.

Institusjon	Antall publikasjoner totalt	Antall publikasjoner med nasjonalt samarbeid	Andel publikasjoner med nasjonalt samarbeid
Universitetet i Oslo	222	29	13 %
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	108	27	25 %
Høgskolen i Oslo og Akershus	107	12	11 %
Universitetet i Agder	52	5	10 %
Universitetet i Bergen	50	18	36 %
Universitetet i Stavanger	49	5	10 %
Høgskolen i Sør-Trøndelag	48	6	13 %
Universitetet i Tromsø	46	7	15 %
Høgskolen i Bergen	44	3	7 %
Høgskolen i Hedmark	39	4	10 %
Høgskolen i Vestfold	39	6	15 %
Høgskolen i Østfold	34	10	29 %
Universitetet i Nordland	30	3	10 %
Høgskolen i Lillehammer	28	4	14 %
Høgskolen i Finnmark	27	5	19 %
Høgskolen i Volda	25	3	12 %
Høgskolen i Buskerud	21	5	24 %
Dronning Mauds Minne Høgskole	19	3	16 %
Høgskolen i Nord-Trøndelag	17	6	35 %
Øvrige institusjoner/institutter	147	33	22 %

¹Bare institusjoner med mer enn 15 utdanningspublikasjoner totalt er vist separat i tabellen.

Kilde: CRISTin/NIFU

Det nasjonale samarbeidsmønsteret er nærmere analysert i tabell 4.13. Her har vi valgt ut ni institusjoner med flest samforfattede publikasjoner i 2012, øvrige institusjoner og institutter inngår i kategori «andre». Vi ser f.eks. at Universitetet i Oslo har 6 publikasjoner samforfattet med Høgskolen i Østfold, 5 publikasjoner med Høgskolen i Oslo og Akershus, 5 publikasjoner med Universitetet i Bergen, mens 12 publikasjoner var med enheter som ikke er vist separat i tabellen. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har flest samforfattede publikasjoner med Høgskolene i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag (5 publikasjoner hver) og med enheter som ikke er vist separat (10 publikasjoner).

Tabell 4.13 Nasjonalt samarbeid innen utdanningsforskning, 2012. Matrise over antall publikasjoner med samarbeid per institusjon¹, 2012.

	Høgskolen i Nord-Trøndelag	Høgskolen i Oslo og Akershus	Høgskolen i Østfold	Høgskolen i Sør-Trøndelag	Høgskolen i Vestfold	NTNU	Universitetet i Bergen	Universitetet i Oslo	Universitetet i Tromsø	Andre
Høgskolen i Nord-Trøndelag	-	-	-	-	-	5	-	-	-	1
Høgskolen i Oslo og Akershus	-	-	-	-	1	-	1	5	-	5
Høgskolen i Østfold	-	-	-	-	-	3	-	6	-	1
Høgskolen i Sør-Trøndelag	-	-	-	-	-	5	-	-	-	1
Høgskolen i Vestfold	-	1	-	-	-	2	-	1	-	3
NTNU	5	-	3	5	2	-	1	-	2	10
Universitetet i Bergen	-	1	-	-	-	1	-	5	1	10
Universitetet i Oslo	-	5	6	-	1	-	5	-	-	12
Universitetet i Tromsø	-	-	-	-	-	2	1	-	-	4
Andre	1	5	1	1	3	10	10	12	4	-
Totalt antall artikler ²	17	107	34	48	39	108	50	222	46	481

¹Bare institusjoner med 6 eller flere samforfattede utdanningspublikasjoner i 2012 er vist separat i tabellen.

²Gjelder artikler med og uten samarbeid

Kilde: CRISin/NIFU

4.5 Annen publisering og formidling, tre casestudier

Analysen ovenfor omfatter kun publisering i akkrediterte vitenskapelige publiseringskanaler. Det er imidlertid en omfattende publisering innen utdanningsforskning som kommer i tillegg til denne. Dette dreier seg både om vitenskapelig og ikke-vitenskapelig publisering. Øvrig vitenskapelig publisering omfatter for eksempel artikler presentert på vitenskapelige konferanser og publisert i publiseringskanaler uten akkreditering. Ikke-vitenskapelig publisering omfatter blant annet lærebøker, rapporter og ulike typer formidlingsbidrag.

Prinsipielt skiller det gjerne mellom tre typer formidlingsbidrag, formidling til forskere, formidling til brukere og formidling til allmennheten.¹⁷ Formidling til andre forskere skjer primært gjennom publisering i vitenskapelige tidsskrifter og bøker samt i vitenskapelige konferanser. Gjennom slik formidling akkumuleres og utvikles kunnskapen innen et felt og forskningens kvalitet sikres gjennom fagfellellevurderinger. Brukerrettet formidling omfatter spredning av kunnskap til grupper som har bruk for kunnskapen i sitt yrke. For utdanningsforskning vil dette kunne dreie seg om pedagogisk personale og personer i ulike typer administrative stillinger knyttet til utdanningsfeltet. Her inngår for eksempel publisering i profesjonstidsskrifter samt ulike typer rapporter slik som evalueringer og presentasjoner av undervisningsmidler. Formidling til allmenheten omfatter kommunikasjon av vitenskapelige resultat og kunnskap til befolkningen i bred forstand. De tre typene formidling vil naturlig nok være svært forskjellige når det gjelder dybde, innhold og form.

¹⁷ Sammen om kunnskap. Nytt system for dokumentasjon av formidling. Innstilling fra UHRs Formidlingsutvalg til UFD. Versjon: 30.06 2005. http://www.uhr.no/documents/Sammen_om_kunnskap_1_juni_2005.pdf

I dette delkapitlet presenteres den totale publiseringen, vitenskapelig og ikke-vitenskapelig, for de følgende tre instituttene: Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo, Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark og NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

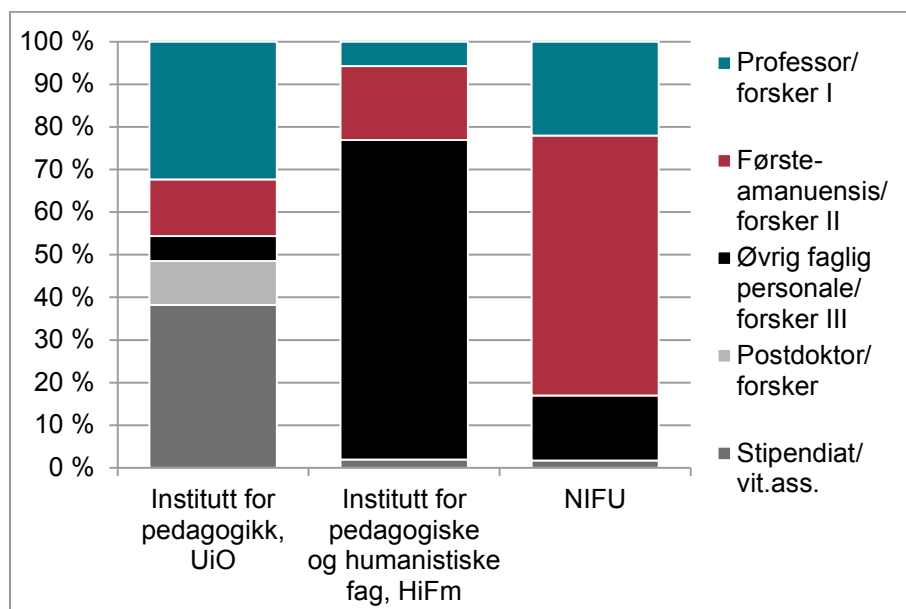
De utvalgte casene representerer et universitetsinstitutt, et høgskoleinstitutt og et institutt i instituttsektoren og er valgt ut for å illustrere forskjeller mellom de tre institusjonstypene. Universitetene har forskning og utdanning som likestilte primæroppgaver, mens primæroppgaven til høgskolene er utdanning, og her er muligheten for å drive forskning vanligvis mer begrenset. I instituttsektoren domineres aktiviteten generelt av anvendt oppdragsforskning. Slike forskjeller vil også avtegnes i publiseringsprofilen til instituttene.

4.5.1 Personalsammensetningen ved instituttene

Institutt for pedagogikk hadde i følge NIFUs Forskerpersonalregister 68 personer i vitenskapelig/faglig stilling per 1. oktober 2011, Institutt for pedagogikk og humaniora hadde 52 mens NIFU hadde 59. Sett i forhold til antall ansatte var det ikke veldig stor forskjell på de tre instituttene, men stillingsstrukturen var svært forskjellig, se figur 4.4.

Ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo var nesten en tredjedel av personalet professorer, samtidig var nesten 40 prosent stipendiater. Instituttet hadde om lag like mange førsteamanuenser som postdoktorer/forskere. Den minste gruppen var øvrig faglig personale, det vil her si universitetslektorer. Ser vi på personalets utdanningsbakgrunn, hadde over 70 prosent utdanning innenfor pedagogiske fag. Om lag 10 prosent hadde annen samfunnsvitenskapelig utdanning, og 10 prosent hadde utdanning innenfor humaniora. For de øvrige mangler vi opplysninger om utdanning. 88 prosent av personalet i vitenskapelig/faglig stilling, eksklusive stipendiatene, hadde doktorgrad. Instituttet kjennetegnes dermed av mange pedagoger, stor andel professorer og stipendiater og dessuten en veldig høy doktorgradsandel.

Figur 4.4 Stillingsstruktur ved de tre utvalgte utdanningsforskningsmiljøene i 2011.

Kilde: NIFU

Ved Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark utgjorde professornivået, som her omfatter både professorer og dosenter, kun 2 prosent av personalet. Den største ansattgruppen ved dette miljøet var øvrig faglig personale, primært høgskolelektorer, som utgjorde tre fjerdedeler av personalet. Instituttet hadde en stipendiat, og ingen personer i forskerstilling.

Personalets utdanningsbakgrunn var sammensatt. Om lag 30 prosent hadde pedagogisk utdanning, mens 35 prosent hadde bakgrunn fra humanistiske fag. Dette er ikke overraskende, ettersom instituttets navn tilsier at disse to fagfeltene er instituttets fokusområder. Men instituttet hadde også mange ansatte med bakgrunn fra medisin og helsefag (inklusive idrettsfag), 13 prosent, samt øvrige samfunnsfag, 8 prosent. Under 20 prosent av det faglige personalet hadde doktorgrad. Dette er litt lavere enn doktorgradsandelen blant utdanningsforskerne ved høyskolene i 2009, som var 24 prosent (Gunnæs og Vabø 2011). Institutt for pedagogikk og humaniora kjennetegnes dermed av en svært stor andel av personalet i høyskolelektorstilling, lav doktorgradsandel og sammensatt utdanningsbakgrunn.

Ved NIFU utgjorde den største personalgruppen, forsker II, nesten to tredjedeler av forskerpersonalet, mens forsker I utgjorde om lag 20 prosent av personalet.¹⁸ Forsker III var den minste gruppen, knappe 15 prosent. Instituttet hadde ingen stipendiater i 2011, men derimot en forskningsassistent. Instituttets pedagoger utgjorde 10 prosent av forskerne, mens i underkant av 65 prosent hadde øvrig samfunnsvitenskapelig utdanning, primært sosiologer og statsvitere. I alt 15 prosent av personalet hadde humanistisk utdanning. I underkant av 40 prosent av forskerpersonalet hadde doktorgrad, dette er litt lavere enn doktorgradsandelen i instituttsektoren totalt. Sett i forhold til andre forskningsinstitutter i 2011, hadde NIFU en gjennomsnittlig andel ansatte med professorkompetanse, mange ansatte med samfunnsvitenskapelig utdanning og en litt lav doktorgradsandel.

Tallene gjengitt ovenfor er totaltall for instituttene. Nedenfor presenteres en publiseringsprofil for de tre casene. Her inngår bare bidrag som faller innenfor utdanningsforskning. Det er derfor viktig å understreke at særlig NIFU, men også Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark og Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo har forskning i andre fagfelt enn utdanningsforskning. Indikatorene over personalet og publisering kan derfor ikke sammenlignes direkte.

4.5.2 Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo

Institutt for pedagogikk (tidl. Pedagogisk forskningsinstitutt) er landets største, og var det første pedagogiske forskningsmiljø i sitt slag. Instituttet ble grunnlagt i 1938 med Helga Eng som første professor og ble slått sammen med Intermedia i 2013. I 2012 hadde instituttet ca. 800 studenter.¹⁹ Forskningen omhandler en lang rekke tema: Arbeidslivslæring, barn og ungdoms utdanningsforløp, danning, høyere utdanning, identitetsprosesser og læring, IKT og læring, læreplanstudier, leseforståelse og tekstbasert læring, moderne oppvekst, museer, læring og kommunikasjon, pedagogikk, pedagogiske grunnlagsspørsmål, sosiale medier, sosial ulikhet og utdanning, utdanningshistorie og utdanningsreformer.

Målt etter antall publikasjonspoeng er instituttet det største innen utdanningsforskning med 124 publikasjonspoeng samlet sett for 2011 og 2012 (jf tabell 4.14). Fordelt etter publikasjonsform utgjorde tidsskriftpublikasjoner 43 prosent, antologier 54 prosent og bøker 3 prosent. Denne fordelingen samsvarer med den som finnes generelt for universitetene. Derimot var andelen i nivå 2-kanaler på 24 prosent, noe som er langt høyere enn gjennomsnittet for universitetene innen fagfeltet.

Totalt publiserte instituttet 177 utdanningsforskningspublikasjoner i akkrediterte vitenskapelige publiseringskanaler. Det er videre registrert 452 øvrige bidrag. Her inngår blant annet 148 konferanseartikler/ foredrag fra norske og internasjonale konferanser. Dette dreier seg om bidrag både i vitenskapelige konferanser og i fagkonferanser for et ikke-vitenskapelig publikum. Videre inngår både publiserte og ikke-publiserte presentasjoner i tallene. Den største kategorien er intervjuer, totalt 208. Her stod én av instituttets professorer for 80 prosent av intervjuene. I stor grad omhandler intervjuene problemstillinger knyttet til barns utvikling, barnehage og barneoppdragelse. I tillegg bidro instituttet med 21 bøker, 26 bokkapitler, og 9 tidsskriftsartikler som ikke var vitenskapelige og/eller publiserte i

¹⁸ Forsker II har doktorgrad eller kompetanse på doktorgradsnivå, mens forsker I har kompetanse på professornivå. Forsker III har minimum hovedfag/mastergrad.

¹⁹ <http://www.uv.uio.no/iped/om/> og <http://www.uv.uio.no/iped/om/tall-og-fakta/>

akkrediterte kanaler, samt 20 populærvitenskapelige artikler, 15 rapporter, tre avisartikler og to nettsider. Tallene viser således at instituttet har en betydelig publiserings- og formidlingsaktivitet utover den rent vitenskapelige.

Tabell 4.14 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo, antall publikasjoner samlet for 2011 og 2012.

Publikasjonstype	Vitenskapelig	Ikke vitenskapelig	Sum
Bok	5	21	26
Bokkapittel	83	26	109
Konferanseartikkel/foredrag	1	148	149
Intervju	-	208	208
Tidsskriftartikkel	88	9	97
Populærvitenskapelig artikkel	-	20	20
Avisartikkel/kronikk	-	3	3
Rapport	-	15	15
Nettside	-	2	2
Sum	177	452	629

Kilde: CRIS/In/IFU

Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo har mange ansatte i førstestilling, og svært høy doktorgradsandel, noe som tilsier at publiseringsaktiviteten ved enheten er høy. Også en stor andel stipendiater, samt flere postdoktorer, medvirker her. Instituttet er dessuten et spesialisert pedagogisk miljø, med mange ansatte med pedagogisk utdanningsbakgrunn, lang erfaring og tung kompetanse på feltet. Det er ikke overraskende at Institutt for pedagogikk er landets største utdanningsforskingsmiljø målt i antall publikasjonspoeng, heller ikke at de har mye ikke-vitenskapelig publisering.

Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo har mange ansatte i førstestilling, og svært høy doktorgradsandel, noe som tilsier at publiseringsaktiviteten ved enheten er høy. Også en stor andel stipendiater, samt flere postdoktorer, medvirker her. Instituttet er dessuten et spesialisert pedagogisk miljø, med mange ansatte med pedagogisk utdanningsbakgrunn, lang erfaring og tung kompetanse på feltet. Det er ikke overraskende at Institutt for pedagogikk er landets største utdanningsforskingsmiljø målt i antall publikasjonspoeng, heller ikke at de har mye ikke-vitenskapelig publisering/formidling.

4.5.3 Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark

Institutt for pedagogiske og humanistiske fag var i 2011 ett av tre institutt ved Høgskolen i Finnmark. Høgskolen i Finnmark fusjonerte med Universitetet i Tromsø 1. august 2013, og deler av instituttets personale er nå en del av Institutt for lærerutdanning og pedagogikk ved Universitetet i Tromsø. De øvrige er tilsatt ved Finnmarksfakultetet. Instituttet har forskningsgrupper bl.a. innen barnehagefag, dysleksi, matematikdidaktikk, pedagogisk antropologi, realfagsformidling, skoleutvikling og utdanningsledelse samt utdanning, samfunn og oppvekst.²⁰

Instituttet for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark publiserte vitenskapelige publikasjoner tilsvarende 13,5 poeng i 2011 og 2012 innenfor utdanningsforskning, som utgjorde ca. 70 prosent av instituttets samlede vitenskapelige publikasjonspoeng (jf tabell 4.15). Den vitenskapelige produktiviteten er med andre ord betydelig lavere enn for Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo, noe som ikke er overraskende for et høgskoleinstitutt.

I tillegg bidro instituttet med til sammen 39 øvrige publikasjoner/bidrag: to bøker, 28 konferanseartikler/foredrag, fire rapporter, to populærvitenskapelige artikler, ett intervju, én tidsskriftsartikkel og én avisartikkel i 2011 og 2012. Den klart største kategorien er altså

²⁰ Se for øvrig følgende webside:

http://uit.no/ansatte/organisasjon/artikkel?p_document_id=211179&p_dimension_id=88155&p_menu=28713

konferansebidrag. Dette dreier seg i hovedsak om konferanser i Norge, både vitenskapelige konferanser og fagkonferanser for et ikke-vitenskapelig publikum. Både publiserte og ikke-publiserte presentasjoner inngår i tallene.

Tabell 4.15 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark samlet for 2011 og 2012.

Publikasjonstype	Vitenskapelig	Øvrig	Sum
Bok	1	2	3
Bokkapittel	8		8
Konferanseartikkel/foredrag		28	28
Intervju		1	1
Tidsskriftartikkel	5	1	6
Populærvitenskapelig artikkel		2	2
Avisartikkel/kronikk		1	1
Rapport		4	4
Sum	14	39	53

Kilde: CRISTin/NIFU

Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark hadde få ansatte i førsteplassing i 2011, ingen forskere eller postdoktorer og kun en stipendiat. Om lag tre fjerdedeler av de ansatte var tilsatt i høgskolelektorstilling. Høgskolelektorene har en mye lavere andel FoU-tid enn førsteamanuenser og professorer, og FoU-tiden vil kunne variere fra år til år i tråd med hvordan FoU-ressursene ved høgskolen fordeles blant personalet. Andelen ansatte med doktorgrad var også lav. Instituttet var dessuten sammensatt av både pedagogiske og humanistiske fag, og en del av publiseringsaktiviteten vil dermed være knyttet til andre områder enn utdanningsforskningsfeltet. Det er dermed naturlig at publiseringsaktiviteten innenfor utdanningsforskning her er betraktelig lavere enn for Institutt for pedagogikk ved UiO.

4.5.4 NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Stiftelsen Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) er det største instituttet i instituttsektoren i Norge innenfor utdanningsforskning. Utdanningsforskning, som favner både grunnopplæring og høyere utdanning, er to av instituttets fire forskningsområder og står dermed som et sentralt forskningstema for instituttet. I 2013 var om lag 30, eller rundt halvparten, av instituttets forskere tilknyttet de to avdelingene Studier av grunnopplæring og Studier av høyere utdanning.

NIFU produserte 33 publikasjoner innenfor feltet i 2011 og 2012, noe som utgjorde 35 publikasjonspoeng. Dette var litt over 40 prosent av instituttets publikasjoner denne toårsperioden. Instituttets andel i nivå 2-tidsskrift innenfor utdanningsforskning utgjorde 31 prosent og er dermed langt over gjennomsnittet for sektoren. To tredjedeler av instituttets publikasjoner var publisert i tidsskrifter, mens den resterende tredjedelen var publisert i antologier.

NIFU har i tillegg en betydelig publisering utenfor akkrediterte vitenskapelig publiseringkanaler. I 2011 og 2012 var det registrert 310 øvrige publikasjoner/bidrag. Flertallet av disse (185) var konferanseartikler/foredrag. Kategorien omfatter en heterogen gruppe med bidrag: publiserte og ikke-publiserte presentasjoner, bidrag i norske og internasjonale konferanser, i vitenskapelige konferanser og i fagkonferanser for et ikke-vitenskapelig publikum. Det bør også bemerkes at en del av foredragene er holdt i flere fora og telles derfor flere ganger.

I tillegg skrev NIFUs forskere 71 rapporter, mange av dem publisert i NIFUs egen rapportserie. Rapportpubliseringen omfatter typisk resultater fra ulike oppdragsprosjekter som NIFU gjennomfører for norske myndigheter. Instituttets forskere skrev også to bøker, fem bokkapitler og fem tidsskriftsartikler i ikke-akkrediterte publiseringkanaler. I tillegg bidro instituttets forskere med sju

populærvitenskapelige artikler i magasiner og aviser, fem avisartikler/kronikker, to nyhetsbrev og en nettside. Til sammen 50 av instituttets forskere var i større eller mindre grad bidragsyttere til instituttets publikasjoner innenfor utdanningsforskning i løpet av toårsperioden 2011-2012.

Tabell 4.16 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, samlet for 2011 og 2012.

Publikasjonstype	Vitenskapelig	Øvrig	Sum
Bok		2	2
Bokkapittel	12	5	17
Konferanseartikkel/foredrag	1	185	186
Intervju		27	27
Tidsskriftartikkel	20	5	25
Populærvitenskapelig artikkel		7	7
Avisartikkel/kronikk		5	5
Nyhetsbrev		2	2
Rapport		71	71
Nettside		1	1
Sum	33	310	343

Kilde: CRISin/NIFU

NIFUs utdanningsforskere har i liten grad pedagogisk bakgrunn, flertallet har annen samfunnsvitenskapelig bakgrunn. Utdanningsforskningen ved NIFU vil dermed kunne ha et annet fokus enn utdanningsforskning utført ved mer rendyrkede pedagogiske miljøer. Samtidig forsker NIFU på flere andre felt enn utdanningsforskning, og utdanningsforskningen utgjorde mindre enn halvparten av de vitenskapelige publikasjonene. NIFU skiller seg fra de to øvrige instituttene i case-studien ved at instituttet har en svært høy andel av sin publisering innenfor utdanningsfeltet i ikke-vitenskapelige kanaler, noe som for øvrig er i tråd med at instituttet er et anvendt forskningsinstitutt.

Referanser

- Borgen, J. S., Stensaker, B og Geschwind, L (2010): *Nordisk utdanningsforskning. Sentrale kjennetegn - nye muligheter*. København, 2010.
- Borgen, J. S., Gunnes, H. og Sivertsen, G (2007): *Kartlegging av norsk utdanningsforskning*. Oslo, NIFU STEP-rapport 32/2007.
- Gunnes, H. (2013): *Kompetanseheving i utdanningsforskningsmiljøene*. Oslo, NIFU arbeidsnotat 5/2013.
- Gunnes, H. og Vabø, A. (2011): *Ressurser til utdanningsforskning 2009*. Oslo, NIFU-rapport 13/2011.
- Gunnes, H. (2011): *Utdanningsforskere og nylig avlagte doktorgrader. En gjennomgang av doktorgrader avlagt i perioden 2008-våren 2011*. Oslo, NIFU arbeidsnotat 11/2011.
- Gunnes, H. (2009): *Ressurser til utdanningsforskning 2007*. Oslo, NIFU STEP-rapport 16/2009.
- Kunnskapsdepartementets strategi for utdanningsforskning (2009): *Kunnskap for kvalitet 2008-2013*.
- Langfeldt, L (2004): *Bibliometrisk analyse av faggrensene i Norges forskningsråds fagevalueringer*. Oslo: NIFU STEP skriftserie 14/2004.
- Norges forskningsråd (2013): *Evaluering av forskningsprogrammene PRAKSISFOU og UTDANNING2020*. Oslo.
- Norges forskningsråd (2008): *Programplan for Utdanning 2020. Norsk utdanningsforskning frem mot 2020 (2009-2018)*. Oslo: Norges forskningsråd.
- Norges forskningsråd (2004): *Norsk pedagogisk forskning. En evaluering av forskningen ved utvalgte universiteter og høyskoler*. Oslo.
- Aasen, P., Sandberg, N og Borgen, J. S. (2007): *Utdanningsforskning. Fagdepartementets sektorforskningsansvar*. Oslo: NIFU STEP-Rapport 15/2007

Vedlegg

Vedlegg 1 FoU-statistisk metode

Vedlegg 2 Miljøer med utdanningsforskning i 2011

Vedlegg 3 Vedleggstabeller

Vedlegg 1 FoU-statistisk metode

FoU-statistikk for Norge utarbeides etter avtale med Norges forskningsråd. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har statistikk-ansvaret for universitets- og høgskolesektoren og instituttsektoren, mens Statistisk sentralbyrå har ansvaret for næringslivet. NIFU har også ansvar for å sammenstille dataene til total FoU-statistikk for Norge. For næringslivet og instituttsektoren gjennomføres årlige undersøkelser og for universitets- og høgskolesektoren annethvert år. For alle tre sektorer utarbeides årlige hovedtall. Mer informasjon fremgår av NIFUs internettsider under *Statistikk* og i FoU-statistikkbanken.

OECD har utarbeidet felles retningslinjer for hvordan medlemslandenes FoU-statistikk skal lages. Retningslinjene er nedfelt i «Frascati-manualen» (The Measurement of Scientific and Technological Activities: Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Development "Frascati Manual 2002", OECD 2002). NIFU har oversatt og utgitt utdrag av manualen med særlig vekt på definisjoner og avgrensning av FoU (2004). Norsk FoU-statistikk utarbeides på bakgrunn av administrative registre og spørreskjema til enhetene i de tre utførende sektorer.

Nedenfor følger en kortfattet beskrivelse av FoU-statistisk metode i UoH-sektoren, instituttsektoren og for helseforetak med universitetssykehusfunksjoner. Beskrivelsen er tatt med fordi FoU-statistikken i disse sektorene danner grunnlaget for denne særskilte kartleggingen av utdanningsforskning.

Universitets- og høgskolesektoren

Omfang

I universitets- og høgskolesektoren omfatter FoU-statistikken i 2011 enheter ved åtte universiteter, sentre og randsoneinstitusjoner, seks offentlige (12 totalt) og fire private vitenskapelige høgskoler (6 totalt) og 21 statlige høgskoler. I tillegg omfatter sektoren Universitetssenteret på Svalbard (UNIS), Universitetssenteret på Kjeller (UNIK), Kunsthøgskolen i Oslo, Kunsthøgskolen i Bergen, Politihøgskolen i Oslo, Diakonhjemmet Høgskole, Forsvarets Skolesenter og Dronning Mauds Minne. Rundt 400 enheter/avdelinger ved lærestedene deltok i 2011-undersøkelsen. I tillegg kommer universitetssykehusene som i henhold til de internasjonale retningslinjene tilknyttet universitets- og høgskolesektoren (UoH-sektoren), se egen omtale nedenfor.

Datainnsamling og beregninger

De FoU-statistiske undersøkelsene i UoH-sektoren er totalundersøkelser. Undersøkelsesenheten er det enkelte institutt eller annen tilsvarende grunnenhet. I tillegg til opplysninger fra enhetene innhentes NIFU personal- og regnskaps-opplysninger fra lærestedene, herunder også økonomiske data om eksternt finansiert virksomhet ved oppdragsseksjonene. En annen viktig del av kildematerialet er informasjon innhentet direkte fra eksterne finansieringskilder, bl.a. Norges forskningsråd og diverse fond og foreninger. Opplysninger om investeringer i nye bygninger innhentes fra Statsbygg.

Alle institutter eller avdelinger med faglig virksomhet får tilsendt spørreskjema om FoU-virksomheten. Her blir de bedt om å oppgi utgifter til forskningsdrift (annuum) og vitenskapelig utstyr, og å fordele FoU-aktiviteten på grunnforskning, anvendt forskning, utviklingsarbeid, fag, tematiske prioriteringer og teknologiområder. I tillegg bes enhetene oppgi den delen av ekstern FoU-aktivitet, inkludert informasjon som lærestedet sentralt ikke har opplysninger om, dvs. personer institusjonen ikke har arbeidsgiveransvar for og FoU-utgifter knyttet til dette personalet.

NIFUs Forskerpersonalregister er en viktig del av grunnlaget for beregning av FoU-ressursene. Fra og med 2007 oppdateres dette registeret årlig. Til hver stilling/stillingskategori i registeret knyttes stillingsbrøk, gjennomsnittslønn og FoU-andel. FoU-andelene bygger på tidsbruksundersøkelser foretatt av NIFU. På dette grunnlaget beregnes lønnsutgifter til FoU over lærestedenes grunnbudsjetter.

Ressursene til FoU omfatter også forskningens andel av overheadutgiftene (administrasjon, drift av bygninger osv.). I tillegg inngår FoU-andelen av kapitalutgiftene (vitenskapelig utstyr, bygg).

Kapitalutgifter til FoU er årlige bruttoutgifter til faste eiendeler brukt i FoU-virksomheten til den statistiske grunnenheten, og består av utgifter til eiendom og bygningsmasse, instrumenter og utstyr. Ifølge OECDs retningslinjer skal utgiftene tas med det året investeringene fant sted, og det skal ikke registreres avskrivninger.

Kvaliteten på oppgavene

Spørreskjema med veiledning og definisjoner blir sendt til alle enheter med faglig virksomhet. I tillegg bygger utarbeidelsen av statistikken på registeropplysninger og regnskapsdata, se avsnittet om Datainnsamling og beregninger ovenfor. Opplysninger fra Norges forskningsråd, fondsspesifikasjoner, årsrapporter, samt personal- og regnskapsoversikter fra lærestedene sentralt, benyttes ved kontroll og gjennomgang av samtlige skjemaer. Disse opplysningene brukes også til å konstruere svar fra enheter som ikke returnerer spørreskjemaet. FoU-ressursenes fordeling på forskningsart, fagområde m.m. sammenholdes med resultatene fra tidligere statistikkår. Oppgavens kvalitet er avhengig av det skjønnet som utøves av personene som besvarer skjemaet, og av at disse kjenner til FoU-begrepet og enhetens FoU-virksomhet. Enhetene blir i stor grad kontaktet over telefon ved mangelfulle besvarelser eller åpenbare misforståelser. Svarprosenten for 2011 var nærmere 90 prosent. Den høye svarprosenten påvirkes av at Helseforetakene undersøkes gjennom et eget rapporteringssystem som er beskrevet nedenfor og at spørreskjema til universitetene siden 2007 har vært forhåndsutfyllt med opplysninger fra lærestedenes sentraladministrasjon. Siden 2007 har respondentene i tillegg hatt mulighet til å besvare spørreskjemaet på web.

Instituttsektoren

Omfang

Den FoU-statistiske undersøkelsen dekker i prinsippet alle enhetene i sektoren. Den omfatter forskningsinstitutter og institusjoner med FoU-virksomhet utenom næringslivet på den ene siden og universitets- og høyskolesektoren på den andre. Dette er dels institusjoner med aktivitet rettet mot offentlig sektors behov, dels institusjoner med virksomhet primært rettet mot næringslivets behov.

Enhetene

Undersøkelsesenheterne er de enkelte institutter eller institusjoner. I 2011 inngikk i overkant av 50 institutter underlagt *Retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter*. Disse stod for vel 60 prosent av instituttsektorens samlede ressursinnsats til FoU. Videre omfattet 2011-undersøkelsen rundt 70 andre institusjoner med varierende FoU-innslag, inklusive helseforetak uten universitetssykehusfunksjoner. I tillegg kommer FoU-virksomhet ved museer, der FoU-kartleggingen i hovedsak skjer ved beregninger.

Datainnsamling og beregninger

Hovedundersøkelsen av FoU i instituttsektoren gjennomføres fra 2007 årlig. Det sendes ut tre ulike typer spørreskjemaer. Det ene går til institutter som finansieres i henhold til de nevnte retningslinjer for statlig basisfinansiering av forskningsinstitutter og til enkelte andre forskningsinstitutter. Dette skjemaet inngår som en modul i instituttene årlige rapportering av nøkkeltall til Norges forskningsråd, som NIFU også står for. Øvrige institusjoner med FoU mottar et spørreskjema som begrenser seg til FoU-aktiviteten, mens helseforetak uten universitetssykehusfunksjoner mottar eget spørreskjema. I tillegg blir FoU-ressursene beregnet for en del institusjoner med lav FoU-aktivitet.

Kvaliteten på oppgavene

Instituttsektoren består av et begrenset antall enheter. Dette gjør det overkommelig å følge opp manglende rapportering. Svarprosenten har derfor de senere årene ligget tett opp mot 100. Hovedkilden for oppgavene over hvor stor del av den samlede aktivitet som er å regne som FoU, er det skjønnet som utøves av undersøkelsesenheterne selv. Som støtte for utfyllingen ledsages spørreskjemaene av veiledning med definisjoner. NIFU deltar dessuten i dialog med instituttene omkring avgrensning av FoU-begrepet, og kontrollerer opplysningene i forhold til tidligere oppgaver, enhetenes årsmeldinger og annen tilgjengelig informasjon. Eventuelle feil, misforståelser og uklarheter blir fulgt opp overfor oppgavegiveren.

Vedlegg 2 Miljøer med utdanningsforskning i 2011

Universiteter

Universitetet i Bergen

Gades institutt
Griegakademiet - Institutt for musikk
Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap
Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap
Institutt for framandspråk
Institutt for fysikk og teknologi
Institutt for geovitenskap
Institutt for klinisk medisin
Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium
Institutt for pedagogikk
Institutt for samfunnspsykologi
Centre for Geobiology
Sosiologisk institutt

Universitetet i Oslo

Fysisk institutt
Institutt for informatikk
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling
Institutt for offentlig rett
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Institutt for spesialpedagogikk
Intermedia - Senter for tverrfaglige studier i nye medier og kommunikasjonsteknologi
Naturfagsenteret - Nasjonalt senter for naturfag i opplæringen
Pedagogisk forskningsinstitutt
Senter for studier av teknologi, innovasjon og kultur (TIK-senteret)
Senter for tverrfaglig kjønnsforskning
Økonomisk institutt

Universitetet i Tromsø

Handelshøgskolen i Tromsø
Institutt for helse- og omsorgsfag
Institutt for ingeniørvitenskap og sikkerhet
Institutt for kjemi
Institutt for klinisk medisin
Institutt for klinisk odontologi
Institutt for lærerutdanning og pedagogikk
Institutt for psykologi
Institutt for samfunnsmedisin
Institutt for språkvitenskap
Kunstakademiet
Musikkonservatoriet
Norges Fiskerihøgskole

UMB

Institutt for matematiske realfag og teknologi

Universitetet i Stavanger

Institutt for allmennlærerutdanning og apesialpedagogikk
Institutt for førskolelærerutdanning
Institutt for kultur- og språkvitenskap
Institutt for musikk og dans
Institutt for sosialfag
Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning
Senter for adferdsforskning

Universitetet i Agder

Fakultet for helse- og idrettsfag
Fakultet for humaniora og pedagogikk
Fakultet for kunsthøgskolen
Fakultet for teknologi og realfag

Universitetet i Nordland

Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for lærerutdanning, kunst og kulturfag
Institutt for sykepleie og helsefag
Senter for journalistikk
Senter for nordlige studier
Senter for praktisk kunnskap

NTNU

Geografisk institutt
Institutt for arkeologi og religionsvitenskap
Institutt for musikk
Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap
Institutt for produktdesign
Institutt for samfunnsøkonomi
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
Institutt for språk og kommunikasjonsstudier
Institutt for voksnes læring og rådgivningsvitenskap
Norsk senter for barneforskning
Pedagogisk institutt
Program for lærerutdanning
Renate-senteret
Rådet for folkemusikk og dans

Høgskoler

Vitenskapelige høgskoler

Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo

Institutt for form, teori og historie
Institutt for urbanisme og landskap

Det Teologiske Menighetsfakultet

Misjonshøgskolen

Norges Handelshøyskole

Institutt for fagspråk og interkulturell kommunikasjon
Institutt for foretaksøkonomi

Norges idrettshøgskole

Seksjon for coaching og psykologi
Seksjon for idrettsmedisinske fag
Seksjon for kroppsøving og pedagogikk

Norges musikkhøgskole

Statlige høgskoler

Høgskolen i Akershus

Avdeling for helse, ernæring og ledelse
Avdeling for yrkesfaglærerutdanning

Høgskolen i Bergen

Avdeling for helse og sosialfag
Avdeling for lærerutdanning
Senter for kunnskapsbasert praksis
Senter for kunstfag, kultur og kommunikasjon
Senter for utdanningsforskning

Høgskolen i Buskerud

Avdeling for helsefag
Avdeling for lærerutdanning
Avdeling for optometri og synsvitenskap
Avdeling for teknologi

Høgskolen i Finnmark

Avdeling for nærings- og sosialfag
Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag

Høgskolen i Gjøvik

Avdeling for helse, omsorg og sykepleie

Høgskolen i Hedmark

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap
Avdeling for økonomi og ledelsesfag

Høgskolen i Lillehammer

Institutt for TV-utdanning og filmvitenskap
Senter for livslang læring

Høgskolen i Molde

Avdeling for sosial- og helsefag

Høgskolen i Narvik

Avdeling for helse og samfunn

Høgskolen i Nesna

Avdeling for pedagogikk og sykepleie

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Avdeling for helsefag
Avdeling for lærerutdanning
Avdeling for trafikklærerutdanning

Høgskolen i Oslo

Avdeling for estetiske fag
Avdeling for helsefag
Avdeling for ingeniørutdanning
Avdeling for lærerutdanning og internasjonale studier
Avdeling for sykepleierutdanning
Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid
Senter for profesjonsstudier

Høgskolen i Sogn og Fjordane

Avdeling for helsefag
Avdeling for lærerutdanning og idrett
Avdeling for samfunnsfag
Avdeling for økonomi, leiling og reiseliv

Høgskolen Stord/Haugesund

Avdeling for lærerutdanning og kulturfag

Høgskolen i Sør-Trøndelag

Avdeling for informatikk og e-Læring
Avdeling for lærer og tolkeutdanning
Avdeling for sykepleie

Høgskolen i Telemark

Avdeling for helse- og sosialfag
Institutt for elektro, IT og kybernetikk
Institutt for formgivning, kunst og håndverk
Institutt for helsefag
Institutt for lærerutdanningsfag
Institutt for pedagogikk
Institutt for sosialfag

Høgskolen i Vestfold

Fakultet for humaniora og utdanningsvitenskap
Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Høgskolen i Volda

Avdeling for humanistiske fag og lærerutdanning
Avdeling for kulturfag
Avdeling for samfunnsfag og historie
Nynorsksenteret - Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa

Høgskolen i Østfold

Avdeling for informasjonsteknologi
Avdeling for ingeniørutdanning
Avdeling for lærerutdanning

Høgskolen i Ålesund

Avdeling for biologiske fag
Avdeling for helsefag
Avdeling for ingeniør og realfag
Avdeling for internasjonal markedsføring

Samisk høgskole

Fagenhet for duodji, naturfag og reindriftsfag
Fagenhet for samfunnsfag
Fagenhet for språkfag

Andre høgskoler med statsstøtte

Diakonshjemmet høgskole

Institutt for sosialt arbeid og familierapi
Institutt for sykepleie og helse

Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning

Forsvarets Institutt, NIH

NLA Høgskolen

Instituttsektoren

Arbeidsforskningsinstituttet
Forskningsstiftelsen Fafo
Institutt for fredsforskning
Institutt for samfunnsforskning
IRIS - Samfunns- og Næringsutvikling
Møreforskning
Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Nordlandsforskning
Norsk institutt for by- og regionforskning
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste
Norut Alta
Norut Tromsø
NTNU Samfunnsforskning
Samfunns- og næringslivsforskning
Senter for økonomisk forskning
Statens institutt for forbruksforskning
Statistisk sentralbyrå
SINTEF, Stiftelsen for Industriell og Teknisk Forskning
Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Stiftelsen Tisip
Telemarksforskning - Notodden
Uni Rokkansenteret
Østfoldforskning
Østlandsforskning

Vedlegg 3 Vedleggstabeller

Tabell V.1 Driftsutgifter til prioriterte tematiske forskningsområder i Norge 2011 etter sektor for utførelse. Mill. kr.

Tematisk område	UoH-sektoren	Institutt-sektoren	Næringslivet	Totalt
Globale utfordringer	1 947	3 609	5 332	10 888
Mat	436	1 177	966	2 579
Marin	453	1 643	192	2 288
Maritim	247	327	906	1 480
Helse og helsetjenester	4 580	1 899	1 546	8 025
Velferd	512	623	..	1 135
Utdanning	975	121	..	1 096
Reiseliv	60	69	..	129

Kilde: NIFU/SSB

Tabell V.2 FoU-utgifter til utdanningsforskning i 2011 og 2009 etter fagområde. Løpende priser. Mill. kr.

Fagområde	2011	2009
Pedagogikk	452	415
Øvrig samfunnsvitenskap	235	223
Humaniora	177	68
MNT-fag	171	66
Medisin og helsefag	61	48
Totalt	1 096	820

Kilde: NIFU

Tabell V.3 Doktorander innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2011 etter region for tildelende lærested og region for arbeidssted.

	Tildelende lærested	Arbeidssted
Oslo	109	59
Østlandet for øvrig	2	33
Agder og Rogaland	27	33
Vestlandet	37	34
Trøndelag	49	36
Nord-Norge	28	29
Utlandet/ukjent	10	38
Totalt	262	262

Kilde: NIFU

Tabell V.4 Doktorander innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter år for disputas og stilling i 2009 og 2011.

Stilling	Disputas i 2008 eller 2009		Disputas i 2010, 2011 eller 2012	
	2009	2011	2009	2011
Professor	-	3	-	-
Førsteamanuensis/dosent	48	64	4	38
Postdoktor	7	11	-	9
Forsker i UoH-sektoren	9	5	5	9
Forsker i instituttsektoren	7	6	2	5
Andre stillinger ¹	12	2	49	43
Stipendiat	2	10	79	57
Ukjent	16	-	22	-
Totalt	101	101	161	161

¹Omfatter førstelektor, amanuensis, universitets- og høyskolelektor, spesialstillinger tilknyttet profesjonsutdanningene, faglig leder og administrative stillinger.

Kilde: NIFU

Tabell V.5 Kvinner og menn blant doktorander innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter år for disputas. Kvinneandel i prosent.

	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt
Kvinner	34	39	33	32	39	177
Menn	15	13	18	19	20	85
Totalt	49	52	51	51	59	262
<i>Kvinneandel</i>	69 %	75 %	65 %	63 %	66 %	68 %

Kilde: NIFU

Tabell V.6 Aldersfordeling blant doktorander på utdanningsforskningsfeltet i 2008-2012 etter kjønn og aldersgruppe.

Aldersgruppe	Kvinner	Menn
Under 35 år	14	11
35-39 år	36	18
40-44 år	34	21
45-49 år	23	6
50-54 år	24	15
55-59 år	30	6
60 år og over	14	3
Totalt	175	80
<i>Gjennomsnittsalder</i>	<i>46,4</i>	<i>43,5</i>

Kilde: NIFU

Tabell V.7 Forskerpersonale ved utdanningsforskingsmiljøene i 2005 og 2011 etter stilling og institusjonstype.

	Universiteter		Høgskoler		Instituttsektoren		Totalt	
	2005	2011	2005	2011	2005	2011	2005	2011
Professor	188	230	104	179	-	-	292	409
Førsteamanuensis	272	311	363	448	-	-	635	759
Forsker I/II i inst.sektor	-	-	-	-	242	304	242	304
Øvrige fast vit./faglig stilling	437	421	1 575	1 709	-	-	2 012	2 130
Forsker III i inst.sektor	-	-	-	-	141	107	141	107
Postdoktor/UoH-forsker	100	148	43	68	-	-	143	216
Rekutteringsstilling	187	307	124	215	82	90	393	612
Totalt	1 184	1 417	2 209	2 619	465	501	3 858	4 537

Kilde: NIFU

Tabell V.8 Stillingsstruktur ved tre utvalgte utdanningsforskingsmiljøer i 2011.

Stilling	Institutt for pedagogikk, UiO	Institutt for pedagogiske og humanistiske fag, HiFm	NIFU
Professor/forsker I	22	3	13
Førsteamanuensis/forsker II	9	9	36
Øvrig faglig personale/forsker III	4	39	9
Postdoktor/UoH-forsker	7		
Stipendiat/vit.ass.	26	1	1
Totalt	68	52	59

Kilde: NIFU

Tabelloversikt

Tabell 2.1 Totale driftsutgifter til FoU, herav driftsutgifter til utdanningsforskning. Mill. kr og andel i prosent.....	15
Tabell 2.2 Driftsutgifter til utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren i 2011 etter lærested og lærestedsgruppe. Totale driftsutgifter til FoU ved instituttene som har utdanningsforskning og andel utdanningsforskning av total FoU. Mill. kr, prosent og antall institutter/avdelinger.	18
Tabell 2.3 Antall enheter med utdanningsforskning i 2011 etter omfang og institusjonstype.	19
Tabell 3.1 Forholdet mellom arbeidssted i 2009 og sted for avlagt doktorgrad innenfor utdanningsforskning 2008-2012.	33
Tabell 3.2 Doktorgradskompetanse blant utdanningsforskerne i 2011.	38
Tabell 4.1 Publikasjonskategorier.	44
Tabell 4.2 Antall publikasjonspoeng per publikasjonstype og nivå	44
Tabell 4.3 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning i Universitets- og høgskolesektoren etter lærestedstype i 2005-2011, publikasjonspoeng.	46
Tabell 4.4 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning og totalt, i UoH- og Instituttsektoren i 2011 og 2012 samlet, etter lærestedstype, nivå og publikasjonsform.....	47
Tabell 4.5 Vitenskapelig publisering i instituttsektoren innenfor utdanningsforskning og totalt i 2011 og 2012, etter publiseringsnivå og –form.	49
Tabell 4.6 Vitenskapelig publisering innenfor utdanningsforskning av utdanningsforskere i 2011 og 2012 i UoH- og instituttsektoren etter publiseringsnivå og – form.	50
Tabell 4.7 Publikasjonspoeng innen utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren etter lærested, samlet for 2011 og 2012.....	50
Tabell 4.8 Publikasjonspoeng innen utdanningsforskning i universitets- og høgskolesektoren etter enhet og totalt antall poeng per enhet samt andel utdanningsforskning, samlet for 2011 og 2012.....	52
Tabell 4.9 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning etter region, nivå og publikasjonsform.....	54
Tabell 4.10 Mest frekvente vitenskapelige tidsskrifter innen utdanningsforskning i UoH- og instituttsektoren i 2011 og 2012 etter forfatterandeler.....	55
Tabell 4.11 Mest frekvente forlag innen utdanningsforskning i UoH- og instituttsektoren i 2011 og 2012 etter forfatterandeler.	56
Tabell 4.12 Nasjonalt samarbeid innen utdanningsforskning. Antall publikasjoner totalt, med nasjonalt samarbeid og andel med nasjonalt samarbeid per institusjon ¹ , 2012.	58
Tabell 4.13 Nasjonalt samarbeid innen utdanningsforskning, 2012. Matrise over antall publikasjoner med samarbeid per institusjon ¹ , 2012.....	59
Tabell 4.14 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Oslo, antall publikasjoner samlet for 2011 og 2012.	62
Tabell 4.15 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved Institutt for pedagogiske og humanistiske fag ved Høgskolen i Finnmark samlet for 2011 og 2012.	63
Tabell 4.16 Total publisering innenfor utdanningsfeltet ved NIFU – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning, samlet for 2011 og 2012.....	64

Figuroversikt

Figur 2.1 Driftsutgifter til prioriterte tematiske forskningsområder i Norge 2011 etter sektor for utførelse. Mill. kr.	16
Figur 2.2 Driftsutgifter til utdanningsforskning 2007 – 2011 etter institusjonstype ¹ og andel utdanningsforskning av total FoU. Mill. kr, faste 2010-priser og prosent.	17
Figur 2.3 Utdanningsforskning i 2011 etter region.	20
Figur 2.4 Utdanningsforskning i 2011 etter fagfelt.	21
Figur 2.5 Utdanningsforskning i 2009 og 2011 etter fagområde. Faste 2010-priser.	22
Figur 3.1 Oversikt over institusjoner ¹ hvor det er avlagt doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 – 2012. N=262.	25
Figur 3.2 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 etter forskningsområde. Prosent.	26
Figur 3.3 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2012 etter forskningsområde og kjønn. Prosent.	27
Figur 3.4 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012 etter forskningsaktivitet. Prosent.	28
Figur 3.5 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning i perioden 2008-2012 etter forskningsaktivitet og kjønn.	29
Figur 3.6 Forholdet mellom forskningsområde og forskningsaktivitet for doktorgradsavhandlinger innenfor utdanningsforskning i perioden 2008 til 2012. Prosent.	29
Figur 3.7 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for disputasinstitusjon.	30
Figur 3.8 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009.	31
Figur 3.9 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009 og forskningsområde.	31
Figur 3.10 Doktorgrader innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter region for arbeidssted i 2009 og forskningsaktivitet.	32
Figur 3.11 Doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008 - 2012 etter stilling i 2009 og år for disputas.	34
Figur 3.12 Doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008 - 2012 etter stilling i 2011 og år for disputas.	35
Figur 3.13 Utdanningsbakgrunn for doktorgradskandidater i utdanningsforskning 2008-2012. Prosent. N=262.	36
Figur 3.14 Utdanningsforskere som har avlagt doktorgrad i perioden 2008 til 2011 etter år for avlagt doktorgrad og kjønn. Kvinneandel i prosent.	36
Figur 3.15 Aldersfordeling av doktorgradskandidater innenfor utdanningsforskning 2008-2012 etter kjønn og aldersgruppe.	37
Figur 3.16 Forskere/faglig personale ved universitetsmiljøer ¹ med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling ²	40
Figur 3.17 Forskere/faglig personale ved høyskolemiljøer ¹ med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling ²	41

Figur 3.18 Forskere ved instituttsektormiljøer med stor og middels andel utdanningsforskning i 2005 og 2011 etter stilling ¹	42
Figur 4.1 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning i UoH-sektoren i 2005 til 2012 etter publikasjonsform og andelen av total publisering.	47
Figur 4.2 Publikasjonspoeng etter region i 2011 og 2012.	54
Figur 4.3 Vitenskapelig publisering innen utdanningsforskning i UoH- og Instituttsektoren i 2012 etter språk, forfatterandeler.	57
Figur 4.4 Stillingsstruktur ved de tre utvalgte utdanningsforskingsmiljøene i 2011.	60

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no